THE BOOK WAS DRENCHED

UNIVERSAL LIBRARY

లోకోభిన్నరుచిః

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

రు 1/-

పబ్లిషర్సు. అద్దేపల్లి అండ్ కో
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్
రాజమహేంద్రవరము

Saraswathi Power Press, Rajahmundry
Printed and Published by
A Lakshmanaswamy Naidu
For Addepally & Co, Educational Publishers
Order No 4873/1948

విషయములు

బస్తీరోడ్డు

"రోడ్డు" అనేది తెలుగువాళ్లు అప్రయత్నంగా వాడే ఇంగ్లీషుమాటల్లో ఒకటి. ఇంగ్లీషువారు మనకి పల్లీగా తెచ్చి పడేసిన పదార్థాల్లో రోడ్డుకూడా ఉంది. సాధారణంగా శకటాలు కూడా వెళ్లడానికి వీలుండీ, రంగుమీరి ఉన్నప్పుడు మాత్రమే, ఏదేనా మార్గాన్ని రోడ్డు అంటాను. రోడ్డును గురించిన పుస్తకాలు తెలుగులో లేవు. ('నాకు తెలియదు' అనే కబురు చల్లగా చెప్పడానికి 'లేవు' అనేది అలంకారికం.) రోడ్డులాంటి అధమ విషయం గురించి రాస్తే, కావ్యం కూడా నీచం అయిపోవచ్చు కదా అనే ప్రతిచెప్పిన సమర్థులు దాన్ని వొదిలేసి ఉంటారు కాని, ఆ సంగతి తెలియక పోడంవల్ల గావును, అన్యభాషల్లో వాళ్లు రోడ్డు గురించి వందలాదిగా పుస్తకాలు ప్రచురించారు. సామాన్యోపయోగకరంగా ఉండే వృత్తాంతాలు ఎవ్వైనా సరే గ్రంథస్థం అయినప్పుడు పండితులు దుర్ముహూర్తం లేకుండా చూసుకుని క్షమించి పారెయ్యడం మంచిది. నేలబారు రచన మాత్రం చెయ్యగల అస్మదాదులకి 'రోడ్డు' సరిపడ్డ విషయం. ఏమంటే, ఇందులో నేల విడిచి సాం అవసరం లేదు. చాలా పూర్వకాలంలోనే మనుష్యులు నడవడానికీ, గుఱ్ఱపుదళాలు వెళ్లడానికీకూడా, అనేక దేశాల్లో శాశ్వత మార్గాలు ఉండిఉన్నట్టు తెలిసినా, రోడ్డు అనేమాట పుట్టి అట్టేకాలం కాలేదు. ౧౭౩౬ లో

పార్లమెంటుసభకి ఓప్రభువు తనబండిమీద వెళుతూంటేగా, అప్పటి లండన్ బురదవీథుల్లో ఒకచోట ఉన్న ఊబిలో ఆయన బండీయూవత్తూ దిగబడి ఊరుకుందట. ఈరెండువందల ఏళ్లలోనూ, ఇతరదేశాల్లో జనం రోడ్లనిగురించి చేసిన ఆలోచనా, చూపెట్టిన ఆదరణా, సాధించిన అభివృద్ధి మనికి తెలుస్తూన్నప్పుడు, అందరూ రోడ్డుని గురించి దుమ్మురేగేటట్టు ప్రచారంచేసుగుని కాంగ్రెసులు కూడా జరుపుతూన్నప్పుడు, రోడ్డు అనేవిషయాన్ని మనం కొట్టి పారెయ్యడానికి వీల్లేదు — అసలు అనుక్షణం కాళ్లకి చుట్టుగుని ఉండే విషయాన్ని పారెయ్యడం శక్యమూ కాదు, శౌర్యమూ కాదు మరోసంగతి మానవులు కలిసిగాని జీవించలేరు ఒంటరిగా జీవించగలవాళ్ళు ఉండవచ్చు, ఉన్నారు, వాళ్ళు మానవాతీతులు పెద్దస్థలంలో కొంతమంది మాత్రంకలిసి పల్చపల్చగా ఉండేలాగు నివాసం అయిఉంటె దాన్ని గ్రామంఅనిన్నీ, కొద్దిస్థలంలో చాలామందికలిసి ఒత్తిడిగా నివసిస్తే దాన్ని బస్తీఅనిన్నీ అంటారు

ఒకదేశంలో ఈచివరనుంచి ఆచివరకి ఉండే ప్రతిచిన్నస్థలం కూడా కామధేనువు లాంటిదైతే, ఆదేశంలో ఉండుగున్న గ్రామాలసంఖ్య ఎక్కువగాఉంటుంది, ఇంకా గ్రామాలు పుడుతూంటాయి. కాని, ఏదేనాదేశంలో చవిటిపఱ్ఱలూ, ఉప్పుచెరువులూ, ఇసకఎడార్లూ, బోడికొండలూ, గనక విస్తారంగా ఉంటే, జనం ఎక్కడబడితే అక్కడ నివసించడం అసంభవం అయి,

కొత్తగ్రామాలు పుట్టడానికి ఆస్కారంలేక, ఉన్నగ్రామాలే బస్తీలుగా మారడానికి యత్నిస్తాయి. ఈదేశం, వైశాల్యం ధర్మ్యాలన, ఏరకంలోనేనా సరే చేరుతుంది. ఇక్కడ లేని రకం ఉండదు. విస్తారం గ్రామాలూ ఉన్నాయి, కొత్తవి పుట్టుతూనూ ఉన్నాయి కొన్ని బస్తీలుగానూ మారుతూన్నాయి స్థూలంగా చెప్పాలంటే, జనాభా ఒక పాతిక వేలకి పెగ్గిరపడినా, లేక ఎంత వంకరటింకరదైనాసరే ఒక కంకర రోడ్డు దాంట్లోకి చొరబడినా, గ్రామంఅనేది బస్తీగా ముసురుతుంది. ఒక బస్తీనించి ఇంకోబస్తీ చేరుకోడానికికూడా ఘంటాపథాలు ఉంటాయి. ప్రస్తుతం వాటిసంగతి కాదు. ఒకేబస్తీలో ఉండేజనం, తమతమ వ్యవహారం సందర్భాలు చూసుకోవలసి, అవసరం వచ్చినప్పుడు ఒక గృహందగ్గిర్నుంచి మరో గృహానికి వెళ్ళాలి. ఈరీతిగా మోషాజనం తప్పకడం అందరూ వెళుతూంటారు. అందుచేత, ఇళ్ళమధ్య పిల్లైనంత ఖాళీస్థలం అశేషజనం ఉమ్మడిగా వాడుకోడానికి కేటాయించి ఉంటుంది. అటువంటి బస్తీవీథిరోడ్ల సంగతి కొంచెం ముచ్చటించడమే ఇప్పుడు సంకల్పం.

రోడ్డు అనేపదార్థం మాయిమంత్రంవల్ల చిటగిలో తయారయే బాపతు కాదు. దానికి చెప్పుకున్నన్ని పూర్వాంతరాలున్నాయి. వాటిని జన్మాంతరాలనాన్న ప్రత్యవాయమున్న లేదు. అసలు దుర్గమస్థలంలో మొట్టమొదట కాలు పెట్టినవాడు సాహసుడయి ఉంటాడు. వాడిఉద్దేశం వాడికే తెలిసిఉంటుంది.

ఒక్కొక్కప్పుడు వాడికి మొదట తెలియదు. వాడు ఎక్కడికో పోతాడు, ఏదో ఒకటి అవుతాడు, గాని వాడి కథ మాత్రం మిగిలి ఉంటుంది. వాడి ఉద్దేశం ఏమిటో, వాడేమి యోచించాడో కనుక్కో, దానికి వాడి అనుయాయుల్లో వెళ్ళి ఉంటారు, వేరేవారే క్రమేపీ పుడతారు. వాళ్ళు మొదటి వాడి గొప్పవల్ల ప్రపంచానికి అవసరం ఉండి ఆదారి ఖాయం చేస్తారు. గమ్యం స్థలానా అది ప్రత్యేకించుకు దారికి మాత్రం జనాల హావళ్యం ఆదారి పడతారు. మరి కొంతకాలానికి ఆదారి రహదారి అవుతుంది. దాన్ని ఎత్తు చేస్తారు. గాని వంతెనల్ని స్థిరం చేస్తారు. దాన్ని అడ్డువస్తువుల్ని తీసేస్తారు, ఏళ్లని దాటేస్తారు. ఆదారిని గట్టిపరచి నునుపు చేస్తారు. రంగుగా ఉండి ఆదారి మానవుల్ని జంతువుల్ని శకటాల్నికూడా ఆకర్షిస్తుంది. ఆరూపం దాల్చినదాన్ని "దారి" అంటారు. పల్లెటూరిదిక్కుల్లో ఉండేదార్లు ఇన్ని రూపాంతరాలూ పొందేసరికి పుష్కరాలు ఎగిరిపోతాయి. బస్తీలో అయితే ఒకప్పుడు సంవత్సరాలుమాత్రం జరిగిపోతాయి బస్తీలోకూడా ఇళ్లవరసల మధ్య ఉండేస్థలం ప్రథమంలో దాని చిత్రంవచ్చినట్ట ఉంటుంది. ఎటొచ్చీ వేసంకాలంలో మేకుల్లాగి మొనలు తేరిన బెడ్డల్తోఉంటుంది, వానాకాలం చిన్నపంటకాలవలా ఉంటుంది. పిల్లలూ పెద్దలూ ఊటలూరగా ఊరగా, అది చదునై, మట్టిపడి, లేస్తుంది. అదే కంకరవీధిఅయి, దాని రేఖ బయలుపడాలీ అంటే, అది ఇంతో

జాంశలో పెట్టిపుట్టింది అయిఉండాలి, అనగా, ఆవీధులో కాపరంఉండే ప్రతీద్విపదుడూ మామూలు మనిషై ఊరు కోక, చివరకి ఏఒకడైనా బస్తీపాలకసంఘంలో ఒకసభ్యుడై ఉండాలి రోడ్డులేనప్పుడు అతనికి ఉండే బాకా మర్యాదల్లో ఎవరికీఉండకూడదుట లేకపోతే, అక్కడ కాపరంఉన్నవాళ్లల్లో ఒకడైనా ప్రభుత్వంవారి పరిచయుడైనా కావాలి, లేక ధనవంతుడైనా కావాలి, నిలువుగా చీరేవాడో, అడ్డంగా గాదేవాడో, లేక తెగతిట్టేవాడో, తెగ ఆశ్రయించేవాడో కావాలి. అదీకాకపోతే, ఒక గవర్నరు గాని అతనిలాంటి గొప్పమనిషిగాని ఆ వీధివెంట వెడతాడని తెలియాలి! ఆయన ఇక ఏపోయెట్లుంటో ఆ గొప్ప వెడతాడని తెలియడంతోనే, అతని సహాయుల్ల, రాముపాదధూళి తగిలింతరవాత రాయి మనిషైనట్టు ఆయన పాదంచెప్పులో ఉండడంవలనించి తత్పదధూళికైనా నోచుకోనైతిని గనాలని చెప్పేసి ఆదారి రాయిలా అయిపోతుంది. అది అట్లా అయిపోయేటప్పుడు ఇంతలోటి విద్యార్థ్యాలకేసి శస్త్రీ ప్రాయి కట్టు కుమ్మజనంలాగ నెల్లవేసుగున్న ముసుగుతూయిలు వెల్ల తెల్లపోతూ చూస్తూంటాయి అదే అదను, వాళ్లిదారి నను, అవి కొన్నిదార్లు అప్పుడు కంకరకూడా అవుతాయి. పురపాలక సంఘంలో అందరూ కంకర రవాపోపడంవల్ల, కొన్ని దార్లు ఎన్నటికీ కంకర రవనే అవవు. ఒకొక్కప్పుడు కంకర వగైరా తెచ్చి, నడవడానికికూడా వీలులేకుండా ఎడాపెడా పొయ్యడం సమేతూ జరిగిపోతోంది. అప్పుడొస్తుంది ఎగే

సుగుని ! ఆవీధులో ఉన్నస్థలం స్థలంలా పడి ఉండచ్చు, పైవాళ్ళని ఏదో పేచీపెడుతుంటారుగావును. దాంతోటి వాళ్ళకి తలోమోస్తరుగానూ ఆనేలమీద కోపంవచ్చి, ఆకంకర్ని ఉన్న పళంగా వాడిలేస్తారు అయితేం ! ఉన్నపళంగా ఏదీ ఉండటాని, కంకరా ఉండదు కోతుల్ని కొట్టడానికీ, కాయలూ, పళ్ళూ రాలగొట్టుకోడానికీ, పిల్లలు వాటిని వాడేస్తారు. ఒకొక్కప్పుడు అన్నట్టే పిక్కనీపాలు అద్దాలు గద్దలుకొట్టి మునిసిపల్ వారిపనే చేస్తారు పెద్దలుకూడా కాస్త చీకటడి, మాటు మణిగింతరవాత, కాసికాసిని చొప్పున ఆరాళ్ళని సిరగపిప్పులగా ఉగాయించేస, అప్పీనూ, డబ్బున్నవాను కున్న యజమానియింటికి ఇటిగెలు ఎత్తుకెళుతూన్న బండి వాళ్ళ దయతో దానం చేసినయిటిగెలూ పెట్టి సన్నాణ కార్యక్రమం సాగిస్తారు అల్లా ఆరాళ్ళన్ని మాయం అయినా సరే ఒకొక్కవీధిలో నేలకి పాలకసంఘం అంటే భయం లేదు జనం అంటే జాలిలేదు. ఇంకోసంగతి. ఈకాలంలో జనం తిన్నగా తిండేనా తిన్నరనిన్ని, వెంకటివాళ్ళు రాళ్ళు కడా తిని హరాయించుగునే వారనిన్ని కొందరు ముసిలాళ్ళు కోస్తూంటారు. కాని, ఇప్పటికుడా కంకరాన్నమెక్కి పిలవతినేసే గొప్పనిర్మాతలున్నారని వాళ్ళతో నాదించి చెప్పు. ముసిలాళ్ళని పిన్నలు నెగ్గచ్చు. ఏమైతేం, కొన్ని అవస్థాభేదాలు ఎందిదెబ్బలు, పోట్లు, నరుకులు, అంచుపులు, నొక్కులు, తిట్లువగైరా తిసితిని, చివరికి బస్తీరోడ్లు అవతే

రిస్తుంది. సాధారణంగా గుంటతవ్వి, మరీ పెద్దగోతులుంటే వాటిల్లో పెద్ద రాయెట్టి, చిన్నసైజు కోసురాయి సర్ది, ఎర్రకంకరో తెల్లకంకరో చిమ్మి, ఇసకపోసి, నీళ్ళుచల్లి చేసేపద్ధతి అవలంబిస్తారు. (మహాబస్తీల విషయంలో, వాటి హోదానిబట్టి పలకరాతివీ, సిమెంటువీ, తారువీ, కంకరవీ రోడ్లు వెలుస్తాయి వాటి ప్రమేయంకాదిప్పుడు.) రోజు గడవనివాళ్ళూ, జీవితం గడవనివాళ్ళూ వచ్చి తక్కినప్రపంచం నడిచిపోయే నిమిత్తం నెనుటతో రోడ్లు వేస్తారు. కాని, ఎంతెంతటి శ్రమలుపడి వీటిని సృష్టిచేసినా, వీటిల్లోవీటికి బొత్తిగా జాత్యభిమానంలేదు, సోదరభావం లేదు.

వీటియొక్క రకాలకు హద్దులేదు చాలా రకాలు మా ఊళ్ళోనే దొరుకుతాయని ప్రతీఊరి ప్రతీవాడూ విర్రవీగుతాము, ఎవడిమాట నిజమో తేలకుండా. కొన్ని కేవలం గజం పన్నా రోడ్లు. తెలుగు లిపిలో తలకట్లు మూలబడడంచేత గజం అంటే ఏనుగు అనుకోగలరు. కాని ఇక్కడి అభిప్రాయం "గజం" అనగా మూడడుగులు నేల — అయినా మళ్ళీ వామనుడు కోరినంత సైజుని కాదు! కొన్నిరోడ్లు మనిషి పన్నా — ఆ మనిషైనా భారీకాయం అయితే కొంచెంపడక నడిస్తేగాని అతనికి జరుగుబాటుండదు. కొన్నింటికి వక్రభావమేకాని ముక్కుకి సూటిగా పోదామని లేనేలేదు. ఈ సంగతే దొరకపుచ్చుకుని, చుట్టుప్రక్కల దొరకగల వక్రత్వం యావత్తూ తమ ఊరిరోడ్లె గుత్తకి తీసుకున్నాయనిన్నీ, అందులో మరేమీ

వాటా మిగలక పోడాన్నించి తమ ఊరి జనం అశేషం ఋజుమార్గవర్తులయి తీరవలిసొచ్చిందనిన్నీ, ఒకొక్క బస్తీ కవి బడాయి కొడుతూంటాడు. నాగరికత ఎరగని రోజులుగనక పూర్వం 'సూత్రపట్టినట్లు' ఒక బస్తీవీథులు ఉండేవిట! ఇతర బస్తీలల్లో రోడ్లు దిక్కుమాలిన రోడ్లనిన్నీ తన ఊళ్ళోవి దిక్కున్నవనిన్నీ ఒక నగరప్రియుడు ఒకచోట ఒకపేచీ లేవదీశాడు. ఎంచేత అని అడిగేసరికి, 'దక్షిణముకు మాత్రము బండ్లుపోవాలి పడమరకు మాత్రము జంతువులు కదలాలి' అని దిక్కు తెలుపుతూండే రోడ్లు తన ఊళ్ళోగాని లేవని అనుసంధించి నెగ్గుకుపోయాడు. కొందరు మనుష్యులకిమెట్లే కాకుండా, కొన్ని రోడ్లు ఉచ్చనీచాలు గల ఘటాలు. అందుకని వాట్లమీదికి ఏ దేనా బండీ వచ్చినప్పుడు, ఆరోడ్లు అంబోతుల్లాగ కోరమూపులు చూపి ఒడుపు కనిపెట్టి, ఆ బండీని బోల్తాకొట్టిస్తాయి ఒకవేళ ఏనుగుపాటుగా నడుస్తూండే మనుష్యులు గనక వచ్చారా, వాళ్ళ కాళ్ళూ చేతులూ అధమం నడుమూ విరిచేస్తాయి కొన్ని చుట్ నిర్మోహమాటపు రోడ్లు మరీ హెచ్చుతగ్గుగా వ్యవహరించడం వల్ల ఒళ్ళల్లో జనం కొయ్యయిపోతూంటారు. 'అచేతనంబులు చేతనరీతి దనర, చేతనంబులచేతనభాతి నొనర' వీణ వాయింపు ఉన్నదని, ఒకకవి అన్నాడు. నేడుకూడా చాలా పాటకచేరీలూ, కొన్ని రోడ్లమీద ప్రయాణాలూ అంతటివీ ఉన్నాయని మనం గర్వపడవచ్చును. కొన్నిరోడ్లుగల వీథుల్లో

కాపరంచేస్తే, ఎండాకాల వానకాలాల తేడాలు తెలియకుండా పోతాయనిన్నీ, రోడ్లే కాలవలుగా మారడంచేత, 'ఓడలు బండ్లవచ్చు బండ్లోడలవచ్చు' అనే మాటల్లో ఉండే సంశయత్వం పోతుందనిన్నీ కొందరన్నారు. కొన్నిరోడ్లమీద, మధ్యగా, మురుగు పోయేనిమిత్తం, ఒక్కగాడి ఉంటుంది. రోడ్డు దేవిగారి పాపిడికాటుగదా అన్నట్టుగా మంచు వేసవిలోకూడా రోడ్డు మధ్యగా ప్రవహించే శక్తిగల మురుగుకాలవన్ని ధరించిన రోడ్లున్నాయి. వీటిని చూచినప్పుడు, పర్వతాల్లో పుట్టి మంచుకరగడంవల్ల వేసవిలో ఎక్కువ నీటితో ప్రవహించే నదులు జ్ఞాపకంవస్తాయి. ఎటొచ్చీ, నీటిలో నీరు ఘనీభవించిన కుళ్ళులో సమపాళంగా మిళితమై గుల్లగా ఉండి 'కృష్ణ' స్మరణ చేయిస్తుంది. ఒకొక్క గ్రీష్మంలో ఉష్ణకాల్లో ధళుపుగంగులోనే కాకుండా అసత్తైన కంపులోకూడా అద్వితీయమైన ఒప్పేటటువంటి కొన్నికొన్ని మైనుకాలవలకి విహారాది విషయాల్లో సక్రమమైన ట్రైనింగు ఇచ్చి, వాటిల్లోఉండే నీటిమహాత్యం అనుభవించకపోడంచేత పౌరులు చెడిపోతారేమో అనే బెంగ చొప్పున, అవి మరోచోటికీ మరోచోటికీ తమ యిష్టంవచ్చినట్లు లేచిపోకుండా, తమ ఆజ్ఞానుసారం, చేరువనున్న మంచినీటికాలవల్లో కలిసేలాగచేసి, జనం శ్రమించి ఆట్టే దూరాభారం వెళ్ళక్కర్లేకుండానే ఆ 'గంగాయమునా సంగమపుణ్యాదర్శనఫలం' జనానికి పన్నులేకుండానే మంజూరు చేసి, ఆజనం అల్లాంటి పుణ్యాన్నిపొంది జీవన్ముక్తులవడానికి

నానాతిప్పలూ పడుతూంటారు. కొన్నిరోడ్లు తమాషాగా కనిపించి, కొత్తవాణ్ణి బెదిరిస్తాయి. దాంతోటి ఆకొత్తవాడు అనుమానిస్తూ నడుస్తాడు. అవి వాణ్ణి తిప్పి తిప్పి చివరకి ఎవరియింట్లోకేనా లాక్కుపోతాయో, లేక వీథులో పడేస్తాయో వాడికి తెలియదు.

బస్తీరోడ్డుయొక్క ప్రత్యేక విశేషం అయిన దుమ్ము గురించినది పెద్దఘట్టం. దుమ్ము నిరంతరంగా బస్తీలో విజృంభిస్తూ ఉంటుంది. బస్తీపాలకులు దాంతో యుద్ధంచేస్తాంటారు. వారు ఇతరవిషయం ఏదేనాసరే దుమ్ముతెగకొట్టగలరుగాని విషయమే దుమ్మై అదే తెగిపోయే దయినప్పుడు, ఏమీ చెయ్యలేకపోతూంటారు. అసలు దుమ్ము లేకుండా చేస్తే సరి, ఇహా నెల్లా రేగుతుంది దాని మొహం! అని, కొందరు సలహా ఇస్తారు. అందుకని, కొన్నిచోట్ల బస్తీరోడ్లు ఇళ్లూ వాకిళ్లూ తుడిచినట్లుగానే చీపుళ్ళతో గంటలో తుడిచేస్తారు. దానిఫలితం ఏమిటా అంటే ఇరవైనాలుగు గంటల్లో చుట్టుప్రక్కల గృహవృక్షాదులమీద మలామా చెయించినట్లు సర్దుకునే దుమ్ము ఒకగంటలోనే గబగబా సర్దుకుంటుంది. ఈ పద్ధతిలో పథికులకంటె సమీప గృహస్థులకే ఎక్కువపాలు దుమ్ము కిట్టుతుంది. కొన్నిచోట్ల రోడ్లు కూలీలచేతా, కొన్నిచోట్ల కార్లచేతా, తడిపిస్తారు. మొదటి పద్ధతి చాలమంది బీదవాళ్ళకి పని చెబుతుంది గనక, అంతమందికి జలక్రీడోద్యోగం ఇవ్వడం ఏమిటని చాలా బస్తీల్లో అది మానేశారు. ఒక్క

యంత్రప్రధానంవల్ల వెయ్యిమంది పనివాళ్ళు మూలపడతారు. అంచేత గావును బస్తీలో నీళ్ళకారు! దానికి చెయ్యబడిఉండే ఏర్పాటు మూలాన్ని జౌతుఖానాలోంచిలాగ నీరు ఇటూ అటూ చటుక్కున చిమ్మచ్చు, చటుక్కున ఆపచ్చు. ఆ అధికారం సాధారణంగా డ్రైవరు చేతిలో ఉంటుంది. కాని, ఆయంత్రం అతన్నికూడా దగాచేసి, తనఖులానా చొప్పున పోతూండడం కూడా కద్దు. డ్రైవరు ఉద్యోగానికి కారకుడైనవా రెవరైనా పక్కనించి పోతూంటే, అది చటుక్కున ఆగిపోతుంది. కాని, ఇతరబస్తీజనులుగాని, ఇతర గ్రామస్థులుగాని, స్త్రీలుగాని అయితే, పెద్ద-పిన్న ముసలి-పడుచు తారతమ్యం గమనించకుండా నీరు చిమ్మేస్తుంది. అందుకని, ఏకొద్దిమందో తప్ప తక్కినవారు నీటికారు ఎప్పుడు తననీటితుళ్ళు విప్పుతుందో - ఏదుబందిలాగ - అని భయం చొప్పున దూరాన్నించే జాగ్రత్త పడతారు. రోడ్డు తడపడం దుమ్ముని అణచడానికి. అప్పట్లో ఆపని నెరవేరినట్లు కనిపిస్తుంది. కాని, తడిసిన దుమ్ముమీంచి శకటాదులు వెళ్ళడం వల్ల తొక్కిడికి వస్త్రకాళితం చేసినట్లు మరీ కాటిగలా అయి, ఎండొచ్చి తడి యిగిరింతరవాత, పూర్వం తాడిప్రమాణాన్ని లేచే, ఆ సాయంత్రానికి తారాజువ్వలా లేచి, తలపెట్టిన ఉద్దేశానికి విరుద్ధం ఫలించేటట్టు చేస్తుంది. ఇదిగాక, అలవాటుగా నీళ్ళు పోసేసరికి, రోడ్డుమీంది మెరకపల్లాలు ఖాయపడి, సంవత్సరంలో బయల్దేరే కతకలు నెలలోనే సిద్ధిస్తాయి.

'అయినా సరే, ఒప్పుకోడానికి, ఈ భాగ్యం అన్నింటికీ అబ్బదు.

కొన్ని బస్తీలలో వానకాలం గంభీరంగా ఉంటుంది. ఇళ్ళు ద్వీపాలు రోడ్లు కాలవలు మనుష్యులు పడవలు! కొన్ని రోడ్లమీది మెత్తటిసరుకు కొట్టుకుపోయి, శిఖరాల లాంటి కోనురాళ్లు మాత్రము ఆరితేరి పొడిచేలాగ చూస్తూ ఉంటాయి పైకాలువలు, పరాకుగా పరాయిగా కొట్టుకొచ్చిన మట్టితో పూడుకుపోసి, రోడ్లంతో సమానం అవుతాయి అర్జెంటప్పుడు ఎక్కడ దిగినా నావికి బాధ లేదు. కొంతదూరాన్ని మోటారమ్మాళ్ళవారికి పర్యం ఇవ్వగానే, ఎక్కడివాళ్ళక్కడ నిల్చుంటారా, మనుష్యుడికి దూరంగా ఉండమన్నారు' అనుకుంటూ ఎవరిజాగ్రత్త మీద వాళ్ళుంటారు మోటార్లు వేగాన్ని తగ్గిస్తారు, గొంగులు అడ్డంగా ఒగ్గేస్తారు, అరుగులమీది కెక్కి ఖణా యించేవారు, కట్టుకొచ్చిన చాకలిటి డ్రెస్సు వసంతం కొట్టి పోస్తు కాగా, 'సర్వనాశగట! కళ్ళుకనిపించవ్!' అని తిట్టు కుంటూ డ్రెస్సుకేసి చూసి గుంజించేవారు, – ఇలా రకరకా లుగా ఉంటాయి జారడం, గుంతలకి కాళ్ళకి డామేజీ తెచ్చు కోడం తో మామూలుదృశ్యాలే కొంచెం నగడుమట్టి పాలు ఎక్కువగా ఉన్న రోడ్డుమీద నడిచేటప్పుడు జర్రు బాములు వెళ్ళసంచరించి ఈతెల్లాగ లేచి కంట్లో పడు తూండడం కూడా కద్దు. మామూలు చెప్పులవాళ్ళకే గాని, ఆరు చెప్పులవాళ్ళకి సీలమండలగాయతు సద్దిదాకా

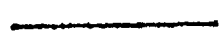
వెనక వేపున రోడ్డుబురద చిలకరింపు సంక్రమిస్తుంది. కేవలం స్లిప్పర్లు తొడుక్కొని రప్పు రప్పున నడిచేవాళ్ళకి, బాడి చిందులు బాగా చిమ్ముబట్టి రవ్వల్లాగ లేచి నెత్తిదాకా వ్యాపించి యజమానికిచ్చే శక్తిని అందరికీ కనిపిస్తాయి. కాని గోడ్లమీద మొత్తానికి, కార్తీకలాంటి అడుసులా తయారై, జనసంచారానికి పట్టుగోడంలో, ప్రేమలో ఉండే స్త్రీ పురుషాదులు బస్తీవారాణి రాయించుకొని (పిలవని!) పేరంటానికి వెళుతూన్నట్టు తెలుస్తుంది. ఒక్కొక్కచోట, ఇళ్లలోంచి ఇవతలకి, ఇవతలనుంచి ఇంట్లోకీ వెళ్ళపడడం అనేది క్రతువులాంటిపని అయిపోతూండడంచేత, అక్కడి యజమానులు తప్పనిసరి అయినప్పుడు తప్ప కొంపలోనే పడుండి, యథాశక్తి దేశాభిమానం అని చెప్పదగిన గృహాభిమానం నేర్చుకుంటూంటారు.

బస్తీరోడ్లవల్ల ప్రయోజనాలు ఒక్కమాటు చూసి పట్టెయ్యవచ్చు. రాత్రిభాగంలో కొందరు వయస్సొచ్చిన స్త్రీ పురుషులు తమయింటి ఎదరకాని రోడ్డుని బాహ్యానికి ఉపయోగించి ఆపని నెరవేర్చి రావడంలో తమరు ప్రకటించగలిగిన ధైర్య సాహసాలకీ తెలివితేటలకీ అభినందించుకునే వాళ్ళూ, తమ యింట్లో ఉండేజనంచేత మన్ననలూ స్తోత్రాలూ పొందే వాళ్ళూ ఉన్నారు. కొందరికి ఇంటి ఎదటిరోడ్డే తమకున్న ఖాళీస్థలం అవడంచేత స్నానాలూ తలంట్లూ రోడ్డుమీదే. భోజనాలకి, కజ్జాలకి, పురుళ్ళకి, పురాణ్యాలకి, ఓకేమిటి సమస్తానికీ

కొందరిపట్ల రోడ్డే ఆధారం. ఎండపెట్టుకోడాలన్నీ రోడ్డుమీదే. కొందరు పశువుల్ని పెంచడం, కట్టెయ్యడం — అంతా రోడ్డుమీదే. కొందరు తమయింటి ఎదటిరోడ్డుమీద తమహక్కు స్థాపించుకోడానికే తమసొంతరోడ్డుమీద కలాపు చల్లి ముగ్గెయ్యడం ఇతరులెవరూ దొంగతనంగానేనా పట్టుకెళ్ళరుగదా అనే ధైర్యం కలిగించే వస్తువులన్నీ కొందరు రోడ్డుమీదే దాచుకోడం. కొన్నిరోడ్లమీద రాత్రిళ్ళు ఎడాపెడా పడే వేసంకాలపు మంచాలమధ్య కుక్కలుండీ, దారెంట వెళ్లవలసినవాళ్లు కాలెట్టడానికి అవకాశం ఉండదు. చాలా బస్తీరోడ్లమీద ఇటీవల బయల్దేరిన సోడాకొట్లవల్ల దారి మూసుకుపోతోంది — [illegible] తెంకాయిలాగ. ఈ కొట్లు దేవదారువీ, కర్రవీ, క్రమేపి ఇనపవీకూడా అవుతున్నాయి. రోడ్డు ఎంత యిరుకుదైనాసరే, రథంలాంటి సోడాకొట్టు, పాలకసంఘానికి ఫీజు కట్టేసి, అక్కడే వేనూ ఇరుకుతుంది. ఒకటి పుట్టేసరికి దినా దినాభివృద్ధిగా పిల్లల్ని పెడుతుంది. వీటిల్లో వంటకీ, భోజనానికీ, పడకకీ, విశ్రాంతికీ — అంతస్తులూ, బిలాలూ రహస్యమార్గాలూ అన్నీ దుర్గానికి ఉన్నట్టు ఉంటాయి. వీటికి కిందచక్రాలు పెట్టేస్తున్నారు కొందరు, కొండలకిరెక్కలు పురమాయించినట్టు. ఈదెబ్బతో బస్తీకి రథాలులేని అపకీర్తిపోయేట్టు కనిపిస్తుంది.

అయితే, రోడ్డుగురించి ప్రథమసూత్రం ఏమిటంటే, గమనం కలిగిన జంతువులే కాకుండా చలనంగలిగిన పదార్థాలుకూడా

గోష్ఠుని వాడుకోడానికి హక్కుగలవే, అని. కాని, ఎవరైనా సరే, వీళ్లైనంత త్వరలో వాడుకొని ఇతరుల వాడకానికి దానిని వదిలేస్తూండాలి అందుచేత, ఎంత తక్కువ కాలంలో దానిని వాడుకొని వదిలెయ్య గలవాడైతే, అంత వెంకరాత్రే అది వాడుకోడానికి వాడికి మొదటిహక్కు ఏర్పడుతుంది. ఆ మొదటిహక్కులో ఉండే నియమం గమనించి పేచీలు రాకుండా గమనాలు నడిపించడం నిమిత్తమే కూడలి వీధుల దగ్గిరా, మలుపులదగ్గిరా, పోలీసుసోదరులు ఖణాయించి చేతులు — (అవి మీసాలుసర్దుకోడంలాంటి ఇతరపన్లో లేనప్పుడు) — తిప్పుతూండడం. ఈహక్కు పుణ్యమాఅనే, ప్రపంచప్పు గొప్ప బస్తీలలో ప్రమాదాలు జరిగి రోజుకి సగటున నలుగురు మొదలు [illegible] మనుష్యులు ఖచ్చుపడుతూ ఉండడం. పోనీ, హక్కుమాట సరేగాని మరి బాధ్యత ఎవరిదీ? అంటే, ఆమాట అంటునే చాలమందికి కోపం! పైగా అది వేరే సంగతి!!

అయోమార్గం - అభినందనం

రైలుయొక్క మార్గం అయోమార్గం అయినా, దాని యొక్క వ్యాపారంలో కొంత స్వార్థత్వం, కొంత హడావిడిగుణం, కొంత కర్రపెడితనం ఉన్నా, అది అస్పృష్టపదార్థోపేతం అయిన గాంధాభినయంలాగ, శుద్ధఅయోమయం కాదు. దాని సంగతి ఏకొంచెం అందరికీ తెలుసు. ఆవిరి, విద్యుత్తు, అణుస్ఫోటం వగైరాల శక్తులవల్ల దానికి గమనం సిద్ధిస్తుందనీ, దాన్లో భూమిని పట్టుకుపాకేరకం - భూగర్భం తొలుచుకుపోయేటట్టు నిర్మించబడ్డ కొట్టాలలో చరించేరకం - భూమికి కొంత ఎత్తున స్తంభాలమీద వెళ్ళేరకం - ఒకేపట్టామీద పోగలరకం - పట్టాలున్నా వాటిని తాకకుండా నడవగలరకం - వగైరా ఉన్నాయనీ, దాని శాఖలు కొన్ని ప్రభుత్వాల కిందా, కొన్ని రాష్ట్రాల అధీనంలోనూ - కొన్ని పెట్టుబడిసంస్థలైన కంపెనీల చేతుల్లోనూ - ఉన్నాయనీ, ఎరుగున్నవిషయాలే! గమనానికి పట్టాలుండడం ప్రతిబంధకం అని కొందరు భావిస్తారు. స్థిరమార్గం సర్ణితం అయిఉండడం అనేది వేగాంతరసిద్ధికి దోహదకరం అని కొందరు నమ్ముతారు. మొట్టమొదట్లో రైలుపట్టాలు భూమండలంమీద పడి ఇప్పటికి నూరేళ్ళూ నిండ పుష్కరం దాటింది. ఆ భాగ్యం పొందిన పుణ్యస్థలం సీమదేశమే. ఆ స్థలంలో రైల్వేశతాబ్దోత్సవం జయప్రదంగా జరపాలని (వార్తాపత్రికారచనలో జయప్రదంకాని సంభవమే ఉండదు!) ప్రయ

త్నాలు చేశారని చెప్పాగుంటారు. ఇండియాలో రైల్వేసహా ప్రవహాసోత్సవం పెట్టించాలని చాలాముందే తంటాలు పడ్డట్టు తెలుస్తోంది. దరిఅంచూ తెలియని మహాకాలంలో సంస్థల గొప్ప పర్వోత్సవాలు జరపడంలో తిథివారనక్షత్రాలతో సహా అసలుదినం గమనించక్కర్లేదనే విశాల భావంతో కొందరు, వీలునిబట్టి వాటిని పెట్టించడాలు ఎరుగుదుం. మంచి ముహూర్త సందర్భం సంఘటించినపుడు దాన్ని నాట పెట్టు గోడంలోఉండే బాధనిబట్టీ, గొప్పవ్యక్తి తంతట తనే వచ్చినప్పుడు ఖర్చులేకుండా అతణ్ణి అధ్యక్షుణ్ణి చేసుగోడంలో ఉండే సంతోషాన్ని బట్టీ, ఒక్కొక్క వ్యక్తి తను కార్యకర్తగా ఉండగా వీలైనంత గొప్పతనంగా సమావేశం జరగాలిగాని కడంవాళ్ళహయాంలో కాకూడదనే పట్టుదలలు బట్టీ, సంస్థల ఉత్సవదినాలు ముందుకీ వెనక్కీ జరుగుతూంటాయి. రైల్వే విషయంలో మరీ వీళ్ళున్నాయి. పైచెప్పిన రెండు ఉత్సవాల లోనూ ఏ ఒకటికూడా లోగడ జరిగి ఉండకపోయినప్పటికీ — వాటిల్లో ఏదో ఒకటి, ఏదో దేశంలో ఇకముందు ఎప్పుడో అప్పుడు ఎవరో కొందరు జరిగించినా బాధ లేదంటున్నారు. ఎందుకంటే, ముందు ఒకగొప్ప ఉత్సవం చేసిచ్చేసి తదుపరి వెనక్కి తిరిగి లెఖ్ఖచూసినా, ఆదినం రైల్వే సంస్థకి చెందిన ఒక గొప్పవిషయం ఒక గొప్పదేశంలో జరిగిన పర్వదినం అయి ఉండి తీరుతుంది. ఇది గాక, అయోమార్గం యావద్భూభాతలానికీ చెందినదే గనక, భూప్రజలంతా కలసి దాని తాలూకు

పర్వోత్సవం చెయ్యాలి, సమంజసం కాని, ప్రత్యేకస్వాయంపాకాలవల్ల డబ్బు నష్టం గౌరవం నష్టపడడంమాత్రమే అని ఆర్యులు చెబుతున్నారు. ఈ ఉత్సవంయొక్క సంపూర్ణసాఫల్యత వహించడానికి ఒక కేంద్రసంఘం ఏర్పర్చాలని ఇదవృతున్నారు. అది అఖిల భూగోళ ఖండఖండాంతర స్థాపిత వివిధ యోగ మార్గ సంబంధిజన, భక్తి సంఘ, సంస్థాపక శాఖాంచరిత మహాకృత్యాంకి సంకలనీ సమాజం ఆ కేంద్రవేదికనుండి సక్రమంగా నిర్వహించాలని పలువురు ఊహిస్తున్నారు. ఏతత్ ప్రయత్నంలో, ప్రత్యేక ప్రాంతాలలో తాత్కాలిక సంఘాలు లేచి, యథాశక్తి కార్యదక్షతని ఎన్నుకుని, నాటికి నాయకత్వ తాత్పర్యమైన సకల హక్కులుగా ఇచ్చి, కృషిచేయించడం శ్లాఘనీయం అని కూడా నాయకుల తాత్పర్యం.

ఆ మహాభూతల జన్మ పర్వోత్సవం నాటి కార్యక్రమంయొక్క తబిశీళ్ళు ఆహ్వాన సంఘంవారు తెల్పాలి. అప్పుడు జరగబోయే బహిరంగసభకి అధ్యక్షత వహించడానికి భూజను దేవుడూ ఓపికరాదనీ, అఖిల అంగారకగ్రహ జైత్రసంఘాధ్యక్షుణ్ణి పిలుస్తారనీ, అతని ప్రయాణపుఖర్చు నిస్తంత్రీలో పంపుతారనీ, అతగాడికి ఏ వాహనం కుదరక శకటం రావడానికి వీలు లభించని పక్షంలో ఆతను రేడియోలో అధ్యక్షత వహిస్తాడనీ, ఒకప్రాంతపు కార్యకర్త అంటున్నాడు. వైవాద్యా అంగారకుడులో కూడా (అసలు అది యుద్ధగ్రహంగనక!) రోమిరాడీశ్వరుడులాంటి

వాడుగాని, బెర్లిన్ జులుందారువంటివాడుగాని నియంత ఒకడు వున్నట్టాయినా, అతణ్ణే అధ్యక్షపదవికి ఆహ్వానిస్తే తీరి పోతుందని సలహా యిస్తున్నారు కాని అలాంటివాణ్ణి యీభూమిమీద అడుగెట్టనిస్తే, అతడు తన్నో, తిట్టో, బెదిరించో లాగేసి యీభూమి మావత్తూ చివరకు తనదే అనడంగాని లేక తనవాళ్ళందర్నీ ఇక్కడ ఉద్యోగాలకి సిఫార్సుచెయ్యడంగాని మొదలు పెడతాడేమో, అని కొందరు బాధపడుతున్నారు అంగారక గ్రహంలోంచి కాకుండా మరోగ్రహం దేన్లోంచేనా అధ్యక్షుణ్ణి పిలిస్తే గగనంలో "గజ్మన్" అనే అమోఘ వాగ్దత్తం చెయ్యాడి నేటి వరకూ ఎవరిచేతా పొందబడకుండా నిల్చిపోయి ఉన్న వెయ్యి పౌనుల బహుమతీకూడా, దక్కులుపడుతుంది కదా అని కొందరు అంటున్నారు ఏమయినా మహాసభాధ్యక్షుడు - ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షుడు - అన్నట్టు, జాగేస్థలం వగైరాలు ముందుముందు స్థిరపడవలసిఉన్నా, ప్రస్తుతం తెలుగుదేశపు వివిధకార్యకర్తలకి కాబోయే సభనిమిత్తం జనంచేత యథావిధిగా పంపబడ్డ చిత్తు అభినందనతీర్మానాలు కొన్ని తెలిసిరావడంవల్ల, అవిపరీతిగా ఉండగలవో చూడడానికి వీలు దొరికింది. అవి ఈక్రింది విధంగా ఉన్నాయి:

నరాలవల శరీరంలో వ్యాపించిఉన్నట్టు, ఇప్పటికే ప్రతీ దేశంలోనూ రైలుపట్టాలు వ్యాపించి ఉన్నా, ఇప్పటికీ "మొయిలు వెళ్ళిపోయింది గావును, నేను చూడా లనుకున్న

ప్లాటుఫారంగార్ని చూణ్ణేలేదు!", "నల్లటి మొహ్లకి గంతలు కట్టి రైళ్ళు లాగిస్తారు" "ఒకొక్క బూశ్సుబండికి రొండేసి తలకాయ లుంటాయి!" "మావూరికి పిక్కంటిమ్మంటే ఎక్కడికో సెప్పమంటాడేటి? నావూ సీడికెంచుకన్నాను!", "ఏడూరికి టికట్టిమ్మన్నా, ఒకేదగ్గర దాన్ని నొక్కి టిక్కుమనిపిస్తాడే!" అని అంటూండే జనంగురించి ఈ సభవారు చాలా దుఃఖిస్తూ వీళ్లు ఒకప్రత్యేక తీర్మానగౌరవం పొందడానికి అనర్హులని నిర్ధరించి, జాలిపడుతున్నారు. —

ఏకో దేశానికి చెంది, కోటీశ్వరులై, ప్రభుత్వబలం యొక్క ఆసరా చూసుగుని స్వాధీన దేశాల్లో ఉండే గృహారామక్షేత్రాములు బలత్కారంగా కొని, వాటిని శూన్య స్థలాలుగా చేసి, ఇనపపట్టాల సంకెళ్ళతో ఆస్థలాన్ని కట్టేసి తద్వారా రసయోగం తెలియకుండానే తమ ఇనుమును బంగారంగా మార్చుకో గలిగిన రైల్వేసంఘాల్ని ఈసభవారు కొనియాడుతున్నారు. —

ఒకొక్కక్క వ్యక్తిచేతుల్లో రూపాయిపడిందంటే బొగ్గుగా మారిపోడం మామూలు గనక, జనబాహుళ్యం విడివ్యక్తులలో నమ్మకం ఉంచరని గ్రహించి, సంఘాన్ని నమ్మించడానికి సంఘమే ఉండాలని తెలుసుకుని సంఘాలుగా ఏర్పడి, బొగ్గుని రూపాయిలుగా మార్చుకో గలిగిన రైల్వేబుద్ధిశంతుల్ని ఈ సభవారు మెచ్చుకుంటున్నారు. —

పెట్టుబడులకీ ధరలకీ సంబంధం ఏముటో జనానికి తెలియు

రాకుండా అట్టేపెట్టి, రుచి కలిగేవరకూ ధరలు తక్కువగా ఉంచి, అలవాటు స్థిరపడడంతోటే ధరలు క్రమక్రమంగా పెంచేస్తూ, పోటీకోసం సబబులేని తగ్గింపులు చేస్తూ, లాభాలు పుచ్చుకునే వాళ్లు ఎక్కడుంటారో కనబడకుండా వ్యాపారం చేయిస్తూ ఉన్న రైల్వేప్రజ్ఞావంతుల్ని ఈసభవారు పొగుడుతున్నారు. —

అయోమార్గాలు మామూలుగా జనోపయోగ నిమిత్తం అని పైకికనపడ్డా యుద్ధంలాంటి అవసరం వచ్చినపుడు స్వలాభం కోసమే అని ఎరిగుండి వ్యవహరించే రైల్వేపెద్దలికి ఈసభవారు నమస్కరిస్తున్నారు. —

వర్ణాశ్రమ ధర్మాలవంటి తారతమ్యాలు మనుష్యుల్లో కూడునా, రక్తాల్లో తేడాలుంటాయి గనకనా, అంతా ఒకటే అనేటంత సర్వసమత్వం తెలిసిన జాతికి చెందినప్పటికీ, అయోమార్గంలో మొదటిక్లాసు, రెండోక్లాసు, మూడోక్లాసు అంటూ తరతమభావం పెట్టిన రైల్వేసంఘాలవారి వివేచనా శక్తికి ఈసభవారు ముక్కుమీద వేలేసుగుంటున్నారు. —

పెద్దబస్తీలలో, ముందు ఊరవతల ఒకస్టేషనూ తరవాత నాలిక కరుచుకుని ఊళ్లో ఒకస్టేషనూ వేసి, ఊళ్లోదానివల్ల వచ్చే డబ్బు పట్టగెల్లి ఊరవతలదాన్ని పెంచి, ఊళ్ళోదాన్ని పిల్లైనంత ఇరుకుగానూ ఏహ్యంగానూ ఉంచినందుకు, ఈసభవారు రైల్వేఅధికారుల్ని ఏమనాలో తెలియకుండా ఉన్నారు. -

నాలుగేసి వందలమంది ఒకొక్కరైలుకి ఎక్కే స్టేషన్లలో

జనం విశ్రాంతి తీసుగోడానికి నాలుగైదు బెంచీలు సప్లయిచేసి యథాశక్తి ఏర్పాట్లు చేసిన రైల్వే అధికారుల్ని ఈసభవారు శ్లాఘిస్తున్నారు. —

ప్రతీ ప్రయాణీకులబండీ బయలుదేరడానికి రెండుగంటల పూర్వమే టిక్కెట్లకిటికీ తెరిచి ఉంచుతున్నాం అనే రాతతో కిటికీకంతు పెద్దబల్ల కట్టి అక్కడ పేర్కొనబడ్డ గంట ఒకటికి నిమిషాలు రెండుమాత్రమే అనే పగా రాయడం మరిచి పోయిన రైల్వే అధికారుల్ని ఈసభవారు వహవ్వా అంటున్నారు —

రైల్వే ఉద్యోగాలకి జీతాలు తక్కువ అయినప్పటికీ కొన్ని వందల చేతిసొమ్ము అయినాసరే రవంత ఉద్యోగం రైల్వేలో దొరికితే చాలు అనేటంత ఆదాయం ప్రతీ రైల్వే ఉద్యోగస్థుడికీ ఉంటుంది అనేభావం - భ్రమ ! — జనంలో కలిగించిన రైల్వే యజమాన్లకి ఈసభవారు హారతి యిస్తున్నారు. —

క్రింది రైల్వే అల్పోద్యోగిలగాయితు పైమెట్టు ఉద్యోగి వరకూ అధికార్లిచ్చేజీతం తాకీదుప్రకారం పుచ్చుగుంటూ, అందుకు అదనంగా, జనం — తమపన్లు అర్జెంటుగా లాభకరంగా నెరవేరినందుకు — సంతోషించి యిచ్చే ధన కనక వస్తువాహనాలు తప్ప, తక్కిన మరి ఏయితరమైన లంచాలూ కానుకలూ స్వీకరించకుండా కట్టుదిట్టాలు చేసిన రైల్వే కారకుల్ని, ఈసభవారు ఘనత పరుస్తున్నారు. —

రైల్వే పాలకులు తమపరిపాలనలో, ధనాధికార పైత్యవిశే

పాలు గాని, వాగ్ధాటిగాని, కూరగాయలు - వస్తువులు — ముడిసరుకులు వగైరాల్లో వర్తకంగాని, గలవాళ్లని, — ఎందుకేనా ఎప్పటికేనా మంచిదని చెప్పి — శాస్త్ర చర్లని చూపు చూపి, తక్కినవాళ్ళమీద రూలు ప్రకారం కాగాలూ మిగియాలూ నూరడంలో కనపరిచే నిష్పక్షపాతబుద్ధికి ఈసభవారు ఆశ్చర్యపడకుండా కూచున్నారు —

తమ రైలుబైయుకి ఒకజాము ముందువెళ్ళి, దాన్ని గురించి తెపిస్తూ, ఇంకా అది ఎంతసేపటికి వస్తుందని — తమకు ఫలానా అప్పుడూ అని తెలిసుండీకుడా — కనుక్కుంటూ, కనుక్కోడంలో చివాట్లు తింటూ ప్రయాణాలు చేసేవాళ్ళకీ, రిస్టువాచీ చూసుగుంటూ అంచీలమీద ప్లేపన్లోపడి కటాకటీగా రైలుదాటు పెట్టుకునే వాళ్ళకీ, ఈసభవారు దణ్ణాలు పెట్టి, చెరిసహాం చొప్పున పై రెండు తరహాలవారూ ఆదర్శాలు పంచుకోవలసిందిగా కోరుతున్నారు. —

కుష్ఠులు, బధిరులు, పంగులు, అంధులు, భిక్షులు, — లాంటివాళ్ల అవస్థ దుర్భరంగనక, వాళ్ళు రైల్లో ముష్టెత్తుగోడానికి వాళ్ళని ఊరికే రైలెక్కనిచ్చి, తద్వారా యథాశక్తిదానం చేసుగుంటూ పుణ్యం ఆర్జించుకోడానికి ప్రయాణీకులకి తరుణంయిచ్చి, మరొకళ్ళఖర్చుమీద రైల్వే మేష్టర్లు కనపరుస్తూండే దాక్షిణ్యానికి ఈసభవారు వారిని చాలా కీర్తిస్తున్నారు. —

టిక్కెట్లుకొనుక్కునేటప్పుడు: ఓపక్కనించి వెడితే ఆలస్యం

అవుతుందేమో, తనకి టిక్కెట్టు అందక తనను మిగిలి పోవలిసివస్తుందేమో, పెద్దగా కొనుక్కున్నవాడు ముందెళ్లి పోతాడేమో అనేబాధ చొప్పున అందరకే అక్కడ నిలబడి ఉన్నవాళ్ళని తోసుకుని, వాళ్లమీద తమచుట్ట ఉన్న అభిషేకించి తన 'టముకు' పెట్టె మొనతో వాళ్ళనిగుచ్చి, టిక్కెట్లి కిటికీమీదకి ఎగబడే ప్రయాణీకులు బతుకు తెరువు తెలిసిన వాళ్లు గనక, వారి అదృష్ట సౌఖ్యానికి ఈసభవారు, వారిని నెత్తిమీద పెట్టుకోవాలని చూస్తున్నారు. —

తమయిష్టం వచ్చినచోట తమను నిలబడి తమ ఎదురుగుండా ఏపెట్టె కనబడితే ఆ పెట్టెలోకే ఎక్కి, అందులో ఎంతమంది ఉన్నారనే వాళ్ళని 'తప్పదు గనక సర్దుకోవాలి' అంటూ, 'ఎంతసేపు - కొంచెం' అంటూ వాళ్ళకి వేదాంతం బోధిచుతూ బాధించుతూ ఉండే జ్ఞానులకి ఈసభవారు వందనాలు అర్పిస్తున్నారు. —

"టిక్కట్టు" అంటే రైల్వేకంపెనీవారు అది కొనుక్కున్న వాడి శరీరాన్ని - దైవకృప ఉంటే - దానిమీద రాసిఉన్న ఊరికి తీసికెళ్ళి వదిలిపెడతాం అని టిక్కట్టు కొనుక్కున్న వాడితో పడ్డ పూచీమాటలుగల అట్టముక్క అనేసంగతి గమనించక, టిక్కట్టు అంటే తాము తమకు కూచున్న వాడి మీద చలాయించడానికి పైనైన అధికారానికి చిహ్నమని భ్రమించి వింతరకపు జంతువులుగా తయారయ్యే ఘనుల్ని చూసి ఈసభవారు హడిలిపోతున్నారు. —

ఖాళీగా ఉన్నపెట్టె వెతికి తనూ తన సామానూ అందులో పడేసుకుంటోటీ ఫెడీమని తలుపువేసి, ఆ కాల ఎక్కబోయేవాళ్ళ వేళ్లు పచ్చడైనాసరే చూడక, 'ఖాళీ లేదు పక్క పెట్టెలోకి వెళ్ళండి' అనే మాదిరి అమూల్యమైన సలహాలు ఇచ్చే మహానుభావుల్ని తగినంత మెచ్చలేక ఈ సభవారు రాకెత్తిపోతున్నారు. —

డబ్బోసి టిక్కెట్టు కొనుక్కున్న జనం, ఒక్కొక్క పెట్టెలో, నియమితసంఖ్య దాటింగి, — ఎవర్ని ఏమి నడగాలో నోరులేక అడగగలిగినా పని కొందరవల్ల తీరికలేక — పశువులా పేకాలాగ నిలబడి ఉన్నా, అందులోకే, లోగడ ఆర్జించిన సొమ్ము వడ్డీకేసుకుని కష్టో గుడ్డో నూ కలిగిఉండడం వల్ల రాం కీర్తనలూ వేదాంతమో పాడుకుంటూ, పెట్టెల్లోకి జొరబడి, నలుగురి ఎదుటా దమ్మిడీయో రోలియో దానంచేసి కొంతవరకు దానకర్త అని పేరు పొందాలనుకునే ఉత్సాహుల్ని హృదయం కరిగించే మాటలు చెబుతూ, ఈ లోపుగా తమరి శరీరానికిగల వ్యాధీ, కుష్ఠూ, ధూళీ, మురికీ ఈ మూలనుంచి ఆ మూలకి కూచునే జనానికి రుద్ది, వ్యవహరించే భిక్షువాళ్లనన్నీ, కంపెనీల వెల్లడిచిత్రం చౌకగా సాంపిల్ ముందులు అమ్మడానికి ఉపన్యసించే ఏజెంట్లనన్నీ, ఏమూలనుంచో వచ్చి మేజక్‌లు చేసేవాళ్ళనన్నీ, ముంటిగొంతుకతో పాడి గరంవాలే పాటలపుస్తకం అమ్మవాళ్లనన్నీ, వస్తువులు అమ్మేవాళ్ళనన్నీ, మాపాయిఖరీదు చెప్పి చివరకి అయిదుకాన్లకి

బేరం చెయ్యడానికి పాతవైన పుస్తకాలు వంటిమీద ధరించి, వార్తాపత్రికాలూ, శాస్త్ర ప్రయోగాలూ గురించి ముచ్చటించే వారినీ, క్రొత్త రకపు బొమ్మల పుస్తకాలు తెచ్చి ఇనుకగా వేషం ధరించి వారితో పొద్దు హరించే వారినీ, "జోబిదొం గు' కత్తెరలు తెచ్చిన వారినీ, సూటుకేసులు మారు గిళ్ళు అయిన వారినీ, ఈ సభవారు చాలా స్తోత్రం చేస్తున్నారు. —

తెలుపని కాలం అయినా రైల్లో పాకీదొడ్డి ఎప్పుడు ఎల్లా ఉపయోగించాలో తెలుసుకోవలసిన పెద్దలకు ఈ సభవారు నానికర్గింపది దోర్కొంటున్నారు —

రైల్లో ఎక్కగానే ఈ సమూహం ఏర్పడ్డా, (అధ్యక్షుడుంటూ, రైలి ఎక్కేటప్పుడు [illegible], వీలుగా) జనానికి అనవసరంగా నిలుచుండవల సిన అవసరం లేదు అనుకొన్నా, కొందరు తాము హృదయశూన్యులై తమ పక్క తమకి మల్లెనే ఇష్టాయిష్టాలుగల సజీవవ్యక్తులు కూచోడం తెలుసు మరిచిపోవచ్చని అనుకోవచ్చును, "పాగ [illegible]" అనే మాట రైలుకి ఎక్కడ సాధ్యం కాకుండా పోతుందో అని పక్కబొంతలు కట్టి ఉండడం చేసినా, ఏదో చెయ్యాలని ఊరికే కూచోడం కష్టం అనుకున్నా, రైల్లో చుట్టలు కాలుస్తూ గాలివాటం చూసుకోకుండా ఉమ్ము వేసి అన్నీ నిప్పు నెరులు, ఇతరుల మీద పడుతూండడం చూసికూడా ధాయల్లా ఊరుకునే ధీరులకి, ఈ సభవారు నైవారం

చేస్తున్నారు —

మగసాయం లేకుండా, ఆడవాళ్ళ పెట్టెల్లో కూచోకుండా ప్రయాణంచేసే స్త్రీలున్న పెట్టి చూసుకుని ఎక్కే నాజూకు వేషధారుల్ని వారి పత్రికా వాత్సల్యానికిన్నీ, సుందరమైన చిత్రాలుగల స్త్రీలున్నందుకే మాత్రమే ఎక్కే లౌక్యుల్ని వారి మాతృభక్తికిన్నీ ఆ సభవారు ప్రస్తుతిస్తున్నారు. —

డబ్బుండీ, రైలుతొందరలో కాఫీహోటల్లో అమృతం మహిమం లా గారం సాగలాసుకుకు నిలువుకాళ్ళమీద పరాయి కృంటి, నిబగబా ...ల్లో పడి, సేపుంలోనూ జుట్టులోనూ ...గెకెశ వెదలగక్కుకూ, చదవడం తెలిసో నూతనవార్తా ప్రవాహ్వం ఉన్నా, చూసిచూసి అర్ధణా పెట్టి స్వంతానికి పత్రిక కొనుక్కోక పక్కవాణ్ణి "మీకు పేరు చదివారా?" "మీ పేరు ఓనా ఇస్తారా?", "మీపత్రికలో ఒకషీటు విడగొట్టి ఇల్లా ఇస్తురూ" అని ఎరగనివాడి దగ్గరకూడా యాచింనో, ఒక్కొక్క ... తన పేరు తను మాసుగుంటూ ... పొడిమీద శాఖల లోదుల్తూ దగ్గికొచ్చి తనూ చదువుకుంటూనో, లేక ఎరగనివా తను కొనుక్కున్న పత్రిక అక్కడ పెట్ట ప స్నేహితుడితో టో బుర్ర చెప్పాగోడంలో ఉండగా వాణ్ణి అడక్కుండా తీసేసుకునో, ఇల్లా చెయ్యడంలో తనయొక్క గడుసుదనానికి లోపల తనే ఆనందించుకుంటూ, పులిస్తరాకులమీద జంతువులు ఎగబడ్డట్టు, పరాయివాడి పత్రికమీద పిరుచుకుపడి, తను దిగేవరకూ ఆ ఎంగిలిపత్రిక ఇదిగో అని యజమానుడికేనా

యివ్వకుండా, చదువుతూండే ధనికులయొక్క ఘనత్వం, ధన్యత్వం, సరసత్వం గురించి ఈసభవారు బెంగెట్టుగుపోయి హాహోరున, ఆనందిస్తున్నారు. –

గంటలకి గంటలు ప్రయాణం ఉన్నా, ఏమీ చెయ్యకుండా కిటికీకి దగ్గిర స్థలం సంపాదించుకుని, తను తాలూకు సామాను పైన పెట్టుకుని, బయటికి చూస్తూ కిమ్మనకుండా గడిపే ఆలోచన పరుల్ని ఈసభవారు హెచ్చరిస్తున్నారు. –

సూటుకేసులు, పరుపులు, పీటలు వగైరాలు కిటికీల్లోంచి లోపలికి గిరవాటేసి రైలు ఇక వదలబోతోంది అన్నప్పుడు ఎక్కి, అదివరకే కష్టపడి లోపల కూచున్న వీళ్ళందరికి ముసుసులు పెరగ్గొట్టవాళ్ళ అహింసాభావానికిన్నీ, వేగానికిన్నీ ఈసభవారు వారిని మర్యాద చేస్తున్నారు. –

సిద్ధర, జబ్బు, నోరు, జబర్‌దస్తీ, బిచాణావగైరాలు ఉపయోగించి నియమితస్థలం తమరు ఆక్రమించుకుని, అదే తను ఆధిక్యత అని గర్వించే మహాత్తరుల్ని ఈసభవారు ఆరాధిస్తున్నారు. –

పరాయివాడిచేత కిరాయిపెట్టించిగాని, బల్ల కింద దూరిగాని, పాకీదొడ్లో నక్కిగాని, సమయానికి అవతలవేపు దిగిగాని, ఇతరత్రా దగాచేసిగాని, సన్యాసులైగాని, కావలసినవారైగాని, సేవకులైగాని, నెత్తిమీద వాళ్ళైగాని, తత్సంబంధం కలవారైగాని, ఎల్లాగో అల్లాగ టికెట్టు స్వంతంగా కొనకుండా ఉచితప్రయాణంచేసే అదృష్టవంతుల్ని

ఈసభవారు ప్రశ్నార్థం పడుతున్నారు. —

అతిజవంతో రైలు పోతూన్నప్పుడు అందులో కూచుని బయటికి చూస్తే దగ్గరవని మనం అనుకునే వస్తువులు మన్ని విడిచిపెట్టి దూరంకావడమున్నా, దూరానివే మన కూడా రావడమున్నా ప్రతి నిత్యమూ గమనిస్తూండే కూడా, ఆప్రత్యయంగానే బహుమహాలిన్ని ఈసభవారు ఊరేగించి గౌరవిస్తున్నారు. —

తను ఎంతో వేగంతో పోతున్నా ననుకుంటూ, రాత్రప్పుడు, నక్షత్రాల కేసి చూస్తే తనూ, తన వాహనం, తన లోకం - వీటి ఉనికీ ఘూర్ణంపూ మాకేం తెలుసును అన్నట్లు ఆ నక్షత్రాలు నిర్నిమిత్తంగా ప్రకాశిస్తూండడం గమనించి మానవుణ్ణి అల్పుడుగా కట్టవార్ని ఈ సభవారు నిరసిస్తున్నారు —

శాంతంగా ఆలోచిస్తే రైలుప్రయాణం అనేది చిన్న ప్రమాణంలో జీవితప్రయాణం లాంటిదే అనిన్నీ, మానవ స్వభావాలు బయటపెట్టడానికి మానవుణ్ణి తయారు చెయ్యడానికి, అది చాలుననిన్నీ అనేవారిభావం శుద్ధపేలవం అయినప్పటికీ వారు అట్లాంటివి ప్రకటింప సాహసించినందుకు ఈసభవారు వారిమీద కొంచెం కోపం దాల్చడానికి ముహూర్తం వెతుకుతున్నారు. —

—

తిండివిశేషాలు

[12 - 11 - 1939 తేదీని రాజమండ్రీమట్టుపల్లి ఒక వనంలో సంతర్పణ జరిగింది. ఆ తేదీనే చాలా జరిగేఉంటాయి గాని, వాటిల్లో ఇది ఒకటి. అందునిమిత్తం గ్రామాంతరాల్నించి సాధ్యమైన అంత్రాఉద్యోగులు విరివిగా రావడానికి ఏర్పాటు కాకుండా, అక్కడనే చాలామంది రావడం కూడా జరిగింది. గొప్ప అవసరం ఏమిటంటే, సంతర్పణానంతరం — పోనీ, సంతర్పణకి తప్పనిసరి ఫలితంగా ఉండే క్షుద్రనిద్రానంతరం, అనగా మూడు గంటలికి ప్రారంభించి — ఒక మూకప్రదర్శనంకూడా జరుగుతుందని కరపత్రాలు అచ్చుపడ్డాయి. అధ్యక్షులు ఫలానా, వక్తలు ఫలానాఅంటూ కార్యక్రమం వాటిల్లో ఉంది. లోగడ కార్యదర్శిగారు నన్ను గౌరవించి ఆసందర్భంలో నన్ను ఒక వక్తగా ఉండకోరారు. నేను ఆయనకి విధాయకుణ్ణి అవడంచేత "కాదు' అననూ లేక, అయినా వెంటనే ఒప్పుకోనూ ఒప్పుకోక, "ఎంత చదువుకున్నవాళ్లయినా ఎంత 'అర్థం' చేసుకోగలవాళ్లయినా, ఉదాత్తంగా భోజనంచేసిన తక్షణం ఏ ఫలాహారంఅంటేదో పుచ్చుకోగల్రుగాని, ఉపన్యాసాల వంటివి బొత్తిగా స్వీకరించలేరేమో, ఆరకం పదార్థాలు ఆసమయంలో ఓపమించవచ్చునుమండీ!" అంటూ నసగడం మొదలెట్టినా, ఆయన తన ఉత్సాహంలో "వల్లకాదు, మీరు ఒప్పుగునితీరాలి!" అని, నాచేత "సరే లెండి" అనిపించి, వక్తల జాబితాలో నన్నుకూడా అచ్చుకొట్టేశారు.

అక్కణ్ణించి, నేనూ కొంచెం బుగ్గగూలిపి, పేల్చడానికి వీలైన సామగ్రి కొంత సిద్ధం చెయ్యవలసొచ్చింది. మరో విషయం మరోవిషయం అయితేఅప్పట్లో మరీవిరిటించి పోతుందేమో అని భయం పట్టుకోవడంవల్ల, జ్వరం అందరూ అంతకి పూర్వమే ఆచరణావల్ల గ్రహించిఉంటారుగనక భోజనప్రమే యమే ఎత్తుగుడి కొన్ని సంగతులు పద్ధించుదాం అనీన్నీ, ఏఘట్టంలో పదార్థం మిక్కుటంఅయిపోయి వెళ్ళిపోయేలా కనిపిస్తుందో అక్కడికి కొరకు ఆగిపోయి జీవక్షోభ కలగ కుండా జాగ్రత్త పడదాంఅనీన్నీ అయత్నం చేసుకున్నాను. అయితేం! మన ఆశయానా! సంతర్పణఅయింది, రిమార్కులు అయినాయి, నిక్కచ్చిగా దంతపుపని చేసినవాళ్ల అపోహాలు అయినాయి, ఇటూ అటూ దొర్లుతూ కునుకులాగడాలు అయినాయి, కొంచెం గాబా జానా అయింది, ఎల్లాన్లో తంటాలు పడి, దాని మొహం ఈడ్చి, సాయంత్రం అయిదుగంటలు కూడా అయింది. తక్షణం కొందరు బ్యాంకుఉద్యోగులు, "కొంపతవ్వే కరపత్రాల్లో నిరూపించి ఉన్న ప్రకారం, ఆలస్యం అయితే అయిందని, మీటింగూ దానితాలూకు ఉపన్యా సాలూకూడా ఎక్కడగ్రస్తాగోకదా, ఇవన్నీ భరించడం ఎల్లాగా భగవంతుడా!" అని చెప్పి క్రొత్తగున్నట్టు బిక్క మొహాలు వేశారు. దా[illegible] ముఖ్యస్నేహితులు చూశారు, "మరి ఆలస్యం చెయ్యక మీటింగు కానిత్తాం, పిల్లలు సద్దండి" అనే సంగతి చకచకా నిష్కర్షగా మంచినీళ్ల ప్రవాహంగా

ఆంగ్లంలో అనేశాడు "సభంతపనీ జరిగిపోయిం దన్నమా టీరా దేవుడా" అని కొందరు ఉద్యోగులు నిస్పృహాలో పడిపోయారు. ఏవాడు చేసుకున్నదో మరి అనుభవించాలి గావును అనుకోడంవల్ల గావును, కొందరికి మొఖాన్ని కత్తి వాటువేస్తే నెత్తురురేదు కాని కొందరు గడసర్లు ధైర్యం అవలంబించారు "అబ్బెట్టు, ఫోటో తీయించుకోవాలి గావునుగా! అదిచాలా సుఖం వెలుగుండగానే ఇల్లుచక్కబెట్టుకోమన్నాడు ఓటో చిక్కబెట్టుకోమన్నాడు. ముందు ఫోటోయే! తరవాత తతిమ్మాది" అని మాట్లాడుతూనే, వాళ్లు, బల్లలూ, కుర్చీలూ అవీ ఉన్నచోటినుంచి ఓ ఫర్లాంగు దూరం ఈడ్చేశారు సూర్యాస్తమయందాకా వాళ్లు నిమ్మనిమ్మళంగా ఫోటోగ్రాఫు రేగుతూనే ఉండిపోయారు. మెట్టుకి ఒక్కడూ వక్తలున్నవైపైనా రాలేదు. కార్యదర్శిగారు చాలా నొచ్చుకుని, వక్తల్ని క్షమాపణ కోరుకున్నారు. వానప్రస్థంరోజునే ఉపన్యాససన్యాసం కూడా సిద్ధించి శ్రమ లేకుండా రెండాశ్రమాలు లభించడం జన్మకి చాలుగదా అని వక్తలన్నారు. కార్యదర్శి ఆ ఫోటోగ్రాఫు చెట్టుదగ్గిరికి మళ్లీ వెళ్లి చూసొచ్చి, కొందరు కుర్చీలకి అంటిల్లా అయిపోయారనిన్నీ, కొందరు మౌనవ్రతంలో పడ్డట్టు చెప్పారనిన్నీ, తక్కినవాళ్లు పంచబంగాళం అయిపోయారనిన్నీ చెప్పారు. "అమ్మా! ఇప్పుడొచ్చిన ప్రమాదంఏమీలేదు. శూన్యోపన్యాసాలకే, అర్థం చేసుకోగలవాళ్లు కూడా హడిలిపోవడం

వేళావిశేషం! మీరుచేసింది పదార్థాలసంతర్పణ, మాది పదాల సంతర్పణ అదీ ఇప్పుడు కేవలం తర్పణ అయిపోయింది మాపదాలు మేం నోటితోనూ అనచ్చు, లేకపోతే ఆనోట మొలగిలికూడా తగలనీయకుండా, పత్రాలమీదకూడా పెట్టచ్చు. అల్లానే కానిస్తాను అసలు నేచెప్పదలిచిన దాన్లో కొన్ని లెఖ్ఖలూ, అంకెలూ వచ్చే ల్లు ఉండడంవల్ల అది లిఖితంచేసుగునే వచ్చాను, రచనకి కారకులుగనక మీకు ప్రత్యక్ష నమస్కారం వద్దుమొర్రో అంటూ ఉన్న తమ సమక్షంలో చదవటానికుండా తప్పిపోడం అనే ఘన్యాం నా రచనకి పుట్టగానే కట్టబెట్టిన తక్కినవారికందరికీ లోపాయి కారీగా నమస్కారం. సెలవు'' అని నేనన్నాను. అయి పోయింది. నిష్క్రమించి మేం వచ్చేశాం రచన అల్లానే ఉండేసింది

ఇంతలో 17 – 2 – 1940 తేదీని రాజమండ్రి ఆర్ట్సుకాలేజీ పూర్వవిద్యార్థి వార్షికోత్సవం తాలూకు సమావేశం వచ్చింది. నేను అక్కడ పూర్వవిద్యార్థినై ఉండడంవల్లా, ఆంధ్రదేశపు విద్యాధిక సమావేశాల్లో ఆ సందర్భపు సమావేశం ఒకటి అవడంవల్లా, విద్యాసక్తగల స్త్రీ బాల వృద్ధులతో నిండిన సభ మొదట నిలబడి ముఖాముఖిగా మాట్లాడవలసిన అవసరం వచ్చినప్పుడు వక్త గమనింపవలసిన సార్వజనీనతా, మార్దవం, వైవిధ్యం, మోతాదూ గురించి అనేకంగా నేను నేర్చు గోడానికి అదే తరుణం అవడంవల్లా, ఆ సందర్భపు ప్రణాళికలో

నేనూ పడ్డాను కాని, ఆరోజున ఇతరవిషయాల్లో చాలా ముఖ్యమైనవి ఉండడంచేత, నాకు ఇచ్చిన వ్యవధి చాలక, నాకు కొంచెం — అసలు చాలా — ఉక్కిరిబిక్కిరి అయింది. ఏదేనా సమగ్రంగా చెప్పడానికీ వీలులేకుండా, పోనీ మానడానికీ వీలులేకుండా వచ్చింది. నేను సరాసరా ఉపోద్ఘాతం కానివ్వగుని, "అబద్ధం ఆడడం" గురించి ఒక పరిచ్ఛేదం చదివి, విషయం మారుస్తున్నా నని చెప్పి, ఈక్రిందరచనలో తిండిపోటిలున్న ఘట్టంలో కొంతమాత్రం తిరగేశాను. ఆవాక్యాలలో పేర్లూ, స్థలాలూ, అంకెలూ, లెఖ్ఖలూ, తేదీలూ ఉంటూండడంచేత వాటి యాథార్థ్యం నేను నమ్మి చదివాను. కాని, వాటిల్లో, చెప్పులుతినడపు పందెంసంగతి నేను చదువుతూన్నక్షణంలో, చీమకేనా సందులేకుండా ఉన్న ఆ మహాసభలోంచి ఒక పురుషుడు (— శ్రీ శ్రీ సర్ కె వి. రెడ్డి నాయుడుగారు అధ్యక్షత వహించిన అంత సభలో ఉన్న అంతమందినీ నేను అసత్యాలు చెప్పి మోసగిస్తూన్నసంగతి తను ఒఖ్ఖడే హఠాత్తుగా పరిశోధించినట్టు — నేను అబద్ధం ఆడడం గురించి అంతకీపూర్వమే ముచ్చటించిఉన్న వాణ్ణవడంచేత ఆతరవాత నేను ప్రసంగించేది ప్రతీదీ మంచి అబద్ధం అయి ఉండకపోతుందా అనే అఖండానుమానం తన్ని పీడించుతూన్నట్టు —) లోకకల్యాణం నిమిత్తం నావాక్యం కేవలం కోత అని బుజువుచెయ్యడానికట, "కొంగ్ కొంయ్" అనే శంకారావం చేసి, తను రెండు కోతలు కోశాడు.

నావి ఆత్మస్తుతిగల వాక్యాలైఉంటే వాటిని రెండు కాదు మూడుకోతల దువ్వెన్నలాగి కొయ్యొచ్చు. కాని, స్థితి వేరు! వారు అవస్థావశంచేత గొతమీనాన్నానం నిమిత్తం రాజమండ్రీ వేంచేసిన తైర్థికులై ఉండవచ్చునని నా రాజమండ్రీత్వానికి తోచి, నేను ఆధ్వని వచ్చినవేళ తిరిగి, "అయ్యా! నావాక్యాలకి లిఖితమైన సమ్మతిగ్గ ప్రమాణా నాదగ్గిర ఉందండీ! ప్రస్తుతం క్షమించండి" అనేసి, అప్పట్లో వ్యాసధిలేని స్థితిలో ఉండడంవల్ల ఊరుకున్నాను. కాని, ఇప్పుడేనా సప్రమాణంగా ఉంటే ఆనాటి మహాసభకి హాజరైఉండి ఆవేళ కమామీషు జ్ఞాపకంఉండి, ఈ రచనచూడ తటస్థించే రాజమండ్రీవాళ్ళైనా నన్ను శంకించకుండా ఉంటారుగదా అనే ధైర్యంచొప్పున అటువంటి వాక్యాలచివర జగత్ప్రసిద్ధిగల ఒకానొక వారపత్రిక యొక్క సంచిక నెంబరూ, మరి దానితరవాత ఆ సంచికలో ఆయా పోటీసంగతి అచ్చుపడ్డ పేజీ సంఖ్యా ఇచ్చాను. అన్నివేల సంచికలు కోతలతో భూమిమీద చెలరేగడం కష్టం. అయినా సరే, ఆపత్రికమాత్రం కొండమీంచి ఊడిపడిందా అంటే, మరి నమస్కారం!! పేర్లూ, అంకెలూ, లెఖ్ఖలూ ఉన్నాయిగా! హృదయం, బుర్రా, ఓపికా, పట్టుదలా ఉంటే ఋజువుచేసి చూసుగోడానికి వీలున్న సంగతులుకూడా చెవికి ఇల్లా తగిలాయోలేదో ఆపళంగా కొయ్‌కొయ్ మని గర్జించి తెయ్ తెయ్ మని ఆడేసేకంటె, తణిఖీచేసి యథార్థం తేల్చుగునేదాకానేనా ఆగడం ధర్మం. విద్యావంతుడు వినగానే తను

విన్నది ప్రతీదీ సమ్మేసెయ్యగూడదనిమాట నిజమే కాని, క్షణానికి ఒకటిచొప్పున మహోద్భుతాలు అని వెనక అనుకుంటూండబడేవి సుసాధ్యాలూ, సాధారణాలూ అయిపోతూన్న ఈ యుగంలో చెవినిపడ్డ ప్రతీసంగతీ, ఒకవేళ దాఖలాఅయ్యే బాపతేమో అనికూడా ఆగకుండా, బేసమయం అయినాసరే, మూకలో నక్క నికి వీలున్నంతమాత్రాన్ని, ఇతరుల ఖర్చుమీద శ్రమలేకుండా నుంచున్నపాట్న నీచప్రవృత్తి పళ్లకుగా నొల్లుకుని ఖాయంగా ఉంచేసుగోవాలనే కక్కుర్తి తొందరలో 'అర్ధం, అయథార్థం' అని కేకలెట్టి, తద్వారా రసాభాసం కల్పించి, ఆక్షణంలో విజయం తందే అనుకుని గర్వంకూడా వహించి, తనకంటె చిన్నసైజు మైరావణులైన లోకువస్నేహితుల దగ్గర అపవిత్ర స్థలాల్లో పచ్చిడచ్చీలు కొట్టుగోడం విద్యార్థిగాడియొక్క లక్షణంలా కనిపించదు, - అసలులో మళ్ళీ ఇంగ్లీషు విద్యాధికుడియొక్క లక్షణంలా అసలు కనిపించదు. అయినా చెప్పలేం! స్వాతంత్ర్యపురోజులు! "మరి ప్రకృతం—"]

భోజన సందర్భాల్లో ప్రసంగాలు మనలో వాళ్ళే ఉన్నట్టు తోచదు. భోజనకాలంలో గోవిందనామ స్మరణతోనే ఆర్యులు — అనార్యులూ అంతే అయిఉండదు — తృప్తిపొందుతారుగాని, ఐహికస్మరణ చెయ్యరు దేవుణ్ణి తల్చుకునేటప్పుడు జోరుగా సమూహంగా అరవడంవల్ల కూడా గొంతిగ సాఫీపడి భుజించడానికి ఎక్కువ అనువుపడుతుందని కొందరిఊహ. అయినా ఈ (మిథ్యా) వనభోజనసందర్భంలో ఎదైనా మామూలు ప్రసంగం

చెయ్యవలసిందని నిర్వాహకులు నన్ను కోరడంవల్ల భయపడు తూనే నేను అంగీకరించడమైంది. సభ్యుల్లో పరిచితులు విశే షంగా లేనప్పుడు చనువుగా మాట్లాడ్డానికి కొంచెం బెదు రుగా ఉంటుంది. కాని, మానవ వ్యక్తుల స్వభావనిర్ణయంతో జోక్యంలేని మాటలుకొన్ని చెబుతున్నాను గనక అపరిచితు లైనా ఏమీ మరోవాలాగ ఎంచవద్దని ప్రార్థన.

ప్రాణరక్షణకోసం తినేది తిండిఅంటారు. అందుకోసమే కాకుండా విలాసంకోసం కూడా భుజించే సందర్భాన్ని, అవ కాశాన్ని, పదార్థాల్ని భోజనం అంటారు. ఏదేనా సంద ర్భంలో, భోక్తా పదార్థమూ ఉంటేగాని భోజనంఉండదు. సందర్భంఅంటే: తిండితినడం, అయిందనిపించడం, ఎంగిలి పడడం, మూతితుడుచుగోడం, మెతుగు కొరకడం, మంచిమాట చెసుగోడం, వాలాయితు తీర్చుకోడం, పథ్యంతినడం, పోగు చెల్లించడం, విందారగించడం, మనుగుడుపులు, దేవతార్చన, సాపాటు, పార్వణం, అశనం, పిండం – ఇల్లాగ్గా మిక్కిలి ఉన్నాయి భోక్తల్లో రకాలు చెప్పడానికే ఇదిసమయంకాదు. ఏమంటే, వాళ్లవయస్సులూ, ఆశ్రమాలూ, స్వభావాలూ, స్థితులూ, పరిస్థితులూ, అవస్థలూ – ఈ రీతిగా బోలెడు చూడాలి. కాని, ప్రతీభోక్తకీ ఒకశరీరం ఉండితీరాలి. స్థూలంగా చెప్పాలంటే, 200 ఎముకలూ, 500 కండరాలూ, రోజుకి లక్షసార్లుకొట్టుకొనే గుండె, చదరపు అంగుళానికి 3000 రంధ్రాలుగల చర్మమూ మొదలైనవి ఉండి తీరతాయి. ఇల్లాంటి

శరీరంయొక్క రక్షణకై సగటున రోజు 1 కి అయిదున్నర పౌన్ల ఆహారం - అనగా దాదాపుడెబ్బైయేళ్ళ ఆయుర్దాయంలో సంవత్సరానికి ఒకటన్ను బరువు తినుబండ(తాగుబండాలు మానవుడు లోపలికి పుచ్చుకోవలసి ఉంటుంది అని శాస్త్రజ్ఞులు లెక్కవేశారు. (నెం. 2972 పే. 5.)

ఆహారపదార్థం ఏదికావచ్చును అనేది ప్రశ్న. దీనికి సమాధానం చాలావిశాలం. ప్రాణంగాని ప్రాణాన్ని పోషించలేదు. అందుకని పెద్దప్రాణం చిన్నప్రాణాన్ని మింగేసి నప్పుడుగాని నిలబడదు అందుచేత మానవుడు ఇతరప్రాణుల్ని తినేస్తాడు. మనుష్యుల్ని తినేసే మనుష్యులు ఇప్పుడుకూడా అక్కడక్కడ —పోనీ ఎక్కడో అక్కడ - ఉంటారని కొందరు చెబుతారు. ఉండవచ్చును! మనలో ఒకొక్కడికి ఇంకోడిమీద తీవ్రకోపం వచ్చినప్పుడు వాణ్ణి తినేసేటట్టు చూస్తాడు, గాని తినేసెయ్యడు. సాధారణంగా మానవుడు జంతువుల్ని పుచ్చుకుంటాడు. తననే తినేస్తాయేమో అనేభయండున్న క్రూరజంతువుల్ని మానవుడు వదిలేస్తాడు. కడంవాటినే కానిస్తాడు. అటువంటివి తిన్నకొద్దీ పుడుతూంటాయి, పుట్టినకొద్దీ తినబడుతూంటాయి పళ్ళగట్టీ, నాలికవాడీ, ముక్కుడశసరీ గల మానవులు పచ్చి జంతువుల్నే కొరుక్కొని తినేస్తారు. కాని, నాజూకుమనుష్యులు తమ నేర్పువల్ల కొన్నిభాగాలు స్వీకరించి, కొన్నింటిని విసర్జించి, ఇతర ఘనద్రవ పదార్థాలతో కలిపి, అగ్నిమిత్రసాహాయ్యం పొంది, కొత్తసమాసాలు సృష్టించుకుని పుచ్చుకుంటారు, అల్లానే గాల్లో పక్షుల్ని, నీళ్లలో చేపల్ని స్వీకరిస్తారు. ఆపైని

మానవులు వృక్షాల్ని మూలం లగాయితు చిగురు వరకూ తమ ప్రజ్ఞవల్ల చేర్చి నూతనమిశ్రణాలు కల్పించుగుని తింటారు. మూలానికి నాశనం రానీకుండా చెట్లు ఇచ్చే ఫలంగాని, జంతువులిచ్చే రసంగాని పుచ్చుగోడం కొందరి మతం, చెట్టు యొక్క ఫలం కోసుగునేటప్పుడు కూడా దాని ప్రాణానికి హాని కలుగుతుంది గనక, చెట్టునుంచి వాటంతట అవే రాలిపోయిన ఫలాలే తినాలని కొందరి బాధ. వానకి ముల్చి గాలికి పెరిగే నీవారం తినాలని కొందరి తంటాలు. దూడ వెళ్ళి ఆవుదగ్గిర పాలు తాగేటప్పుడు రేగే నురగ రేణువులు దూరాన్ని ఉండి ఆరగించాడు ఒకాయన అన్నారు. పరిశుభ్రమైన జలం తాగి వాయువు పీల్చి జనం జీవించాలి అంటారు కొందరు. వీళ్ళందరికీ ఉద్దేశం ఏమిటంటే, ప్రాణం నిలిపే మూలకణాలు గల పదార్థాలు కొన్నీ ప్రాణం తీసేసే కణాలు గలవి కొన్నీ ఉన్నా యనిన్నీ, ప్రాణం నిలిపేవే పుచ్చుగోవా లనిన్నీ, అవయినా మోతాదు చూసుగుని, వేళపట్టున, తత్వాన్ని బట్టి, కాలానుగుణ్యంగా, అందుకొటు ఆలోచించి, మొహమాట పడుతూపుచ్చుగోవలసి వుంటుంది అనిన్నీ.

కాని, ప్రపంచంలో జరుగుతూండే తిండిపోటీలు గమనిస్తే చాలా ఆశ్చర్యంవేసి, ప్రాణాపాయం అయినవస్తువులు అసలే లేవా అనిపిస్తుంది; తిండికి హద్దులేదా అనిపిస్తుంది. చూడండి: స్టాట్ ఫోర్డులో జె. కొండార్ అనే అతడు నాలుగు పౌన్లబరువు గలచేపల్ని ఒకగంటలో తినలేడు - అని ఒకడు పందెం వేశాట్ట.

అయితే, అతడు అన్నిచేపలూ 20 నిమిషాల్లో తినేసి ఊపు కోక పైపెచ్చు ఏమప్పైంట్ల 'బీరు' తీర్చేసి పందెంనెగ్గి రాయల్లా ఉన్నాడు [2830-4]. లాస్ యాంజెలిస్‌లో కోడిపెట్టలు తినడం పోటీ జరుగుతూంటుందిట. 1936-వ సంవత్సరపు పోటీలో మూడేసి పౌన్ల బరువుగల 10 కోడిపెట్టల్ని — 15 పౌన్ల బరువు మసాలాతో సహా — తినేసి ఎడ్నా పాటర్ అనే అదృష్టవంతురాలు నెగ్గిందట [2887-12] పెద్దరకం అరటిపళ్ళు తినడం పోటీలో ఆల్బర్టా నగరానికి చెందిన మెక్‌గీ అనే దొర ఒకటి మాత్రమే ఎక్కువగా మెక్కి పందెం నెగ్గాడట. అవతలపోటీదారు 42 మాత్రమే పుచ్చుకో గలిగాడట, ఇతడు 43 ఊదేశాడు [2911-5]. ఏడేసి అంగుళాల వెడల్పు గల పెద్దపెద్ద బిందిరొట్టెలు 36 మాత్రం 61 నిమిషాల్లో నమిలేసి ఒక అమెరికా దేశస్థుడు యునైటెడ్ స్టేట్సులో రొట్టెల మహా సమ్రాట్ అనేబిరుదం పుచ్చుకున్నాడట [2894-4] యూగో స్లావియాలో ఒకముష్టివాడు పచ్చికప్పల్ని, చేపల్ని, ఎలకల్ని, పాముల్ని జనంఎదట భక్షించి యాచనవల్ల జీవయాత్ర చేసేవాడున్నాడు [2917-4]. టర్కీలో సెమీరా గ్రీలో ఒక రయితు మామూలు కూర తరిగినట్టు తన రెండు చెప్పులూ తరిగి, ఇంతవెన్న ఆ చెప్పుముక్కలికి పామి ఒక్కఅరగంట వాటిని పెనంమీద వేయించి, దింపి, లగాయించేసి పందెంనెగ్గి బహుమతీ నవరసు విలువా పుచ్చుకున్నాడట [2968-3]. నోర్‌తాంప్‌షియాలో ఒకబాలుడు ఒకకత్తిరేకూ, ఒక ఎలె

క్రికెట్ బల్బా తినేశాడట. ఇంకొక మనిషి ఇనపతీగెలూ, తీగెచుట్టలూ తినేస్తున్నాడు అని తెలిసి, వాణ్ణి తీసికెళ్లి గ్లాస్గో కారాగృహంలో పెట్టగా, వాడికి బుద్ధిరాక, వాడు ఇనప గడియలూ, ఊచలూకూడా తినెయ్యడం మొదలెట్టాడట. డార్జిలింగ్‌లో యోగుల స్నేహం సంపాదించిన ఒక ఐరిష్‌వాడు ఒకేసారి 150 మేకులూ, 700 గ్రాముపిన్ సూదులూ తినేశాడట, చావలేదు. వీరందర్నీ మించినవాడు ఒక జర్మన్ సామంతుడు. ఆయన 150 మేకులూ, 102 ఇత్తడి సూదులూ 150 గాజుముక్కలూ, 7 గుఱ్ఱపుగాడపు మేకులూ, 6 నాణెపు కాసులూ, 3 కళ్ళెపుముక్కలూ, సీసపుముద్దా, 20 ఇతర సామానులూ తినేసి చావడంలేదు దిబ్బా లేదు, 'బాయిలర్' లాగ అల్లాగే ఉన్నాడట [2014-6] విషద్రావకాలు తాగి చావకుండా నిల్చినవార్ని ఎరుగుదుం విషం పెట్టగా తెలియక తినేసి చావకుండా నిల్చిన శాండో రామమూర్తిని ఎరుగుదుం. మనదేశంలో పోటీలు, ప్రాణాపాయం కావు అని అందరూ ఎరుగున్న పదార్థాలతోటే గనక విస్తారం అవసరం లేదు. అవసరమైన పాదరసంతో ఆహారం కల్పించుకుని, అది బుగ్గనో కంఠంలోనో ధరించి, మరి ఏళ్ళతరబడి ఆకలి దప్పులుగాని విసర్జనగాని లేకుండా విహరించగల మనుష్యులు హిమాలయ గుహల్లో ఉన్నట్టు స్నేహితులు చెబుతారు.

దేనివల్లా ప్రాణాపాయం రాకపోవచ్చునని పైవాట్లవల్ల తెలుస్తూంటే, ప్రాణరక్షణకి ఏదైనా చాలని చెప్పడానికి

కొన్ని నిదర్శనా లున్నాయి. మేబిల్ యాష్వర్త్ అనే ఆమె 11 ఏళ్ళనించి పాలుమాత్రం తాగి ఉంటోందట. పంచదార మట్టుగా జాస్తిగా వేసిన 'టీ' మాత్రం తాగి ఇ. హార్ అనే ఆమె 18 ఏళ్ళనించి ఉందట ఫిల్లిద్దగూ ఇంగ్లండువాళ్లే. ఇండియాలో, బంకూరాలో ఉప్పుకలిపిన నీళ్ళుమాత్రం తాగి, 56 ఏళ్ళనించి జీవిస్తున్న గిరిబాలాదేవి ఉంది [2920-4]. యుద్ధసమయంలో ఒక స్త్రీకి దొరతనంవారు దినవెచ్చం ఇయ్య సంకల్పించగా ఆమె తనకు అది అవసరం లేదనిన్నీ, తాను క్రితం 12 ఏళ్ళనించీ ఆహారపానీయాలు లేకుండానే జీవించు కొస్తూన్నాననిన్నీ చెప్పిందట [ఇది ఆవారపత్రిక 3043 నెంబరు 6-వ పేజీలో 24-2-1940 తేదీగల సంచికలో ప్రచురం అయిన సంగతి గనక, సంతర్పణనాటికి గాని, సభనాటికి గాని, నేను ఇది తెలుసుకునీ ఉండలేదు. 'కొయ్య' నూ లేదు]

ఇక, భోజనపదార్థాలవల్ల కలిగే ఆరురసాల్లోనూ ఉల్బణ, అనుల్బణ, ఉల్బణానుల్బణ అనే 'ముయ్యాగు, భేదాల్లోకీ ఇప్పుడు వెళ్లను. అదీకాక, పదార్థం, రుచి, పాకం, రసం అనే మాటలు భోజనంలోనే కాక, కవిత్వంలోకూడా ఉన్నప్పటికీ అందులోకికూడా ఇప్పుడు ప్రవేశించను ప్రవేశిస్తే మోతాదు ఎక్కువ అవుతుంది. ప్రాణాపాయం అనుకున్నవన్నీ ప్రాణం తీయవు, సరిగదా, ఒకఅవస్థలో ప్రాణాన్ని రక్షిస్తాయి. కాని, ప్రాణాధారం అని మనం అనుకునే అన్నమే మోతాదు మీరి విషం అవుతుంది. మాటలుకూడా అంతేగా! ఆగుతాను!

"ప్రాణాః ప్రాణభృతా మన్నం,
తదయుక్త్యా నిహన త్యసూన్" } అనిగదా మాధవుడు!

లోకో భిన్నరుచిః

'లోకో భిన్నరుచిః' అనేది అంతా ఒప్పుగునే సంగతే, పైకి చిన్న వాక్యమే కాని, ఇందులో లోకం, భిన్నం, రుచి అనే మూడు మాట లున్నాయి. వీటిలోకల్లా భిన్నం అనే పదం ఒక టేసుల్లువు. ఏమంటే, జనం అంతా యథావసరంగా భిన్నం అవుతూండడం, యథాశక్తిగా భిన్నం చేస్తూండడం పరిపాటి లోకం అనేది ఊహాతీతం. "లోకమంటే వేమిటి, గంజగుంట అనుకున్నారా?" అంటాడు గిరీశం. అయినా, ఆ మాటకి ఎంత పెద్ద అర్థం ఉన్నా, అది మిక్కిలి సంకుచితంగా ధ్వనిస్తుంటేగాని బుర్ర ఆడదు. "ఏకాంశేన స్థితో జగత్." అదేనా ఎన్ని కోట్ల అంశాల మొత్తంలోనో! రుచిగురించిన ఆలోచనకి పధ్నాలుగు లోకాలూ అంటూ తెలజిద్దలు చేసుకొని అతలాకుతలం కాలేంగదా! అగోచరాల్ని మొదటే మినహాయించాలి. ఆగోచరించే వాటల్లో అదృశ్యాల్ని తగ్గించెయ్యాలి. ఆ కనపడే వాటిల్లో అగమ్యాల్ని వదులుకోవాలి. అనగా నక్షత్రలోకాల్ని దూరవీక్షణంమాత్రం చెయ్యాలి గాని గత్యంతరం లేదు. ఇక గ్రహాలోకాల్ని గురించి కూడా, రుచివిషయంలో, ఆలోచన కట్టేసుగోవాలి కాని, శుక్ర, అంగారక, చంద్రగ్రహాలలోకి మానవులు త్వరలోనే విహరించేటట్టు కనబడుతుంది. చంద్రుడిలోకి రేడియం సాయం

వల్ల రెండురోజుల్లో వెడతానన్నాడు ఒకాయన. బ్రిటన్‌లో బెన్నివిస్ మీంచి ఒక వెండి స్తంభం చంద్రుడిలోకి గిరవ వెయ్యడానికీ, గిరవవేసిన వారంనాటికి అది అందులో పడడానికీ ఏర్పాట్లుచేశారనిన్నీ, యుద్ధంమూలాన్ని ఆగిపోయా రనిన్నీ తెలుస్తుంది. ఆలాగ్గా చంద్ర శుక్ర అంగారకుల్లోకి పాశ్చాత్యులూ, పాతాళవాసులూ వలసనిమిత్తం వెళ్లి వర్తక సామ్రాజ్యాలు స్థాపించగల సూచన్లు ఉన్నా, మన పని మామూలుకి లోటుండ కూడదు గనక వాటిని కూడా ప్రస్తుత ఆలోచనలో వదిలేద్దాం. ఇక భూలోకం. ఇందులో, స్థావరాలు వదలేసి, జంగమాలలో భూజల వాయువుల్లో ఉండే క్రిమి పక్షి వృషపశులోకాలు వద లేసి (వాటికి రుచులు లేవని కాదు, అవి ఫలానా అని చెప్పగో లేవుగనక!) మనుష్య లోకాన్ని మాత్రం విచారించాలి వీళ్ళు, పోనీ, రెండువందలకోట్లు అందాం. వీళ్ళల్లో పసు ప్రాయుల్నీ, అతిబాలవృద్ధుల్నీ, అతీతుల్నీ, అపస్మారకుల్నీ, పిచ్చివాళ్ళని గీకొట్టి, తక్కిన వాళ్ళనే రుచినిమిత్తం లెఖ్ఖకట్టు గోవాలి. పోనీ, అంతా ప్రమాణజనులే అని ఒప్పుకుందాం. ఇక తక్కినమాట 'రుచి.' ఒకానొక వస్తువుగాని, విషయం గాని ఒక ప్రమాణ మనుష్యుడి యొక్క నాలికవంటి గ్రహణేంద్రియంమీద పడినప్పుడు, ఆ మానవుడు ఆ వస్తువుని గాని, విషయాన్ని గాన్నీ ఏకాంతో హారాయించుగోడం వల్ల వాడియొక్క చైతన్యంలో వచ్చే పరివర్తనమే రుచి.

కాబట్టి రుచి అనేది కలగడానికి పచ్చిపడే వస్తువు రసవ ద్వస్తువూ, రసదాయకవస్తువూ కావాలి, నాలికకి తడి వుండాలి. నాలికమీద పెట్టుగున్న వస్తువుకి నాలికతడిలో కరిగేగుణం ఉంటేగాని రుచి అనేదే జనించదు. బెడ్డ ముక్క, ఇనపముక్క, గాజు, రాయి — వీట్ల విషయంలో రుచి కనిపెట్టడం మామూలునాలికవల్ల కాదు. అల్లాగే, ఆకలిమీద ఉన్నవాడికి రుచికనిపెట్టడానికి సావకాశమే లేకపోయినట్ట వాడికి అంతా రుచే. ప్రాణాధార వస్తువులలో రుచులు ఎన్నడం మామూలుగా ఉండదు. కాని పరిస్థితి మారినప్పుడు, "అబ్బ! ఈ వేసంకాలంలో మంచి నీళ్ళ కున్న రుచి మరిదేనికలేదు" అనడం వినిపిస్తూంటుంది. మాధుకరం ఎత్తుగున్నవాళ్ళు అన్నంయొక్క రుచి వర్ణించగా వింటాం. దారిద్ర్యంలో వస్తువుల్ని వదులుకోడమే కాకుండా "రుచులు దోసంబంచుం బోనాడ" వలసిన అవస్థవస్తుంది. ఏదేనా వస్తువుయొక్క నిరంతర స్వీకరణంవల్ల రుచి తెలియదు అయితే, ఒక సాధారణ మానవుడు ఒకవస్తువు తన నాలికమీద వేసుగున్నప్పుడు, ఫలిత రుచులు ఎన్నెన్ని విధాలుగా ఉండవచ్చును. అంటే 'చాలా' అని ఊరుకోడమే కాకుండా కొద్దిగా లెఖ్ఖకూడా కట్టచ్చు. అందులో ఆ భోక్తయొక్క, ఆ వండినవాడియొక్క, ఆ వడ్డించినవాడియొక్క స్వభావ సంప్రదాయ వయోవస్థా సమయ సందర్భాలూ, తరవాత వస్తువుయొక్క వ్యష్టి సమష్టిభావాలే

కాక, మత్స్య మాంస ఫల ధాన్య శాక మూలాదిభేదాలలో ఘన ద్రవ ధూమాది ఉష్ణశీతల మిశ్రణాలు మొదలైనవీ వీలైనంత వరకు గమనించి ప్రస్తరించితే ఫలితరుచుల సంఖ్య కోటాన కోట్లమీద ఉండవచ్చునని బోధపడుతుంది. అందువల్ల ఒకే మనిషికి ఒకే వస్తువుపరిస్థితులబట్టి లక్ష వేర్వేరురుచులు ఇవ్వడానికి వీల్లున్నప్పుడు, లోకం భిన్నరుచులు కలిగి ఉండేది అనిచెప్పడంలో ప్రమాదంలేదు, ఆశ్చర్యం లేదు.

[పై లెఖ్ఖ యీూపత్తూ కడితే కొంచెం విసుగుగాఉంటుంది. కిట్టకుండా వదిలేస్తే 'ఏముటో' అనిపించ బుద్ధేస్తుంది. అందుకని ఆశీర్వికల్లో నాలుగైదు మచ్చు చూస్తే ఈక్రింది మోస్తరుగా ఉంటాయి భోక్తయొక్క నిత్యావస్థ—ఒంటరా, సంఘజీవా - బంధుసమేతుడా, అహితావృతుడా - శ్రమ జీవా, లంచగొండా - దరిద్రుడా, ధనికుడా - ఉత్సాహ యుతుడా, నిరుత్సాహపూరితుడా - నిర్బంధితుడా, స్వతం త్రుడా - లజ్జాన్వితుడా, మదాంధుడా - భయస్థుడా, సర్వా ధికారా - కోపిష్టివాడా, శాంతుడా - తొందరవాడా, నిబ్బ రస్థుడా అనేదాన్నిబట్టి రుచి వుంటుంది. అలాగే పదార్థ స్థితి ఆలోచించినప్పుడు — ఘనమైతే కఠిన, మృదుల, స్థూల, చూర్ణ, భస్మ, స్ఫటిక, రేణు, రజ మొదలైన రూపాలూ, ద్రవమైతే జల, తైల, రస, మధు, పానక మొదలైన భేదాలూ వగైరాలనిబట్టి రుచి వుంటుంది. వస్తువు సంక్రమించిన రీతి గమనిస్తే, అది పిత్రార్జితమా స్వార్జితమా, పాతు ధోరి

కిందా సవ్యంగా వచ్చిందా, కష్టార్జితమూ బలవంతంగా లాక్కొచ్చిందా, చోరీ పాపతా దత్తమూ, యాచితమూ విక్రీతమూ, బహూకృతమూ అనేదాన్నిబట్టి రుచి ఉంటుంది. అగీకార వస్తువు పచిత - అపచిత, పక్వ - అపక్వ, ఉష్ణ - శీతల, తప్త - ఆర్ద్రి, పూర్వ - ప్రస్తుత, మిత - అమిత, ప్రత్యేక - సాకల్య, వాయుహిత - వాయురహిత, అవస్థల్ని బట్టి రుచి ఉంటుంది చివరికి, అన్నదాత ఉద్దేశం హృదయ పూర్వకమూ, వ్యాజపూర్వకమూ, ఇతరలాభం ఉద్దేశించా, పితృప్రీత్యర్థమూ, మిత్రప్రీత్యర్థమూ, అధికారిప్రీత్యర్థమూ, యశోవాంఛతోనా, ప్రాణపోషణ నిమిత్తమూ, ప్రతిఫలం ఆశించా, పాపపరిహారం చేసుగోవచ్చుననా—అనేదాన్ని బట్టి కూడా రుచి వుంటుంది ఈ శీర్షికల క్రింద ప్రమేయాలు ఎక్కువగా ఆలోచించి రకాలసంఖ్య వేసినకొద్దీ ఫలితరుచుల సంఖ్య గుణకలితంగా పెరుగిపోతుంది.]

ఇన్నిన్ని షరతులమీద ఆధారపడి ఉండడంవల్ల ఏ వ్యక్తి యొక్క రుచి ఆ వ్యక్తిది. ఇద్దరు వ్యక్తులరుచులు ఏలేశమో భేదించి ఉండడం సహజం అచ్ఛంగా ఒకటే అయేట్టు ఏకీభవించడం మిక్కిలి అపరూపంగాఉండే ఆశ్చర్యం ! "మూడు మూర్తులా ఒకే పోలిక మొహాలు గలవాళ్ళు ఇద్దరు దొరక వచ్చు గాని, ఒకేరుచి గలవాళ్లు దొరకరు" ఒకరి రుచి ఉన్న రీతిగా ఎందుకని ఉంటుందో చెప్పడం కష్టం, అడగడం వ్యర్థం. దండనవల్ల ఆకస్మికంగా అన్యరుచి కలిగించడంగాని, ఉన్న

రుచి లేకుండా చెయ్యడం గాని అసంభవం. అల్లా అని ఆగి పోవలసిందేనా? జిహ్వాకంటె దానియొక్క రుచి సంపదకి ప్రమాణం అంటూ ఏదేనా ఉంటుందా అనేది ప్రశ్న. అంటే, నీతిమాటేమిటి? దానికి ఓ ప్రమాణం అంటూ లేదూ? ఎవరి నీతి వారిదే అయితే సంఘం నడుస్తుందా? ఒక వీధిలో ఒకాయన దెబ్బలాట ప్రారంభించి, ఏమిటని అడిగితే "నాయిష్టం" అన్నాడు. ఇంకోఆయన "నీయిష్టం నీయింటిదగ్గిర, పోవోయ్!" అన్నాడు. అప్పుడు మొదటాయన, "నాయింటిదగ్గిర నా యిష్టం నాకు తెలుసు గనక దెబ్బలాడతాను, నాయిష్టం ఇది వీధి గనక పబ్లిగ్గా దెబ్బలాడతాను, నా యిష్టం!" అని యింకా దెబ్బలుతిన్నాడు. ఏమయితేం గనక, ఎక్కడపడితే అక్కడ ఎవడియిష్టం వాడిదేనా, ప్రతీవాడియిష్టం ఒప్పేనా? ఒక అంఖడమైన సంతర్పణ జరుగుతూండగా, పోపుల ఘుమాయింపు వీధివీధీ వ్యాపించగా, బారులు తీర్చి కూచుని జనం ఆరగిస్తూండగా, ఒకవ్యక్తి "ఏముంది ఇందులో! ఈభోజనం నాకు రుచించలేదు నాయిష్టం, నారాజ్యం. నేను మనస్సాక్షిగానే చెబుతున్నాను ఏడిసినట్టుంది. నాకు అల్లా అనిపిస్తోంది. నాకు అల్లా అనిపించకూడదను అని ఏమన్నా రూల్సా?" అంటాడనుకోండి. ఆతగాడి త్రికరణశుద్ధి రుజువు చెయ్యడం అసాధ్యమే కాని, వాడి రుచిప్రమాణం చాలా హెచ్చుతగ్గుగా ఉందని మాత్రం అనచ్చు. వాడు సుస్త్రీ మనిషిగాని, కాయిలా మనిషిగాని, దీర్ఘరోగి గాని, అసూయాపరుడుగాని,

దాంభికుడుగాని, అన్యాపేక్షగలవాడుగాని, అప్పుడే మొక్క వచ్చినవాడు గాని, తిండికి వేళవాళలు లేనివాడుగాని, ఆ పదార్థాలు జీవితంలో తెలియనివాడుగాని, స్థితప్రజ్ఞుడు గాని అయివుండాలి. నాకు రుచించని ఒకవస్తువు ఇతరులకి రుచించి తీరాలని ప్రయత్నించం మూర్ఖత్వం. ఇతరులకి కూడా ఎందుకు రుచించకూడదు — అని అనుకోడం దురాశ. ఇతరులకి కూడా రుచించదు గదా అనుకోడం బుద్ధి తక్కువ. ఏమంటే, అది ఇతరుల్లో కొందరికి మిక్కిలి రుచి కరమైనదే అయివుండవచ్చు, లేదా సకలజనులూ కూడా అన హ్యించుకునేదై వుండవచ్చు మొదటిసందర్భంలో ఆ వస్తువు మీద నేను ద్వేషం పెంచుగోరాదు ఎన్నెన్ని మాట్లో రొట్టలువేస్తూ, ఎంతో రుచికరం అని మెచ్చుగుంటూ, ఇతరులు ఒకవస్తువుని ఆరగించేటప్పుడు, పక్కన నేను వైరాయించి, అది నాకు రుచించకపోయిన కారణంవల్ల, తింటూన్నవాళ్ళ సమక్షంలో, నాకు హక్కుందిగదా అని చెప్పేసి నేను డోక్కోడం ప్రారంభించడం ధర్మంలా కనబడదు. తినాలిసక, తినాలియ్యాక కంగాళీ చెయ్యడం మానవేతరమైన లక్షణం. కాని, అంతమంది తినేస్తూన్నది మేడిపండు గదా అనే సంగతి వాళ్ళల్లో ఏ ఒకడికి తెలియక, నా ఒక్కడికి మాత్రమే తెలిసి ఉండడం సంభవిస్తే, అనేక ప్రాణరక్షణకోసం నేను అడ్డుపడ వలసివస్తుంది! అంత అహంభావత్వానికి అవసరం నాకు ఉందని తోస్తే అల్లా చెయ్యనూవచ్చు! ఏమైతేం, అదృష్టవశం

పైగా ప్రాణాపాయకరం అయినవస్తువులు రుచికరం కాక పోమే, కాక, గర్భాసనకో కూడా కూడిఉండడంవల్ల, ప్రతీ మానవుడూ తను తినేవస్తువుల్లో ఏదోరుచి ప్రమాణాం ప్రబలంగానే వ్యవహరించడానికి వీల్లున్నాయి, వ్యవహరిస్తూ ఉంటాడు వాసనలంటే జ్ఞాపకంవచ్చింది. రుచులన్నీ కూడా వాసనమీదే ఆధారపడి ఉన్నాయని ఒకవాదంఉంది నమ్మ వచ్చు. ఎవరికేనానమ్మకం లేకపోతే, మిక్కిలిరుచికరం అని తమరు నమ్మేవస్తువులు తమరు తినేటప్పుడు కాస్సేపు తమరు ముక్కు మూసుకుంటే పైవాదం బోధపడుతుంది ఎవరి కేనా నూతనపదార్థం తినడానికి ఇచ్చినప్పుడు వాడుముందు వాసనచూపి తరవాతే నోట్లో వేసుగోడం అందుకనే! మొత్తంమీద, భౌతికరుచులుగల వాళ్లల్లో, వంకాయకూర షట్లూ, ధప్పళం బెట్టూ, పులావ్ నెంబర్ వన్ అంటూ వేర్వేరుగా మెచ్చుగున్నా వాళ్లందర్నీ ఒకతరహాలోనూ, కుళ్లు అన్నం పెట్టూ, బూజు ఊరగాయబెట్టూ, ఉచ్ఛిష్టం నెంబర్ వన్ అనేవాళ్లందర్నీ మరోతరహాలోనూ కట్టతీరాలి.

ఇక్కడ నిగానించి రెండుసంగతులు గమనించాలి. లోకం అంటే (రుచినిమిత్తం) మనుష్యులే అన్నాం మనిషికి శరీరమే కాకుండా మనస్సూ, ఆత్మాకూడా ఉండాలి, జిహ్వాకాకుండాముక్కూ, కళ్లూ, చెవులూకూడా ఉంటాయి ముక్కు పొడుంపీల్చడానికి మాత్రమే అనిన్నీ, కళ్లు ఎందుకంటే మూసేసుగుని భోంచెయ్యడానికనిన్నీ,

చెవులు ఎందుకంటే భోజనానికి లెమ్మంటున్నారేమో అనే సంగతి వినడానికనిన్నీ అపసమర్ధించి పారెయ్యడం మానుషం కాదు ఉల్లిపాయ, ఇంగువ, సంపెంగి, పనసవంటివాట్ల విడి సుగంధాలు బ్రహ్మాండంమీద కనిపెట్టనివాళ్లు చాలామంది ఉన్నారు రాతిముక్కులు కలిగి ఏబాధాలేనివాళ్లున్నారు. బస్తీవాసనకి మరిగినవాళ్లుకొందరు గ్రహించగల సువాసనలు ద్వివచనంలోకూడా ఉండేటట్లుతోచదు కాని ఘ్రాణేంద్రియానికి సంబంధించిన అభిరుచులు గలవాళ్లు జపానులో విస్తారంగా ఉన్నారనిన్నీ, సుగంధమిశ్రణాలు చెయ్యడం జపానులో ఒక గొప్ప నాసికాకళ అనిన్నీ తెలుస్తుంది జపానీయులలో కొందరు గంధరుచిలో ఆరితేరినవాళ్లు రెండుమూడు వందల మిశ్రణ సుగంధాలు పోల్చగలరట — గానరుచి గలవాళ్లు రెండుమూడు వందల రాగాలు పోల్చుగున్నట్టు అలాగే నేత్రాలవల్ల వర్ణ రూప చిత్ర శిల్ప నిర్మాణాల సంగతి గ్రహించేరుచి మానవుడికి ఉండాలి, చిన్నప్పుడు రంగుబొమ్మలంటే శిశువుకివుండే ఆసక్తే దానికి ప్రాతిపదిక. బొమ్మరిల్లు కట్టి ఆడినప్పటినించీ శిల్పం అంటే మానవుడికిరుచి మెత్తని గూడు కట్టుకోగల పక్షులకే ఆప్రజ్ఞ సహజంగా ఉంది. మానవుడు ప్రకృతిలో దృశ్యాలూ, మానవకల్పిత చిత్రాలూ చూసి ఆనందించగల రుచి పెంచుకోవాలి అది రంగులతో సంబంధించిన కళగనక దాన్నిగురించి మాటలు ఎన్ని చెప్పీ లాభంలేదు జీవకళ లేని బొమ్మల్నీ, సంకరజాతిచిత్రాల్నీ, పచ్చి బోడి కుళ్లురకం

పటాన్ని, పెంటకొండల్ని, మురుగుప్రవాహాల్ని చూడడంలో ఎవడికేనా అభిరుచిఉంటే అది కేవలం నాసిరకం అభిరుచి అని చెప్పడం తప్పుకాదు

ఇక్కడ ఒక ఉపవిషయం! ధర్మ అర్థ కామ మోక్షాలు అనే పురుషార్థాలయందు అభిరుచి ఉండడంన్యాయంగదా అని పెద్ద లంటారు, పిన్నలు వింటారు, 'పోదురూ' అంటారు. (ధర్మం అనేమాటకి సంస్కృతంలో ఉండే అర్థం తెలుగులో వాచ్యార్థంకాదు. ధర్మం అంటే శాస్త్రాచార విహితమైనదాన్ని ఒట్టి మానవుడు ప్రపంచంసాగడం నిమిత్తం చెయ్యవలసిన పని, ఆపనియొక్క నిర్ణయవాక్యం అవి సంస్కృతంలో. దానం అని తెలుగులో. తెలుగు లోకి దిగిన సంస్కృతపు మాటల గురించిన నిఘంటువుల్లోకూడా తెలుగులో ఆమాటలకుండే వాచ్యార్థాలు ఇచ్చిఉండకపోవడం అధర్మం). ప్రస్తుతకాలంలో చాలామందికి అర్థకామాల్లో మాత్రం అభిరుచిఉన్నట్టు తెలిసిపోతుంది. అవి రెండూ భౌతికమే. అవిగాక నాగరికతయొక్క మహాత్మ్యంవల్ల ఆకస్మిక గౌరవాభిరుచి, అధికారాభిరుచి, భూషణాభిరుచి, ప్రచారాభిరుచి, సౌకర్యాభిరుచి, సద్యఃఫలితాభిరుచి, ఆశ్రయత్వాభిరుచి, పరభృతత్వాభిరుచి, సగౌరవ తస్కరణాభిరుచి, సవినయదంభాభిరుచి, మరి యింకా ఇటువంటివి ఎన్నెన్నో పుట్టించుకుని, బలవంతంగా లాక్కుని తెచ్చి పెట్టుకుని, పెంచుకుని, పోషించుకుని అవన్నీ కొంతా

కనకాలనిమిత్తమే అని జనసామాన్యానికి బోధపడకుండా నక్కవినయాలూ, సమయానుకూలనటనలూ చేస్తూ, కేవల మోక్షార్థులై ధర్మాచరణకి ఉద్యుక్తులైనట్టు కనిపించే మాన వులు తక్కువగా ఉన్నారని భయపడవలసిన అవసరం లేదు. దేవుడు పట్ల బుద్ధిపూర్వకంగా తమకి మానవజన్మ ఇవ్వడం అధముం ఒకటి అని దేవుడి సమక్షంలోనే రుజువు చెయ్యదల్చు కుంటూ, ఇటువంటి బుద్ధిమంతులే అని చెబుతారు మరి!

శ్రవణేంద్రియానికి సంబంధించిన శబ్దాలతోనే ఉండే శాస్త్రాలయందు అభిరుచి ప్రశంసనీయం. ఆ అభిరుచి కలగ డానికి బుద్ధి శ్రద్ధ, అభ్యాసం అబ్బగనక అది అందరికీ అలవడదు. కాని, హృదయం ఉంటే సరిపోయే గాన కవిత్వాలనుగురించిన అభిరుచి సర్వజనసాధ్యం. అభిరుచి అంటే ప్రజ్ఞ కాదు. ఒక విషయంలో ప్రజ్ఞ అందరికీ లేకపోవచ్చుగాని అభిరుచి అందరికీ ఉండవచ్చు గానంలో జంత్రగాత్రాలు, కర్ణాటక, గవాయి, హిందూస్థానీలు, శాస్త్రీయ కట్టు, గాలిపాట, డ్రామా స్టయిలులు, శ్రుతి లయ రాగ తాళ కీర్తనలు విరివిగా పెంచి గమనిస్తే అభిరుచులు వేనవేలని తేలగలదు వాటిలో వీణాదివాద్యాలు చెయ్యబడ్డప్పుడు, భజనతత్వ కీర్తనలవంటివి సార్థకంగా గానం చెయ్యబడేటప్పుడూ వినాలనే అభిరుచి ఉత్కృష్టం, దివ్యం! కాని, పశుశృంగారపు వర్ణనలతో ఉండే పచ్చి జావళీలు వినాలనేది భౌతిక అభిరుచి.

ఇక కవిత్వంగురించిన అభిరుచులూ మిక్కుటమే.

తటస్థ - నీతిబోధక, శ్రోత్రియ - సాంసారిక, శాశ్వత - తాత్కాలిక, స్వీయ - పర, సనాతన - ఆధునిక, గ్రాంథిక - వ్యావహారిక, ముద్రిత - లిఖిత (స్వ - పర), జనప్రియ - అపరూప, సచిత్ర - చిత్రరహిత, గ్రంథస్థ - పత్రస్థ స్థితుల్లో స్వ - పర భాషలలో ఉండే పద్యగద్యాభిరుచులు. పద్యవిషయంలో పురాణ ప్రబంధ శతక దండక చంపూ కావ్య గేయ చాటు ఆశు మొదలైన రకాలలో ఛందోభేదాలతో ఉండే నాద పద అర్థ భావ అలంకార సందర్భాల గురించిన రుచులు గద్య విషయంలో మనన కథన వర్ణన భాషణ రూపాలలో లేఖ వ్యాస చరిత్ర నవల విమర్శ మొదలైన భేదాలలో ఉండగల రుచులు. ఆపైని, కర్త, గ్రంథం, గ్రంథభాగం మొదలైనవాటినిగురించి చదివేవాడు విద్యార్థి, పరీక్షకుడు, పారాయణ చేసేవాడు, కాలక్షేపం చెయ్యదల్చినవాడు మొదలైనవాటిని పురస్కరించుకుని రుచులు ఎక్కువగా ఉండగలవని చెప్పవచ్చు. ఇటువంటి రుచులన్నీ సమంజసములే, సదభిరుచులే, గొప్పవే అన్ని రచనలమీదా అందరికీ అభిరుచి ఉండదు, ఉండడం సహజంకాదు ఇద్దరి అభిరుచులు వేర్వేరు అయినప్పుడు ఆశ్చర్యపడకూడదు, ఒకర్ని ఒకరు తేలికగా చూసుకోనక్కర్లేదు సరిగదా, ఏకీభవించినప్పుడు చాలా అద్భుతపడి ఆనందించుకోవచ్చు. కాని, హృదయంమీదగాని, బుర్రలో గాని వేసుకో కుండానే రుచి లేదనో ఉందనో చెప్పేవాడూ, పిండినా, పండి

పెండి అయినా తడికక్కని పాషాణరచనని చప్పరించకుండానే మింగేసి మహారుచిగా ఉందనేవాడూ, గతించినవాడి కవిత్వంగనక 'రుచివంతం' అనేవాడూ, వీలునుబట్టి తన కుటుంబ, తన శాఖ, తనవర్ణ, తనజాతి, తన భాష తన దేశ రచనకాబట్టి "రుచిగానే ఉందిస్మీ" అనేవాడూ, వేడి వేడిరచన ప్రతీదీ రుచివంతం అనేవాడూ (అసలుఅప్పట్లో రుచే తెలియదు నిజానికి!) తన శత్రువురుచి కనుక్కొని దానికి భిన్నంగా ఉండేదే తన రుచి అనే వాడూ - వీళ్ళంతా సుస్తీగా ఉండే రుచులు గలవాళ్ళే. అల్లాంటి దగాల్లో పడిపోయినవాళ్ళని కాలం తిన్నపరుస్తుంది. వాళ్ళు నిమ్మళంగా అన్యులు కనిపెట్టకుండా అభిరుచిమార్చుకోవలి సొస్తుంది. మార్చుకుంటారు. అందుకని ఏగొడవాలేకుండా కాలం చేత మన్నింపబడ్డ తెలుగుమహాకవుల రచనలంతో అభిరుచి కలిగించుకోవడం సాధారణ తెలుగు మానవుని ధర్మం. ఆరీతిగా మానసిక ఆనందం గలిగించే ఉత్కృష్ట అభిరుచులు లేని మానవజన్మ వ్యర్థం, ఉసూరుమనే రకం, దివాలా సరుకు! ఇదికాక, జీవుడూ, పవిత్రరహస్యమూ గురించిన అభిరుచి కూడా ఆత్మానందం ఇచ్చేదిగనక మానవజీవితానికి ముఖ్యాతిముఖ్యం. వీటి అన్నింటిలోనూ కూడా, అవతల రచయిత ప్రసాదించేగిరి రసపద్ధస్సును కావలసిన అవసరం ఎల్లాగైతే ఉందో, అల్లానే పాఠక తడిగలది అయినట్టుగా హృదయం తడిగలదై ఉండాలి. అప్పుడుగాని రుచీ ఉండదు, రచీ

ఉండదు. ఇతరసుగుణాలలాగే సదభిరుచులు పెట్టిపుట్టాలి. అవి సన్మార్గంలో అభివృద్ధిచేసుకోనూవచ్చు ధనం, కాలం స్వల్పంగా అందునిమిత్తం త్యాగంచేసి దీక్షగా అభ్యసించడం చాలు. ఏకొంచెమో ఏదో త్యాగంచేసి సంపాదించుకుంటేగాని ఏదీ రుచించదు. అభిలాషతో, ఆసక్తితో ఆ ఆచరణలో ఉండి, ఆగాలే పిలుస్తూ త్రికరణశుద్ధితో ప్రయత్నించి తన భాషలో అన్ని వేలరకాలలో ఏబాపతో ఒక బాపతు కవిత్వం అంటే అభిరుచి ప్రతివాడూ పెంచుకోవచ్చును! అటు వంటి ప్రతీవాడికీ కేవల భౌతికరుచులేకాక, మానసిక ఆత్మిక అభిరుచులు ఉంటాయి గనకనే, పూర్వమహాగ్రంధాల్లో చిన్న చిన్న ఘట్టాల చివరా, ఉపాఖ్యానాల చివరా "ఈ కథ, ఈ ఉపాఖ్యానం, ఈ సంవాదం ఎవడేనా శ్రద్ధతో విన్నా, తనకోసం చదువుకున్నా, ఇతరుల కోసం పఠించినా, వ్రాసుకున్నా, వ్రాసిపెట్టినా మోక్షం ఉంటుంది" అనే మాస్తరుగా చెప్పి ఉంటుంది. ఆ ముక్కలు మానవుడికి ఉండగల మహత్తమఅభిరుచిని మెచ్చుగునేవిగనక, శిలాక్షరాలు. ఇంకా ఏమంటే, ఆమనిషికి కేవల వైభవం కానటువంటి ఉత్కృష్ట అభిరుచి కలుగుతుంది గనక! ఏమిటీ ఆ అభిరుచి ఫలం? సచ్ఛీలమే, అది పురుషార్థం కావచ్చు గదా! ఒక మహామహుడు చెప్పిన సందేశం ఇది.

"అభిరుచి ఒడ్డ, మోటు, సున్నితం అవడాన్ని బట్ట జీవితం అసారం, సాత్వికం, దివ్యం అవుతుంది. ఒక

నా రాజ్యానికి మొద్దుస్వాహపురాజుగా పుట్టేకంటే దరిద్రుడైనా సదభిరుచులు కలవాడుగా పుట్టడం వెయ్యివేలు. దేవప్రసాదమైన ఈ అభిరుచి వరంలేకపోతే, ఎంత అదృష్టవంతుడట కానీ, సౌఖ్యం ఎక్కడ?''

స్థాయి మారినా వోటే పాట!

వోటుకి కొత్త అర్థాలు వస్తూనే ఉన్నాయి. వోటంటే నిలబడ్డవాడు పడిపోకుండా ఉండడానికి ఇతరులు పెడుతూండే 'బోటు' అని ఒక 'నబయోరభేదః' గారు అన్నారని తెలిసింది. వోటంటే భూమిమీద ఏస్థలంలో నైనా నరేఒకే తూనిక గలిగి ప్రత్యేక మానవవ్యక్త్యభీష్టాన్ని సూచించే నిర్గుణబ్రహ్మం అని మరొకరి అభిప్రాయం. జంతువుల గురించిన వోట్లున్నా వాటి మీద లాభం మానవులే సాధించుకుంటారు. రాజకీయ సంబంధపు ఎన్నికల్లో హిరణ్యం, రజతం, తామ్రం, లోహం, భూమి, లవణం, ద్రవ్యం, రసం మొదలైనవి వోటు దానానికి నిమిత్త కారణాలు అవుతూంటాయి. విద్యావిషయిక మైన ఎన్నికలలో గౌరవాధికార పరిచయ బాంధవ్యాలతో కూడిన భాషాసాధనాలు చాలామట్టుకి మొహమాటం లేకుండా పనిచేస్తాయి. వోటువ్యాపారం రెండు దృక్పథాల్నుంచి చూడాలి ఒకటి – అభ్యర్థి అనబడే వోటర్థి గమనించేది. రెండు – వోటు దానం చెయ్యగల వోటరు అనుకునేది. ఒక వోటర్థి అనుభవానికి నమూనా ఇది.

*　　*　　*　　*

"ఎప్పుడు ఎన్నికలు పెట్టినా ఎవరో ఓరు నెగ్గుతూంటారు. అల్లానే కొందరు నెగ్గారు. వాళ్ళలో ఒకాయనభార్య మా ఆవిడతో మాట్లాడ్డంలో మాఆవిడకి చాలాచిన్నతనంగా ఉండే

టట్టు తనభర్తయొక్క విజయవైభవం వర్ణించుగోడం మొదలెట్టిందట! నాకున్న సుగుణ సంపత్తికి శిఖరంగా ఎన్నికల్లో విజయంకూడా ఉంటేగాని తీరని లోటు కనిపిస్తూనే ఉంటుందని నాకు మొదట్లో సవిచారంగా ఉపదేశించింది మాఆవిడే. తరవాత నా ఆంతర్య స్నేహితుడొచ్చి నాకుగల మహాత్త్యంతో నిష్కామంగా మానవసేవ చెయ్యడానికి నేను నడుంకట్టినట్టు తక్షణం ప్రకటించక పోడం అనేది ఆంధ్ర దేశానికి అరిష్ట హేతువన్నాడు. ఇంతలో మా యింట్లోవాళ్ళూ, స్నేహితులూ, నౌకర్లూకూడా నాఅంతవాడికి ఓగొప్పపదవి ఉంటేగాని రాణింపే ఉండదన్నారు. దాంతో, నాకు, బాధ్యతలేని ఆ గౌరవస్థానం ఎప్పుడు ఆక్రమిస్తానో గదా అనే ఆరంభస్పృహ కలిగింది.

అభ్యర్థిని నేనొక్కణ్ణే అయితే తీరిపోదూ? తప్పకుండా నాకోరిక సిద్ధించేదిగా! కాని యింతమాత్రము ఆలోచనేనా లేక, దుర్మార్గుల సలహాలకి లొంగిపోయి మరో అయిదుగురు — మాంచి రాళ్ళంటివాళ్ళు — ఆపదవికే, నామీద పోటీచేస్తూ నిల్చారు. ఎంత కక్కుర్తో చూడండి. నేను వాళ్లమీద చెయ్యవలిసొచ్చిన ప్రచారంలో ఉండే రసికతా, నామీద ఆ వోటర్థులు వొట్టిపుణ్యాన్ని సాగించుతొచ్చిన దుష్ప్రచారంలో ఇమిడిఉన్న కుళ్లూ నేను జనానికి బోధపరుచుగు రావడంలో కొంత నవ్వులాట బయల్దేరింది. పైకి చేసే ప్రచారంబట్టే (అనగా, చెవులు చిల్లులుపడేటట్టు వాయించుతూండే రుంజాల్ని

బట్టే) జనబాహుళ్యం నడుస్తుంది, ఆ ప్రచారమే నేర్పుగా చేసుగోవలసింది అని నాఆంతర్యస్నేహితుడు నాకు కిటుకు చెప్పేసే ఉంచాడు. అల్లానే బోధించేవాళ్ళు వాళ్లకి ఉంటా చ్చారు గావును. ప్రచారవిషయంలో ఓడి కోడు తీసిపోయివాడు మాలో లేనే లేడు. ఓం ప్రథమం నేను అరువుసొమ్మూ తేర సొమ్మూ పెట్టి ఎన్నికల్లోకి దిగానని ఓఅభ్యర్థి నన్ను ఏకడం ప్రారంభించాడు. దానికి జవాబుగా వాడికి అల్లాంటి సొమ్ము లేనా దొరకేమాత్రపు పరపతేనా లేదనిన్నీ, వాడు కలిగి ఉన్న కాస్త ఆ స్త్రీకూడా అక్రమంగా వేసేసుగున్న దనిన్నీ నేను యథార్థం చెప్పెయ్యవలసొచ్చింది. మరోఅభ్యర్థి నాకు పలుకుబడి లేదని ఆక్షేపంచాడు. వాడికి పలుకుబడి కాదు రాబడికాని, అసలు ఏబడిగాని లేదని నేనులనేసి వాడికి వాగ్బంధం చేసేశాను. జాతిమతాభిమానాలు అల్లా ఉండగా శాఖాంతరాభిమానాలు తవ్వి పైకితోడి, (ఏ అంతశ్శాఖకి ఎవరు చెందుతారో తెలిసేది ఎన్నికల్లోనే) వాటిబలంతో నేను జనాన్ని నావైపు తిప్పుగుంటున్నానని ఇంకోడు దండోరా సాగించాడు. ఆ మాత్రం శాఖాభిమానంకూడా ఉండకూడ దనేవాడు తనశాఖని మట్టుకి ఏమంత ఉద్ధరిస్తాడూ, వీడు వట్టి డాబుల్రాయుడూ, వీణ్ణి నమ్మేరుగనకా — అంటూ వాడి శాఖవాళ్ళల్లో ప్రచారం నేను చేసి, వాళ్ళు నాకు అను కూలించకపోయినా వాడికి ప్రతికూలించేలాగ చేసేశాను. మరో పోటీదారు నాకు తెలివితేటలు సున్నా అనిన్నీ, నేనే

గనక పదవిలోకి వెడితే అక్కడ మట్టి విగ్రహంలా కూచో
వాలిగాని మరోపని చెయ్యడానికి చాలననీన్నీ అన్నాడని
నాకు సూఛీవార్త తెలిసింది. ఒకరి తెలివితేటలమీద
ఇంకోరు రిమార్కు చెయ్యగానే ద్వేషం అంకురిస్తుంది,
వెనకే ద్వేషం ఉంటే అది ఘనీభవించి ఖాయపడుతుంది.
అందులో నాఅంత తెలివిగలవాడిమీదా అవతలవాడి తెలివి
తక్కువ విమర్శ! నాకు చిరునవ్వు చక్కా వచ్చింది.
ఆమాట్లా, అవతల అబ్బి అక్కడక్కడ తన తెలివి గుమ్మ
రిస్తున్నాడట, ఓటంధజనమా! మోసపోవద్దూ, ఆ అభ్యర్థి
ప్రవర్తన హేయం, వారిశీలం దుర్భరం, వారి వాలకం
రాక్షసం, వాళ్ళ ఆ పదవిలోనికి రానిస్తే దేశానికి కీడు
మూడిందన్న మాటేనూ! - అంటూ ఎంతో బాధపడుతూ,
తప్పనిసరివల్ల నేను రహస్య ప్రచారం చేయించవలిసొచ్చింది.
వేరే ఒక పోటీదారు నామీద ప్రతికూలప్రచారం చేస్తూ
నేను ఈపరకే విజయానికి ఆశవదులుకున్నానననీ, నాకు
విజయంకంటే అపజయం అంటేనే ఎక్కువ మక్కువ అనీన్నీ
స్వాపజయంవల్ల జీవితసమస్యా, మానవ స్వభావమూ
గ్రహించదల్చుకున్నాననీన్నీ, ఈమాటలు పబ్లీకులో చెప్పేశా
ననీన్నీ ఉపన్యసించి జనాన్ని నావేపునుంచి లాగే
స్తున్నాడని తెలిసింది. అవన్నీ బాలిశతత్వంవాళ్ళ ఊహా
లనీన్నీ, నేను (ఒకవేళ) అయినసొమ్ముకీ, నశించిన ఆస్తికీ,
ఉడిగిన శక్తికీ, పడ్డ శ్రమకీ, తగులడ్డ కాలానికీ ఆశవదలు

కున్నా విజయంగురించి ఆశపడలుకోననిన్నీ, అల్లా నేను పైకికూడా అనేశా ననడం మానసికతత్వంయొక్క అజ్ఞానానికి సరియైన ఉదాహరణ అనిన్నీ ఝూడించేసి వాడి ప్రచారాన్నీ వాణ్ణీ కట్టేశాను.

నేను నాలుగైదు సార్లుసించి నిలబడి చూస్తున్నాననిన్నీ, అంతస్తుదలా ఓపికా ప్రత్యక్షంగా కనపరిచినా వోటర్లు ఎన్ను ఎన్నుకోజాలకపోడం అనేది దేశదౌర్భాగ్యం అనిన్నీ రాస్తూ, ఆ రచనలో ఎక్కడో ఓటముల అస్తమానం ఒకే ఫలానావ్యక్తి నెగ్గాలని ఎక్కడేనా ఉందా, పదవికి ఒక డంటూ పుస్తేకట్టేనా ఉంటాడా, అందుకని పాడిందే పాడరా అన్నట్టు వెనకటవాళ్లనే ఎన్నుకని తరుణం తగలేసుగోకండి, రకం పెరాయిస్తూండడంలో సబబుందని ప్రకృతి చెబుతుంది, పాతరకాలు పోవడంలో శ్రేయస్సుంది అంటూ ఒక ప్రకటనలో దంచాను దాంతో ఒకపోటీదారు చెలరేగిపోయి, నాకు సమాధానం చాలా ఏడిసినట్టు రాస్తూ "అస్తమానమూ తెలివి నీకే ఎందుకూ, ఇంకోడికి బదలాయించు! ఎల్లప్పుడూ డబ్బు నీకుటుంబానికే ఎందుకూ, తక్షణం మరోడికి ముట్టచెప్పు! ఎల్లకాలమూ పాండిత్యం నీలోనే ఎందుకూ ఇతరుడికి ఇంజెక్షన్ ఇచ్చేయ్! ఏళ్లతరబడి సౌందర్యం నీలోనే ఎందుకూ, మరోడికి దఖలుపర్చే!" అంటూ రాసి, నామీద అతనికి ఉండే ఈర్ష్య యావత్తూ కక్కిపోసుగున్నాడు. అధికారరీత్యా ఒకపోటీదారు ఒత్తుకు

చేసి నా బంధువుల్ని కొందర్ని గుండకొడుతున్నాడని నేను ప్రచారంచేశాను. ఆమీదట నాబంధువులు వోటు ఎవరికి వేశారో నాకు తెలియ చెప్పలేదుగాని, వాళ్ల ఉద్యోగాలు లేచిపోయాయి. కొందరు వోటర్లని తాగించి మతిలేకుండా చూసి ఆ మతిలేని వోట్లు నేను ఆర్జించుకున్నానని మరో వోటర్థి మొదలెట్టాడు సరి ఆ అభ్యర్థి అసలే మతిలేనివాళ్లనీ, మతిగురించి సందేహమే లేనివాళ్లనీ, చచ్చిపోయినవాళ్లనీ, మిథ్యాజనాన్ని పడగొట్టించి తనపక్షం పలికింపించుకున్నాడని నేను బయటపెట్టేశాను.

ఈకోలాహలం బహిరంగంగానే జరిగిపోతూండేది. కాని ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు రాత్రిళ్లు కన్ను మూతపడేదికాదు. అన్నం సయించేదికాదు, అన్నానికి వేళే తెలిసేదికాదు. ఒకొక్కప్పుడు చిమ్మే సొమ్మూ, పడే మాసికలూ, చేసే ఏర్పాట్లూ, బనాయించే ఉత్తరాలూ, పట్టుగునే కాళ్లూ, ఖర్చుపెట్టే స్తోత్రాలూ, ఇచ్చే వాగ్దానాలూ, కప్పెట్టుగునే లోట్లూ, అభినయించే వినయమూ జ్ఞప్తికివచ్చి, "అయ్యో! ఎందుకో గదా ఈ హోమం! నేను వెళ్లి ఎక్కడ ఆహుతి అయిపోతానో గదా! స్వంతపనిమాని సంతలోజేరి నేను చెయ్యగల లోకపరివర్తన ఏముటో గదా! అవిచ్ఛిన్నంగా ఒకానొక అజ్ఞాతకర్మ గురించి నాజీవితం ధారాదత్తం చెయ్యడానికి నా ప్రస్తుతపు సంసారబాధలు ఎల్లా దిద్దుకోగలనో గదా! ఈ నడమంత్రపు గౌరవం నిమిత్తం, ఈ అవాస్తవ

అధికారం నిమిత్తం కుపాయాలదాకా పరుగు నాకెందు కొచ్చిందీ! అధమం ఈగొమ్ము ఏ బీదసాదలకేనా పాత్రత చూసి దానంచేస్తే తీరిపోయేది!" అనిపించి, నేను బోరుమని ఏడుస్తానా అన్నంత విచారంకలిగి, నేను పైకికూడా అట్లా కనిపిస్తే నాపక్షం శ్రమపడే కాసినిమందీకూడా ఎక్కడ మాయం అవుతారో అనే భయంచొప్పున ఆ శోకం లోపల లోపలే కాలిమ్మగుని, ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడే పూర్తికూడా చేసుగుని, ప్రజల్లో పడుతూండేవాణ్ణి

అంతలో శకం మారినట్టు అనిపించేది. ప్రతీ ఇతరఅభ్యర్థీ నన్ను చిన్నపరచడమూ! అల్లానా తను పెద్దరికం దాఖలా పరుచుగోడం? నేనేం తక్కువతిన్నానా, తక్కువ తూగు తానా! మనిషైనప్పుడు లక్ష లోట్లుండచ్చు, ఉంటాయి. ఉంటే? చూసేవాళ్ళు లేరుగాని ఈ యితర అభ్యర్థుల లం దర్నీ చుట్టబెట్టినా నాకు సమంకాగలరా? నావైఖరి గాని, రీతిగాని, చివరకి రోషంగాని ఏ ఒకడికి ఉందీ! నాసిరకాల్ని పైకి లేవనెత్తి నెత్తిన ధరించి, పాలించమని వాళ్లని హాయాంలో పెడితే అన్యాయంగా దేశం తగులడిపోతూంటే చూసి చూసి ఊరుకోలేక, రోషపౌరుషాలు అనాదినించీ ఉంటూన్న వంశంలో ఉద్భవించిన మణిపూస వంటివాణ్ణి గనక నేను ఇందులో ప్రవేశించానుగాని, లేకపోతే నాకేం పట్టిందీ? నా నిలువెత్తున ధనంపోస్తేమాత్రం ఇందులోకి జొరబడతానా? అసలు నాలిక తెంపుగుంటే మాత్రం దర్శనం

ఇస్తానా? అంతరోషాన్నీ హాలాహలాన్నిలాగ దిగమింగి, అపగ్హాలూ, అజ్ఞానులూ, అనామకులూ, అనర్థులూ అయిన జనందగ్గిరికి వెళ్లి వాళ్లని మన్నించి వాళ్ళని దేహి అని వోటుభిక్షు నోరువిప్పిఅడిగి, వాళ్లలో కొందరికి ఉత్త రాలు రాయించి, జ్ఞాపకంచెయించి తంటాలుపడడం ఎందు కంటారు? "రోషంగల వ్యక్తినయ్యా! నన్ను అసలు మీరు కాళ్లు పట్టుగుని బతిమాలు కోవలసిన మాట. అది మీకు తెలియకపోబట్టి ముందే నేను చేసిచూపిస్తు న్నాను. దేశంకోసం ఎంతరోషమేనా చంపుగోవాలి" అని జనానికి తెలియడానికి

ఏజెంట్ల దగ్గిగ్నుంచి వచ్చేటపా చూసినప్పుడు నాకు చాలా ఉషార్ గానే ఉంటుంది "ఈఊళ్లో మనపని మాంచి నిమ్మ కాయవాటంగా ఉంది ఇక్కడమీకు వోట్లు దొంగలదోపిడిగా వర్షిస్తున్నాయి. సరిగ్గా లెఖ్క తేల్చుగునేసరికి నాకుతాడు తెగిపోతోంది. మందేవిజయం! కడమ అభ్యర్థులు గోలా ఏడు పూనూ! మన పెళపెళ వినేసరికి కొందరికి గుండెజబ్బూ, కొందరికి రక్తపోటూ పట్టుగున్నాయిట. మళ్లీరాస్తాను" — "ఇక్కడ అంతా నమ్మకస్థులే. మీపేరు ఇక్కడ మంత్రంలా పనిచేస్తోంది. సొమ్మువమ్మైనా సరే జంకవద్దని తమరుఅన్నారు. దుమ్మైనానరే అనినేను చిమ్మేస్తున్నాను. విజయం మనకేసే చూస్తోంది. ఈవేళ గాకపోతే రేపాయిది మనదగ్గిరికి వచ్చి కాళ్లమీదపడుతుంది. మీరు కాళ్లురెడీగా ఉంచాలని హెచ్చ

రిస్తున్నాను" – "ఈఊళ్లో పెద్దల్ని దర్శించాను. మీరు నిలుస్తున్నారని వారు తెగసంతోషపడి ముందున్న ఊరేగించారు. వారందరూ మనిషికొప్ప మరోమనిషికి ఒక్కవోటు కాదు వోటులో ఒక్కటోనేనా ఇవ్వంగాక ఇవ్వంఅని ఘోర ప్రతిజ్ఞలు ఎచంలో చేశారు. కొందరు వద్దు మొర్రో అంటూన్నాసినక పెద్ద పెద్ద ఒట్లుకూడా పెట్టుగున్నారు సుతం నెగ్గితీరతాం నాశ్రమ తమరు మరవకండి" – "ఇక్కడ చాలామంది తమవోటుపత్రాలు పంపడంఖర్చు కలిసిరావడానికనే కాక ఆప్యాయంకొద్ది కూడా నాచేతికిచ్చేశారు మనం అనుకున్న వాటికంటె ఎక్కువే చేతికొచ్చాయి చేతికి అందొచ్చిన సంతానంవాడికి విజయం దక్కక ఎక్కడికి పోతుంది?" – "ఈ ఊళ్లో మనం అంటే ఉండే ఉత్సాహానికి మేరలేదు చాలామంది నిద్రాహారాలు విసర్జించారు. మనం మనజెండా పాతేశాం అన్నమాటే! కడంపోటీదార్లు గోడ్డుచ్చుగుని శంకరగిరి మన్యాలు అంటేశారన్నమాటే! మన దిగ్విజయం ఎవపడానికి ఏర్పాట్లు మీరు చేసెయ్యాలన్న మాటే! ఇప్పుడే చెయ్యండి, తరవాత సొమ్ముకి ఇబ్బందేమో!"

అయినా, పైకి పటాటోపంగా నేను మాట్లాడి వ్యవహరిస్తూ ఉంటొచ్చినా, హృదయంలో నాకు చచ్చేభయం వేస్తూంటుంది. పోటీదార్లల్లో కొందరిదగ్గిర నాజూకుతనం బొత్తిగాలేదు. రౌడీల్ని కూలికిపెట్టి ఎన్నికలకిగాని, అసలుగాని

నేనునిలవడానికి వీల్లేకుండా కాళ్లువిరగ్గొట్టేస్తారేమో అని నాకు ఒక్కరవ్వ భీతి లేకపోలేదు కొందరు తుపాకులు తెప్పించి లైసెన్సు పొందారు పోటీలోంచి తప్పుకోకపోతే నాయిల్లు నున్నగా దోచేస్తాం అని కొందరు ప్రైవేటులో చెప్పించారు. ఇలాంటివి నేను లక్ష్యపెట్టను. ఒకవేళ ఏదేనా గ్రహం వక్రించి మనం ఓడిపోతే ఏందారిరా భగవంతుడా అని భయం వేస్తూంటుంది. ఆమాట తల్చుకుంటే నోరెండి పోతుంది, గుండె కొట్టుకుని దూకడం మొదలెటుతుంది, శ్వాస ఆడదు అయినా అదీ భరించవచ్చు నాకంటె సర్వవిషయాలా పరమచవటలని దేశంలో ప్రసిద్ధిపొందిన మరో పోటీదారు ఎవడైనా నెగ్గిపోతాడేమో అనే భయంనన్ను మరీ పీల్చి పిప్పిచేస్తోంది. ఆ సంగతి స్పృహలోకివస్తే నాగుండె ఆగిపోతుంది. అల్లాఆగిపోయినట్టు నామనస్సునాతో చెబుతూవుండడం నాకు స్పష్టంగా వినిపిస్తుంది, నాకు ప్రపంచం అంధకారం అనిపిస్తుంది, ఈ ఘోరాన్యాయం జరిగేటప్పుడు దేవుడనేవాడుంటే ఇతరపనులు మానుకుని రాడా అనిపిస్తుంది, ప్రజలు నన్ను గ్రహించలేక తమ అఖాతంలోంచి తేలినేలమీద పడి వృద్ధిపొందడం ఎంతకాలానికో గదా అనితోచి వాళ్ళకి రాబోయే దుస్థితి స్ఫురించి, నాకు చాలా హడలువేస్తుంది. కాని నేను ఏంజెయ్యనూ? నాచేతుల్లోవనా ఏమన్నానా? జనానికి దురవస్థ రానీకుండా కాయడంకోసం నేను నెగ్గడానికి యత్నిస్తూంటే వాళ్లు కలిసిరాకపోతే వాళ్లకి అంతేశాస్తి!

వాళ్ల సిద్ధాన్నంవాళ్లే తిన్నుకుంటున్నారు? ఎవరు భయపడి ఏంలాభం!

సరే, జనాన్ని అల్లా ఆహ్వానించనీండి, వాళ్లకే తెలుస్తుంది అనుభవించిన తరువాత! ఈపోటీవాళ్లల్లో ఎంతెంత నీచత్వానికి దిగేవాళ్లున్నారని తమఊహ! కడంవాళ్లంతా నాఅంత నామర్దాగా పోటీ చెయ్యకపోతారా అనుకోడం పామరత్వం రామరామ, నాపోలిక వాళ్లకొస్తే ఇహా నేం కావాలండీ! అసహ్యం వేస్తుందండీ బాబూ, వోటర్లధములండీ! అధమాధముడిదగ్గిర వోటుంటేవాడికి గ్లాసు అందివ్వడం, వాణ్ణిశృంగారించడం — ఛీ, దిక్కుమాలినపన్లు! ఒకడు సైడుకాలవలో స్పృహలేకుండా పడుకునిఉంటే వాడివోటు లాగి కడిగేసి పట్టిగ్గాడు ఒక పోటీదారు! అంతకంటే అసహ్యం ఉంటుందా? ఒకపోటీదారు వోటరింటిమీద కశ్మలం వేయించి, వోటులాగి ఉతికించి అంతటితో వాణ్ణి వొదిలిపెట్టాడు. ఎంత రోతో గమనించండి. ఏది నే చెయించానేమో చూడండి అల్లాంటిపన్లూ! చెయించలేకే! చెయిస్తే ఆగుతారూ వీళ్లూ! పోనీ, నాజాతకంగ్రహించి ఆయుర్దాయం గురించి ఒకపోటీదారు వాకబులోఉన్నాట్ట ఆపని ఎంత హేయంచూడండి. నాయేజెంటు రైయ్యిమనికార్లో పోతూంటే ఒకపోటీదారు తనకార్లో ఎదురై మాకార్ని పిల్లిమంత్రాలు వెయించి మాయేజంటు రక్తప్రవాహాలై స్మారకం తప్పి పడిపోగా, హిహిహి అని నవ్వాట్ట! వాడిమనస్సుయొక్క రకం తల్చుగుంటే పేగులు

బద్ధులై పైకొస్తాయో రావో చూడండి రాత్రివేళ ఒక పోటీదారు వెళ్ళి కొందర్ని తనపక్షం తిప్పుగుందాం అని ప్రయత్నించేటప్పుడు ఒక శత్రుపక్షంవాడెళ్ళి వాడిమీద ఓగొంగళీ గిరవ వేసి కట్టేసి తీసిగెళ్ళి కాష్టాల్లో పడుకోబెట్టాడట, ఎమికలు గుచ్చుకుని నిద్రాభంగం అవుతుందనేనా చూడకుండా. అది ఎంత పాశవమో గమనించండి! సరి, ఒక పోటీదారు నుగవోట్లనిమిత్తం ఆడపజెంట్లని నియమించాడట, ఏకాడికొచ్చిందో చిత్తగించండి! అబ్బే, తల్చుగుంటే డోకొస్తుందండీ!

మళ్ళీ నాహంగుదార్లలో ఒకొక్కడే వచ్చి జరిగిన సంగతుల గురించి చెబుతూంటే ఆశ్చర్యం వేసిపోతుంది. ఒకాయన సుస్తీలోఉంటూ నాఅభ్యర్థిత్వం విని, టపీమని లేచి కూచుని, ఆనందించి ఆసుస్తీపోతే అనుకోండి, మూటకట్టి పదిలంగా మాహంగుదారు చేతుల్లోఉంచాట్ట! ఎంతచిత్రమో చూడండి! కొందరు పెద్దచదువులు చదువుకున్నవాళ్లు "నావోటు మీదే. తిరగక్కర్లేదు కడుంవి చూసుగోండి, నావోటు మీకోసం మీదుకప్పేశాను" అంటూ తమ దగ్గిరి కొచ్చిన ప్రతీవాడికీఓటీ అని, కాళ్ళరిగేటట్టు తిరిగిన వాళ్ళల్లో ఎవడికీ తమవోటురాల్చక మూలకూచున్న మూగాడి కెవరికో వేశారట, ఎంతవిరుద్ధమో చూడండి! ఒక వోటరు నాహంగుదార్ని ఆహ్వానించి తీసిగెళ్ళి భోయినంపెట్టి సత్కరించి వోటిచ్చుగుని పంపేశాడట! అల్లాంటి విపరీతపు

మనుష్యులు ఇటువంటి కాలంలో కూడా ఉండడమనేది అపూర్వ విషయం. ఓ వోటరు నాహంగుదారుఎదట సన్ను తెగ తిట్టి (వాడు నావాడని ఎరక్క) తరవాత వాడు నావాడే అని తెలుసుకుని నొచ్చుకుని, ఆ సంగతి నాతో చెప్పగా బతిమాలుకుంటూ లంచంగా తనవోటు మూకకు పారేశాట్ట! వెధవతిట్లుతింటే తిన్నాంగాని క్రూరమైన వోటుని వశం చేసుగున్నాం అదే చాలు లేస్తురూ అన్నాడు నాహంగుదారు! ఒక వోటరు దంపతుల్లో మొగుడు తనపెళ్లాం తను అన్నప్రకారం వోటువెయ్యనందుంవల్ల విడాకులకోసం యత్నించడం, విడాకుల ఖరీదు మరీజాస్తీ అవడంవల్ల అతడు తమలపాకులే కొనేసుగుని ఇంటికిరావడం జరిగిందట! ఎంత యిదిగా వస్తోందో చూస్కోండి! ఏదేనా నియమాన్ని ఒక అభ్యర్థి స్వవిషయంకోసం భగ్నంచేస్తూ ఆనియమాన్నే మరో అభ్యర్థి పాటించకపోడంలో నేరంచేశాడని ప్రచారం చేసుగోవలిసొచ్చే ఎన్నికలకి జనం ఎందుకయ్యా ఎగడతారూ అంటే ఫలానాఅని తెలియనక్కర్లేకపోడంవల్లే! ఇది అద్భుతమే మరీ!

ఆ దీక్షాదినాల్లో తప్ప నేను, తరవాత, మాట చాలా తగ్గించేశాను. మౌనం వహించానన్నా తప్పులేదు. ఫలితం ఇటవుతుందా అటవుతుందా అంటూ నేను గుణకారాలు వెయ్యనే లేదు. అయిపోయిందేదో అయిపోయింది, దాన్ని గురించి బాధపడడం మానుకున్నాను. తిరగడంలో రోడ్డు బాడి పడి, గుడ్డలు ఎర్రపడ్డప్పణ్ణుంచీ కాషాయిబట్టలమీది

కెళ్ళింది మనస్సు, అవి ధరించే వాణ్ణి ఒళ్లో పెట్టుకొంద స్థలం బాగుచేయించి, రోజూ సాయంత్రం అక్కడ ఒక ఆసనం వేయించి దానిమీద కూచోడం ప్రారంభించాను. శూన్యభావంతో కూచోడంకంటె ఎప్పైనా నిర్మలభావంతో కూచుని తదేకంగా స్మరించడం మంచిదని నాకు తోచింది సద్యఃఫలితం లేకపోయినా ఉపాసనవల్లా, పునశ్చరణవల్లా ఫలం ఉండితీరుతుంది గనక మరోమంత్రం మరోమంత్రం అయితే అధికార అన్వయ ఆచరణల్లో తేడా లొచ్చి బెడిసి కొట్టి తుడిచేస్తుందేమో అనే భయం చొప్పున, వోటేమంత్రం అనుకుని యథాశక్తి జపం నిష్కామంగా సాగించాను. నామనస్సు ప్రశాంతం అయిపోయింది. నెగ్గినా నెగ్గకపోయినా నాకు సమానమే అనిపించింది. ఓడిపోయినా నామనస్సు ఎంతమాత్రమూ బేజారుపడదు చూసుకోండి అని జనానికి దాఖలా యివ్వడానికి నేను ఓడిపోయినా బాగుండును అని పించింది. నేను తీరా నెగ్గుస్తానేమో గదా అని భయం వెయ్యడం మొదలెట్టింది. అల్లాంటి భయాన్నికూడా పార దోలాను. చివరికి అనుకున్న మోస్తరుగానే జరిగింది. ఒక నస్మరంతి అభ్యర్థి విజయం పొందాడన్నారు ధర్మానికి రోజులు కావనుకుని నేను సమర్థించుకున్నాను.

* * * *

వోటరు వోటివ్వడానికి కారణాలు అప్రత్యక్షంగా ఉండే రకంవి వోటర్లువల్లే తెలుస్తూంటాయి. అనేకసందర్భాల్లో

అనేకులు చెప్పగా వినబడ్డ కారణాలు కొన్ని యీ క్రింద ఉన్నాయి. నాజ్ఞాతి లగాయతు రాష్ట్రాంతరవాసివరకూ ఉండే జనంలో బాంధవ్యంయొక్క చేరువునిబట్టి ఇచ్చాను — వాడు చాలా చేశాడు — అతడు గట్టివాడు — లక్ష కోశాడు మరి, చేసి చేస్తాండే చెయ్యబోయ్యే వాటిని గురించి ఉత్తరంరాశాడు — నాకు స్వంతదస్తూరీలో రాశాడు — పాపం నాయింటికొచ్చి నన్ను చూశాడు — నన్నొచ్చి చూసిన వాళ్ళల్లో మొదటివాడు — నన్ను బతిమాలుకున్నాడు — నా కాళ్ళట్టుగున్నాడు — వోటిస్తేగాని అభోజనం పడుకుంటా నన్నాడు — నాకడుపున పుడతా నన్నాడు — తన పిల్లాడికి నాపేరు పెడతా నన్నాడు — నన్ను చంపుకుతిన్నాడు — అనే కులద్వారా నన్ను ఊదరకొట్టి వేపించేశాడు — నాదగ్గర కొచ్చి కాకిగోల — నేను ఆయన్ని ఎరగనుగాని మావాడు రాశాడు — ఆయన మాఅల్లుడిచేతే రాయించాడు — మా అధికారి దగ్గిర్నించి ఆజ్ఞాపత్రం వచ్చింది గనక నేను ఫలనావారికి వోటు చెయ్యకపోతే నాఉద్యోగం కాస్తా ఊరేగిపోయి చిప్ప చేతి కొస్తుంది, ఫరవాలేదని ఇప్పుడు సలహా ఇచ్చేవాళ్లు తర వాత కనిపించరు — నేను ఒకాయనికి (ఆయన పే రెవరో మరచిపోయాను!) తీరా వాగ్దానం ఇచ్చానండి, ఇప్పుడు మాట తిరిగి పోతే బాగుంటుందా చెప్పండి, 'తిరుగన్నేరదు నాదుజిహ్వా' అన్నాడు తెలుగుబలి, (అనగా తను సాధార ణంగా అన్నమాటప్రకారం పోయే మనిషనిన్నీ, అధమం

వోట్లసందర్భంలోనేనా అన్నమాట జరపగల అపర హరిశ్చంద్రుడు తనే అనిన్నీ, కలియుగంలో సత్యహరిశ్చంద్రుడు లేని లోటు ఏకొంతవరకేనా తాను తొలగించాలని అనుకుంటూన్న సంగతి జనానికి తెలియాలనిన్నీ చాలామంది అభిలాష.) ఆయన మెల్లానూ నెగ్గుతాడు, అందుకని ఇష్టం లేకపోయినా ఇచ్చాను. — ఆయన మెల్లానూ నెగ్గడు, అందుకని వోటు పట్టుగు పోమ్మన్నాను — ఆయన మాంచిప్రతిభగలవాడు, అందుకనిఇచ్చాను — ఆయన పాపం శుద్ధ తెలివితక్కువఘటం, అందుకనే పోనీ ఏం శాశ్వతం, తెగ ముచ్చటపడుతున్నాడు, అదీ చూద్దాం, భాగ్యమా ఏమిటి, నేను మానేస్తే ఇతని మందలో చేర్లేదెవడూ అని ఇచ్చాను — నేను 'నావోటు ఏం జేసుగోనూ, నాకు పనికిరాదాయె' అని ఆలోచిస్తూ ఒఖ్ఖణ్ణీ మంచం నేసు గుంటూంటే ఓఅభ్యర్ధి వచ్చి సాయం చేసిపెట్టాగు. తక్షణం, అడక్కుండానే అతడికి నావోటు ఇచ్చేశాను — నాకు అభ్యర్థులందరూ మొహమాటీలే అవడం చేత మనికి ఈవోటుప్రాలుద్ధం ఎక్కడొచ్చిపడిందిరా క్షేమంగా కూర్చోంకుండానూ, పోనీ యీవోటుని సమత్వ సిద్ధాంత ప్రకారం అర్థించేవాళ్లందరికీ ముందే సమభాగాలుగా పంచడానికి వీల్లేదాయిరి, అని వారంరోజులు తెముల్చుగోలేక బాధ పడి, ప్రతీవాడితోటీ వాడికే వోటిచ్చానని ప్రమాణపూర్తిగా కోసేసి చివరకి కళ్ళుమూసుగుని వేసేసి పంపించాను — ఇల్లాంటి బాధ పడలేకే నేను కాగితం అక్కరకిరాకుండా

అంకెలు వేసేసి ఊడిరాకుండా జిగురెట్టి అంటించేసి ఎవరో వచ్చి ప్రోత్సాహం చెయ్యగా వారికే వేశానని ఇచ్చేశాను — నేను ఎవర్నీ ఎరగను, అందుకని ముందే సంతకంచేసేసి, ఎవరేనా అడిగితే పారెయ్యమని నాస్నేహితు డొకడికి పంపేసి సుఖంగా నిద్దరోయాను. — ఈరీతిగా ఉంటాయి ఇవి చూస్తే వోటు ఒకరికి ఇవ్వడానికి ఏ కారణం అయితే ఉందో అదే ఇవ్వకపోడానికికూడా కారణం అన్నమాట. అసలు వోటు ఇవ్వడాన్ని గురించి కారణం గమనించడమే తప్పు. వోటంటే ఇష్టంగదా మరి! నాయిష్టం అనే స్థితివచ్చినప్పుడు కారణం చెప్పడంకంటె అడగడమే తప్పు. అందుకనే ఒక జ్ఞాని "వెయ్యివేనులు దానం చెయ్యడం తేలికగాని, తనకున్న ఒక వోటు సార్థకంగా ఇచ్చి పని జరిగేటట్టు చెయ్యడం చాల కష్టం" అన్నాడు. వ్యక్తియొక్క వోటు హృదయపూర్వకంగా జరగాలీ అంటే విద్యాధికులలోనే ఎక్కడలేని మార్గాలు బయల్దేరుతాయిగదా, తక్కిన వాళ్ళల్లో ఇష్టాల్ని బట్టి విజయాలుంటాయా అని కొందరు అనుమానిస్తారు. కాని, అక్కడే నాటకభాగం తక్కువ ఉంటుందని కొందరుఊహిస్తారు.

రేడియో-కబుర్లు

(1)

నాదప్రసరణానికి భూ—జల—వాయ్వాకాశాలు తోడవుతాయి. ముఖ్యంగా మానవులుండేది గాలిలోనే గనక వాయువు నాద వాహకంగా ఉంటుందనేమాట మానవులు గమనిస్తూండే విషయమే. పోనీ వాయువేగం వేరూ, వాయువులో నాదవేగం వేరూ అయినా, జనించిన ఒక నాదతరంగాన్ని వాయువు తన ప్రకంపనశక్తివల్ల మోసెయ్యగల దనేమాట రూఢి. అది అట్లా మోసెయ్యకలదేగాని, విశేషదూరం గడవకుండానే నాదంయొక్క పటుత్వం క్షీణించి త్వరలో ఆనాదమే అంతరించి పోతుంది. (నాదానికి అల్లా క్షీణించేలక్షణమే గనక లేకపోతే భూగోళం ఎల్లప్పుడూ గందరగోళంగా ఉండవలసొచ్చేది గనక మనం విచారపడనక్కర్లేదు!) ఒకవేళ, అల్లా అంతరించ కుండా నిలవగల సామర్థ్యం నాదానికి ప్రసాదించాం అనుకోండి. అనుకున్నా, భూమికి సగంచుట్టు తిరిగిరావడానికి నాదానికి ఒకపూటా అందుపైన నాలుగుగంటలూ కూడా ఇంకా చాలనే చాలదు. భూగోళంమీద ఉండే ఏయిద్దరి మనుష్యులకైనా మిక్కిలీ ఎక్కువదూరం (భూమియొక్క అర్ధపరిధి గనక) పద మూడువేలమైళ్ళు మించదు. అటువంటి యిద్దరిలో ఒకడు మాట్లాడితే రెండోవాడికి వినపడడం నాదబలానికి అతీతం గనక అసంభవంఅని మానవులు నమ్మేవారు. కాని మానవుల విజ్ఞా

నమూ, ఆలోచనా, కార్యాచరణా, జీవితావసరాలూ పెరిగిన కొద్దీ, ఎవరో ఒకజ్ఞాని మరోపన్లోఉండి ఒక విద్యుద్దీపప్రయోగంలో గావించిన ఊహానుమాన బీజంవల్ల 'రేడియో' అనే సంస్థ ఆవిర్భవించినమీదట, అసంభవం అని లోగడ అనుకున్న పని, సంభవంఅయినా పూటకాలంలోకుడా కాదనుకున్న పని, సెకనుయొక్క ఒక పీసభాగంలో జరిగిపోతూండడం విశేషనాగరికత లేనివాళ్లకి కూడా పరిపాటి అయినసంగతి. అనగా రేడియో వచ్చి, వాయుదేవుడు వేగవిషయంలో ఎంత పేరుపడ్డప్పటికీ ఆ "మంద" పవనం గార్ని నాదవాహక క్రియ లోంచి కొన్నిసందర్భాల్లో తొలగించి, ఆపని తనుచేసి, దూరాన్నిజయించేసి, దూరశ్రవణం సుసాధ్యం చేసింది. ఇక ప్రేషకస్థానంలో నాదోచ్చారణ చెయ్యగానే ఉద్భవించే నాద తరంగం, దాన్ని అనుసరించి సూక్ష్మాతిసూక్ష్మాలతో శబ్ద గ్రాహిలో బయల్దేరే విద్యుత్తరంగం, దాన్నిబట్టి ఉండే ప్రవర్ధక తరంగం, అది పరివర్తనకోశంలో పడ్డ మీదట పుట్టే క్రమణిక తరంగం, తద్వారా ప్రకంపనతరంగం, సాధారణనాతత్యం లోంచి మహాసాతత్యంపొందిన ప్రవాహకతరంగం, దాన్నించి కాంతవిద్యుత్తరంగం, తత్ప్రసరణం, పైక్రియలన్నీ విలోమంగా నడవడానికి ఏర్పాట్లుచేసుగుని గ్రాహకాన్ని అదే స్మృతిలో మేళగించి జనంకూచున్న ప్రతీస్థలంలోనూ అసలునాదం యథా రీతిగా సిద్ధించి సెకనుయొక్క పీసభాగంకంటె తక్కువలో విన పడడం - అనేటటువంటి తికమకలు 'రేడియో' అనేది తన నిత్య

కృత్యంలో పడేపాట్లు' అన్నట్టు ప్రేషకస్థానంలో ఉండేనాదచోద కులు కూడా అటువంటిపాట్లు పడతారు. తక్కినవాళ్ళు ఫలితం వినడానికి చెవికోసుకుంటారుగాని, అటువంటివాటిని చెవినిపెట్టరు.

(11)

'రేడియో' లో విశేషాలు ఏమిటంటే వినపడేదూరం పొడుగునా కాస్తతిగేనా లేకపోడం ఒకటీనూ, నాదం భూమి అంతటా సెకనుయొక్క భాగంలోనే చుట్టబెట్టి వినిపించడమూనూ! ఇతరగ్రహాలదగ్గిరికి భూమినాదం ఈయంత్రంవల్ల వినిపించదని చెబుతారు. వెళ్ళి తిరిగొచ్చినవాళ్ళు చెప్పేవరకూ అది ఒప్పుగున్నా తప్పులేదు. మనిషియొక్క దేశాభిమానం భూగోళాభిమానంగా మారడానికి అవకాశాలు రేడియోలో ఉన్నాయి పరభాషలు వినేటప్పుడు అవి కూతలులా ఉన్నాయనీ, పర గానాలు వినేటప్పుడు అవి ఒకటోరకం ఏడుపులులా ఉన్నాయనీ జనం అనవసరనిరసనం చెయ్యడంపోయి ఆయానాదాలు వాళ్ళ వాళ్ళకి శ్రావణయోగ్యంగాఉండే కవిత్వ గానాలుగావును అని సరిపుచ్చుకోగలగడమే గొప్పసహనశక్తి గనక అది రేడియోవల్ల అభివృద్ధి అవుతుందని చెప్పవచ్చు. భాషే కాక, గానమే కాక, ఇతర నాదలేశ సముదాయం కూడా హృదయాన్ని ఆకర్షించి అర్థదాయకం కూడా కావచ్చునని రేడియోలో తెలుస్తుంది. చదవడంలోనూ వ్రాయడంలోనూ అవసరంఅయే శ్రమగాని, శ్రద్ధగాని, దీక్షగాని లేకుండానే --

ఆమాటకొస్తే అసలు చదవడం రాయడం తెలియవలసిన అవసరం లేకుండానే, ఏకకాలమందే అనేకమానవుల్ని జ్ఞానవంతుల్నిగా చెయ్యడానికి రేడియోకి సామర్థ్యం ఉంది. శారీరక మానసిక ఆత్మికసందర్భాల్లో మానవజాతికి అవసరం, అనుగుణం, అనుకూలమూ, ఆనందంగల ఏవిషయం అయినాసరే అరటిపండు ఒలిచినట్లు వినిపించగల ప్రజ్ఞ రేడియోదే, రేడియో నిమిత్తంఅయే సొమ్ముఖర్చూ కాలవ్యయమూ గమనించి అందుకు తగ్గట్టుగా ఎంతమంది పామరజనం అజ్ఞాననిద్రలోంచి మేల్కొల్పబడ్డారు, వాళ్ళల్లో జ్ఞానపుమట్టం ఎన్ని అంగుళాలు పైకెదిగింది అనేలెక్కలు ఎప్పటికప్పుడు తేల్చడానికి వీలైన రకంవి కావు. అసలు పామరజనం రేడియో లాభం పూర్తిగా పొందగలరా అనేదే మీమాంస. ఎందులోనైనా సరే గొప్పవాడొచ్చిమాట ఆడినా, గానశాస్త్రి వచ్చి పట్టుపట్టినా, సోదచేసినా, జనం వినడానికి గ్రాహకపు పెట్టెలున్న చోట్లకి ఎగడతారు. రేడియోలో మాట్లాడింతరవాతగాని, పాడింతరవాతగాని గొప్పవాళ్ళైన వ్యక్తులుకూడా వెతికితే విధిగా దొరికిలేరతారు. మధ్యరంగంవాళ్ళకి రేడియో వినడం మంచివ్యసనం. నస్యం, కాఫీ — పీల్చడపువ్యసనంలాగే, టాకీచూడడపు (తెలుగుదైతే వినడపు) వ్యసనంలాగే, వార్తాపత్రికలు చదవడపు (డబ్బుఖర్చుతనదికాకుండా ఉండేపరతుకి) వ్యసనంలాగే, ఈవ్యసనమూనూ! అందుకని ప్రేషకభవనంలో గంటలప్రకారం—కాదు! సెకనులప్రకారం—కొందరు

పనిచెయ్యాలి, అల్లానే లక్షలాదిజనం, ఇతరపని (అగ్నిహో త్రాలు చెయ్యడంవంటివిశేషా) మానుకుని గ్రాహకయంత్రాల చుట్టూ మూగాలి. రేడియోవినడం నుంచినిషా అనికూడా కొందరుఅంటారు. కొన్ని ఇతరనిషాలలో పడిఉంటూండే సమయాల్లో ఎవడైనా తనదుఃఖాలు హాయిగా మరిచిపోగ లగడమేకాకుండా తనఇష్టంలేకుండా తనే మరచిపోవాలి, కాని, ఇందులో అంతమట్టుకుగాదు ఎటొచ్చీ, విని విని విని ఏమివిన్నావు అని ఎవరేనా అడిగినప్పుడు, అన్నీ కొట్టుకు పోయాయి ఫలితం సున్న అనిగాని, ఓదాన్ని ఓదాంతో కొట్టెయ్యగా ఒఖటే ఫలితం, అది నేనే అనిగాని చెప్పుకో డానికి చాలా అవకాశం ఉంది. జనానికి ఆదిలో శబ్దమే ప్రమాణం. మధ్యకాలంలో గ్రంథప్రమాణం కావలసొచ్చింది, కాని మళ్ళీ ఇప్పుడు శబ్దప్రమాణంలో పడేటట్టు కనిపిస్తారు. రేడియో అనేది పత్రికలపాలిట ఇటీవల పుట్టిన దుడుకుసవితి. అయినా "చేత" అనగల పత్రికలుకూడా "వాత" అనగల రేడియో దగ్గిర నోరెత్తలేవు కనబడి వినబడే నాటకలోకంయొక్క వినబడే సగం చెక్కనీ రేడియో స్వాధీనపరుచుకుంది. రాబోయే టెలివిజన్, ఆ తక్కిన కనబడేసగంచెక్కనీ దఖలుపరుచుకో బోతోంది. చెలరేగుతూన్నటాకీ యావత్తునాటకాన్నీ బొమ్మ కట్టి మింగేసేయత్నంలో ఉండనేఉంది.

(111)

రేడియో వినిపిస్తూ పనిచెయిస్తే కూలివాళ్ళు ఎక్కువ పని

చెయ్యగలుగుతున్నారని తెలుస్తుంది.

రేడియో సెట్టు పీఘమీద పెట్టి ఆవుల్ని పాలుపితికితే మామూలుకంటె ఎక్కువగా పాలిస్తున్నాయని కనిపెట్టారు. అట్లాకాక, మామూలులో తన్నేరకంవి ఇటువంటప్పుడు ముందుకుమ్మేసి ఆవెనక తన్నేసినా ఉభయత్రాకూడా రేడియో సెట్టుకి ప్రమాదం ఉండదనిరూఢిగా చెబుతున్నారు.

రేడియో శక్తి బలాన్నిబట్టి చెట్లని కోరినసైజులో పెంచుతున్నారు.

రేడియోవల్ల కుదర్చగల రోగాలకంటె వచ్చేరోగాలు చాలాతక్కువే అనేసంగతి పరిశోధనవల్ల తేల్చారు.

ఒకవ్యక్తి ఏదోయంత్రం కేసిచూస్తూ, కనిపించని జనశతాల్ని గురించి, వారిమెప్పువగైరాలు తనకు అందే చిక్కులేకుండా, హృదయం విప్పి హృదయంగమంగా నాదంచెయ్యడం ఒక గొప్ప కళ అని ఒకమహావాదంలో ఒకపార్టీ దెబ్బలాడగా, అది కళ కాదు కేవల ద్రుతప్రకృతికమే అని ఇంకోపార్టీ ప్రతిఘటించారు.

జనంఎదట ప్రత్యక్షంగా నిలవబడి నెగ్గలేనివ్యక్తికూడా రేడియోలోంచి ఉపన్యాసవాచికంగాని గానంగాని చేసేటప్పుడు వినేజనం తమ ఇష్టాయిష్టాల్నిబట్టి గోలచేసినా, గొల్లుమన్నా, తనుమాత్రం మానక్కర్లేదు, సయించకపోతే జనమే మానుకోవాలి.

ఒకళ్లని వారి పక్కింటివాళ్లు తిట్టేటప్పుడు, ఈ కాలంలో ఆ ఒకళ్లు మళ్ళీ తిట్టనక్కర్లేదు. తమరి రేడియోసెట్టు విప్పి

ఆ క్షణంలో దొరికే పరదేశపు బ్యాండులాంటిది పెట్టేసి తప్పు గుంటేసరి, అవతలవాళ్ళతిట్లు ఠక్కున కట్టిపోతాయి.

ఒకవేళ పక్కింటివాళ్ళు కోపధారిబాపత్తైతే, వీళ్లు విరామం లేకుండా రేడియో వెయ్యడంవల్ల తమరు కోపంలో మరీ రెచ్చిపోయి, వీళ్లని సరసం చాలించండని కోరారా, వీళ్లు గంటకి రూపాయిలాంటి రేటు మాట్లాడుకుని, ఇచ్చిన డబ్బుని బట్టి ఎన్నిగంటలో లెఖ్ఖ వేయించి అంతసేపూ ఆపడానికి తెగించవచ్చు.

రేడియో నాటకాల్లో నటులు కాగితాలకేసి చూస్తూ నాటకాన్ని పెదవుల్తో గిరవటెయ్యడానికి వీలుంది. మామూలుగా జీవించే నటులు వచ్చినముక్కలు ఎల్లాచెప్పాలీ అని బాధపడితే రేడియోనటులు ఏమి ముక్కలా చెప్పడం అని ఆడేటప్పుడే కళ్లతో తడుముకో వలసిన అవసరాలు కలగచ్చు.

రేడియోపక్ష కార్యక్రమం తెలుగులో అచ్చుకొట్టగా అది ఆంధ్రులికి అవసరంలేకపోయింది గనక, ఇతరభాషలవాళ్లకి మూడు నాలుగేసి రేడియోస్టేషన్లు పడ్డతరువాత, ఏకంగా మహాంధ్రా రేడియోస్టేషన్ పురమాయిస్తారు అని గ్రహించుకుని, అది తీరా కట్టొచ్చేసరికి, ఏ ఊళ్లోనూ లేక ఏ ఊరు సమీపంలోనూ అని యథాప్రకారం మళ్ళీ దెబ్బలాట రావచ్చును గనక, ఆపనిమీద ఇప్పణ్ణించీ ఆంధ్రులంతా నడుంకట్ట నిద్రపోతారని వినపడుతుంది.

రేడియోపాలకులకి ఊరు దగ్గిర్నించివెళ్ళే ఉత్తరాలసంఖ్యని

బట్టి రేడియోలో మాటకిగాని పాటకిగాని ఆహ్వానపున రాహ్వానాలు ఉండవచ్చునని అంటారు. ఒక్కొక్కపాటో మాటో అయింతరవాత, దాన్ని జనం ఎల్లాభరించినా, అది అద్భుతంగా ఉండేసినట్లు పైవారికి ఉత్తరాలు కురవాలిట, కురుస్తూంటాయి. అసలు అవి వేళ్వేరుగాఉన్నా ఫరవాలేదు. ఉంటూండవు. వేళ్వేరు ఊళ్ళనించివెళ్లినా మతేలబుఒకలే అవడం చిత్రం. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆఉత్తరాలురాసేవాళ్ళు అందరూ ఒకేరీతిగా పొరపాటుపడతారో గ్రహపాటో, దిక్కుమాలికర్మం, ఆ అసలుగాయకుడుగాని "మాటకుడు" గాని వీళ్లోక నియమించినప్రకారం వెళ్లి పాటగాని మాటగాని ఆడి ఉండకపోయినా, ఆ జరగని కార్యక్రమం అద్భుతంగా జరిగిపోగా తమురు వినేశాం అని ఉత్తరాలు దిమ్మరిస్తూంటారు. ఉత్త రాలవల్ల ఏం నిర్ణయం అవుతుందయ్యా అంటే లిఖితసాక్ష్యం గదా! శబ్దం చేసే రేడియోకి శబ్దసాక్ష్యం పనికిరాకపోడంలో ఆశ్చర్యంలేదు.

రేడియోస్టేషక పాలకులచర్య వాళ్ళపుణ్యాంచొప్పున మహానిరంకుశం! అనగా మరేంలేదు. వాళ్లే అనాలి, జనం వినాలి కుంయికుంయి మనకూడదు, అనలేరు. మొరలు వినిపించవ్, రచనలు పత్రికలకి పంపితే, వారికీ వారికీ ఏవేనా బేటీలురావచ్చు చూడండీ! అంచేత ఆ రచనల్లో కొన్ని కొన్ని ఆవాక్యాల దగ్గిరికొచ్చేసరికి సిరా మంచిరకంది కాకపోడంవల్ల ఆవాక్యాలు కాగితానికి అంటుకోవు. కాని నిరంకుశత్వానికీ

కాలం వుంది "హెర్ హిట్లర్" ని మొట్టికాయవేసే పైవాడు "హిజ్ హిట్లరు" ఉండితీరతాడు — అని మా డాక్టర్ ప్రెసిడెంటు ఒకసారి "డిన్నర్" మధ్యలో సెలవిచ్చారు. అమెరికాలోని ఎలక్ట్రిక్ ఇంజనీరు - డాక్టరు నీక్ మోరే హాప్కిన్స్ అనే ఆయన ఒకచిన్నయంత్రం కనిపెట్టాడట అది త్వరలోనే అమ్మకానికి వస్తుందట. అది ప్రతీ రేడియోసెట్టుకీ పెట్టవచ్చుట. దాన్లో ఎవరు మాట్లాడినా తక్షణం ఆమాట భేష్ అన్నానరే ష్టాఫ్ అన్నానరే రేడియో చోదకస్థానంలో వినిపిస్తుందిట. అప్పుడు అన్ని గ్రాహక రేడియోల వాళ్ళుకూడా తమ ఆనంద విచారాలు ఒకేసారి వెల్లబుచ్చి రాట్టాయినా ప్రేషక రేడియో స్టేషన్లో పనిచెయ్యడంగాని, దానికి సమీపంలో ఉండడంగాని కొంచెం ఇబ్బందిగానే ఉండవచ్చుట కాని ఒక మంచిలాభం ఉంటుందన్నారు. రేడియోసెట్లు ఎంతమందికొన్నారో అంతమందీగనక మెచ్చడమో తిట్టడమో సాగిచ్చేసరికి, సెట్లు ఎన్ని అనే లెఖ్ఖ జనాభా లెఖ్ఖకంటె ఖంజాయింపుగానూ త్వరగానూ తెలిసిపోవచ్చుట!

రాత్రివేళ కొన్ని రేడియోసెట్లలోంచి వచ్చేమాటలు కంపు కొడుతున్నాయని అంటారుగాని, మనం ఈకాలంలో అల్లాంటి మాటలు నమ్మకూడదు.

వినేజనం తమకు తెలియందే ఎంతసేపు భరించగలరుగాని తెలిసేది పావుగంట భరించలేరు. సంగీతంలో మాటలకి అర్థాలు స్ఫురించకపోయినా పెరిగినట్లు అనుకోవాలి, రాగాలకి అర్థాలు

అడగకూడదు. ఇక, పదరచనలో మాటలకి అర్థాలు తెలియాలి, లేకపోతే ఉచ్చారణే అడ్డిపోతుంది. అర్థజోక్యంలేని రచనల్లో ఆనందం అనుక్షణం కలిగించవచ్చుగాని, తెలిసే మాటల్లో అనేకులకి ఒకడు చెయ్యగల మహోపదేశం ఈ రోజుల్లో రోజూ ఎక్కణ్ణుంచి వస్తుంది కొత్తదీ! అందుకని, రేడియోకవిత్వంవిలువ రేడియోగానం విలువలో దశాంశం కూడా ఉండదు.

జేబులోకి సరిపోయే రేడియోసెట్లు పాతికేసిరూపాయలకి వస్తాయని చెప్పుగుంటూండడంవల్ల, సగంసెట్లు అయింతరవాత సినీమాకి వెళ్ళినట్టు, అప్పుడు మనంకూడా ఓసెట్టు కొనుక్కోలేకపోతామా అని అస్మదాదులు లోపల లోపల కుట్రలు పన్నుతున్నారు.

జేబురేడియో అయింతరవాత చెవలరేడియో బయల్దేరుతుందని ఇంకా మరికొందరు చెవులు నిక్కపొడుచుకుని ఉన్నారు. వాళ్లు అనుకునేసెట్టు అయిదురూపాయిలే. చివరకి ఎల్లానూ వినవలసింది చెవేగనక ఆసెట్టు చెవికే తగిలించెయ్యొచ్చు, కుండనాలూ తమ్మెట్లూ లాగ! ఒకచెవికే అయితే అసహ్యంగా ఉండవచ్చు గనక, రెండుచెవలకీ – ఒకటి స్వదేశవార్తలకీ రెండోది విదేశ కార్యక్రమాలకీ, అని పెట్టుగుంటే బాగుంటుందని చెబుతున్నారు. ఒకవేళ, వాటి బరువువల్ల చెవులు దీర్ఘంఅయినా ప్రస్తుతం పూర్ణకర్ణాభరణాలు ధరించేవాళ్ల చెవలకంటె ఎక్కువ దీర్ఘం కావనన్నె, అసలు దీర్ఘశ్రవత్వం క్రమేపీ వృద్ధశ్రవత్వంలో

పడి మిక్కిలి వైభవంగా ఉండబోతుందనిన్నీ కొందరు అభయం ఇస్తున్నారు.

ఒకవేళ, టెలివిజన్ కూడా ఈలోపులోనే ప్రచారంలోకి వస్తే తక్షణమే—అనగా ఇంటిటెలివిజన్ సెట్లూ, జేబుటెలివిజన్ సెట్లూ, కంటిటెలివిజన్ సెట్లూ, అంటూ కూచుని కాలంపాడు చేసి పారెయ్యకుండా, మొదట్లోనే కళ్లసెట్లు ప్రచారంలోకి తెచ్చేస్తారని చాలా నమ్మకంగా అంటున్నారు. ఇదివరకే మామూలు కళ్లజోడు ధరిస్తూన్నవాళ్ల విషయంలో అర్ధచంద్రాకారంలో అద్దాలు కేటాయించి, పైఅద్దాలలోంచి చూసినప్పుడు ప్రత్యక్షరూపాలూ అడుగుఅద్దాలలోంచి చూస్తే, అవి టెలివిజన్ సెట్టువి గనక, పరోక్షరూపాలూ ఏకముహూర్తంలో కనిపించేటట్టు చేస్తారనిన్నీ, అప్పుడు ప్రత్యక్ష పరోక్షాలుగాని, లేకపోతే పోనీ సగుణనిర్గుణబ్రహ్మల్నిగాని ప్రతీ దుర్గుణబ్రహ్మ చూడవచ్చుననిన్నీ, పైన వాడిష్టంఅనిన్నీ, తెలుస్తుంది.

అయోమార్గవిమర్శ

ఒకనాడు ఒక రైల్వే సంధిలో రైలెక్కి కూచున్నాను. వెళుతున్నానో వస్తున్నానో! – బహుశా వస్తున్నాను గావును, అవునవును వస్తున్నాను ఇదిగో, ఔన్! సాయంత్రం పొద్దుబాగా వాలిపోయింది కిటికీకి చేరువగా ఒకమూల కూచున్నాను. కాస్త ఉపన్యాసుకున్నా చేసినా, ఎప్పటికప్పుడు మారిపోతూన్నట్టు గోచరించే పొలాలూ గట్రా చూసినా ఇడ్డినా, శూన్యం కేసి ఉదాసిస్తూ ఆలోచించుకున్నా నిద్దరోయినా, కిటికీదగ్గిరనా ఉండటమే నియమం అని, ప్రతీవాళ్ళకీ ఏమోగాని, నాకు అనిపిస్తుంది. ఎక్కడికెక్కడికే! ఆ ఉన్న దిక్కుమాలి చెరలో ఆ కిటికీదగ్గిర జానెడు స్థలం దొరకడం కొంచెం స్వాతంత్ర్యం. ఆవేళ ఖాళీగానూ ఉంది. అన్నట్టు అప్పుడు ఇప్పటంత రైలు రద్దీ లేదు, అక్సిడెంటూ లేవు, వేళ్ళాడ్డాలూ లేవుగా! పెట్టెలో జనం పొసిపోనిగా ఉన్నారు గాని, నన్నెరుగున్నవాళ్ళెవరూ మాత్రం లేరు. అయినాసరే, నా వార్తాపత్రిక నేను పైకి తియ్యలేదు. తీక్తే క్షోభ ఏమిటంటే, మున్నెన్నడెరగని ఆంధ్ర ధనికులు కూడా పేపరు 'ఒక్కమాటు' కోరి దానంట్టే చదువుతారే కాని మానసిక క్షుద్బాధ పరాయివాడి ఖర్చుమీద తీర్చుకోడం అధమాధమం అనేసంగతి ఆలోచనే చెయ్యరు. మరి పుస్తకాలు పైకితీసినా అంతే! తెలుగువైతే, తెలుక్కి దిక్కులేదు గనక, అడక్కుండానే తీసుకోడానికికూడా ఇతరులకి

పాక్కుందిట. ఇంగ్లీషువైతే, - ఇతరులు అడిగి మర్యాదగా బలవంతపెట్టి గడుసుగా చదువుకుని తమరుదిగి వెళ్ళిపోయే దాకా మాత్రం అట్టే పెట్టుగుని, వందనాలతో వాపసుచేస్తారు. అందు కని, వింతభాషలో పుస్తకం చూస్తూండడం తెలుగు రైల్లో కర్తవ్యం. సరి, రైల్లో చదువుకోసం అంటూ భాష లెక్కడ నేర్చుస్తాం గనక! ఆ మామూలు పుస్తకాలకే అట్టలు వేసి మాట్లెట్టుగుని ఎల్లానో తంటాలుపడతాం. ఏమైతేం, రైల్లో పుస్తకాలు విస్తారంగానే చూడచ్చు, చూస్తూంటాను. సరి, ఆరోజు, ఒక ఉర్దూ గణితం గావును పైకి తీసి, సంచీ కట్టులోంచి ఓకిల్లి కట్టి వేసేసుగుని, పుస్తకం విప్పి చూస్తూ కూచుంటిని గదా, అవతలకాను ఎదరకిటికీ దగ్గిర నే నెప్పుడూ ఎరగని ఇద్దరు వ్యక్తులు నాపుస్తకం పైఅంచుమీంచి నాకు గోచ రించారు. ఒకఅతను పేనుమీసంతో సఫాకుగా ఉంటే రెండో అతడు కుదిమట్టంగా ఒఖ్ఖరవ్వ పిప్పళ్ళబస్తాలా ఊరుకోడమేకాక ముక్కుక్రింద నక్కుల్లాంటి పరకమీసం కూడా పెట్టించాడు. మొదటి అతడి జుట్టు, కోతకొచ్చి వాలిపోయిపడుకున్న పైరులా ఉంటే, రెండో అబ్బిది ఖరాగా ఉంగరాలే. మొదటి ఆసామీ దగ్గిర కోరడాఉంది, రెండో ఘటందగ్గిర మెలికిలు తిరిగిన కొంకి బెత్తం ఉంది. ఇద్దరూకుడా ధూమపానం చేస్తున్నారు. వాయువు నోటితో గ్రహించి యథాశక్తిగా కుంభించి ముక్కుతో వాదిలేస్తూ వేదోక్తంగా వాళ్ళు చేసిఉంటే వాళ్ళరోగాలు హరించి వాళ్ళ క్షుద్బాధకుడా తగ్గిపోవలిసిందే

గాని, ఆచరణ యావత్తూ అక్షరాలా యథావిధిగా ఉన్నా, అప్రత్యక్షవాయువు బదులువాస్తవిక ధూమం వాళ్ళు స్వీకరించడంవల్ల ఫలితాలగురించి నాకు సందేహం తోచింది. చఛ, నేనెవణ్ణి వాళ్ళఆనందం కాదనడానికీ, విమర్శించడానికీ అనుకుని నేను యథార్థంగా పుస్తకంచదువుకోడం ప్రారంభిద్దాం అని యత్నించేసరికి సభాకుఅబ్బాయి నాకేసి చూస్తూ పిప్పళ్ళబస్తాని మోచేత్తో మెల్లిగా రెండుమూడుసార్లు అదమడం మొదలెట్టాడు. ఇదేదో గ్రంథంలా ఉందనుకుని, నేను కిటికీ కేసి తిరిగి ముఖం పక్కకి పెట్టుగుని వాళ్ళు వ్యవహారించుకునేటందుకు లైన్‌క్లియర్ ఇచ్చేశాను. అసగా వాళ్ళసంగతి కనిపెట్టడానికి వీలైనంత లైన్‌క్లియర్! వాళ్ళు చేసుగున్న సంజ్ఞల్ని బట్టి తమరనుకున్న మనిషి నేనే అయినట్టు వాళ్ళు ఖాయపరుచుగున్నారని నాకు అనిపించింది. వాళ్లు తమరి మనస్సులో ఎవర్నో అనుకుని నన్ను చూచి పొరబడుతున్నా రని కూడా నాకు వెంటనే బోధపడింది. వాళ్ళచేతుల్లో కర్రలున్నాయి. ఉంటేం, రైలుగదా. కానీ, మనమూ వాళ్ళకి ఆశాభంగం కలక్కుండా వాళ్ళకోరిక ప్రకారమే నటిద్దాం, ఒకవేళ కర్మవశం చేత వాళ్ళు కర్రలు తిరగేసి వాదతమకంలో మన్ని రుంజావాయించినట్టువాయించే ముహూర్తం రాగానే నిజం చెప్పేద్దాం, అని నే ననుకున్నాను. నాకు బోధపడేటట్టు వాళ్ళిద్దరూ ముందు ఈరీతిగా ఉపోద్ఘాతం ప్రారంభించారు:

స — అల్లా పదరా, మొహం ఈడిచి కనుక్కుందాం.

బ — ఉండరా, నిమ్మళం.

స — నిమ్మళం ఏమిట్రా, చీరేస్తాను. భయమా? ఏం జేస్తాడు?

బ — దొరికాడు, ఇప్పుడేం జెయ్యగలడులే! అయినా సరే నిదానించు.

స — నేన్నిదానించన్రా! చూంగాపడి, ఛాన్సూ వొదులుకుని నువ్వు కూచో!

బ — అబ్బ! ఏమనిరా అడగడం?

స — సరే, శాస్త్రం చెప్పినట్టుంది.

బ — మనకి శాస్త్రం రాదుగా, మరిది కళగా!

స — అదే, మాకళగురించి ఎందుకు విమర్శించా వంటాను. నిరుత్తరుడై ఊరుకోకుండ దంటాను.

బ — కళ గనక నే విమర్శించా నంటే!

స — నీతాఖ తేమిటి, నువ్వెవడవ్ అని అడుగుదాం.

బ — కళాసృష్టికిలాగే కళావిమర్శకి కూడా తాఖతంటూ లేదు, ప్రతీవాడూ పనికొస్తాడంటే!

స — సరిసరి. నువ్వప్పుడే వైరిదగ్గిర వకాల్తీ పుచ్చు గున్నావా ఏమిటి!

బ — కాదురా! విమర్శకుడికి హక్కులున్నాయి గనక, ఆహక్కులన్నీ సాధించుగున్నానని ఆయనంటే!

స — విమర్శకుడికి హక్కులుంటా యన్నమాట నిజమేకాని నువ్వు విమర్శకుడ వని నీతో ఎవరు చెప్పారని మనం అంటే!

బ — మంచిరోజు చూచి నేనే అనుకున్నానని అయనంటే!

స — అయినా సరే పెద్దరోగొచ్చింది, జవాబు చెప్పాలని మనం అంటే! తీరిపోదూ? నువ్వెక్కడే కూచో మీనమేషాలు లెఖ్ఖెడుతూ!

అంటూ సత్యాకు నాపక్కని వచ్చి కూచున్నాడు. బస్తా అబ్బాయికూడా అనుబంధం చేత స్థైర్యం తెచ్చుకుని వచ్చి నే కూచున్న కానులోనే ఎంటటి చెక్కమీద అధిష్ఠించాడు

స — (నాతో) ఎందుకయ్యా, మీకు మామీద ఈర్ష్య! అని (కొరడా గుప్పిడిలోంచి కమ్మెచ్చు లాగాడు)

నాకిల్లివసంతం నామీదగాని, వాళ్ళమీదగాని పడకుండా నేను నోరు పైకెత్తి, 'లేదు' అండానికి యత్నించి బ్రహ్మాండం మీద 'లేదు' అనేటట్లుగా దాన్ని ఉచ్చరించి, నాహృదయంలో ఈర్ష్య ఎంత మాత్రమూ లేదని ఇంకా స్పష్టంచెయ్యడానికి చెయ్యితిప్పి, మీరిద్దరూ ఎవరు అని అడగడం వ్యర్థం అయే లాగు ఒకరివరువాత ఒకర్ని చూపిస్తూ, కుడిగుప్పిడి ఊగించాను.

స — (బస్తాతో) చూడరోయ్! వీడి ఫార్సు. మన్ని ఎరగనే ఎరగట్టు.

బ — ఎరక్కపోడం ఏం రోగంరా, నిక్షేపంలా ఎరుగును.

స — మామీద అపృతాలు రాయడానికి నీకు మేం చేసిన ద్రోహం ఏమిటయ్యా'

నే — (మూతి పైకిపెట్టి) నేను, గొప్పవాణ్ణి, నాకు పాక్కుం'డి'.

స — అయినా సరే మాంమీద నీఅభిప్రాయం కావాలని దేశం ఎప్పు డేడిసింది?

నే — (పైకేచూస్తూ) నీకళ? (అనేమాటలుమాత్రం పలక కలిగి, 'కావాలని మట్టుకు దేశం ఎప్పు డేడిసింది?' అని అర్థం అయ్యేట్టు సంజ్ఞచేశాను)

స — నాకళ నీకు ఒఖ్ఖడికీ బాగుండకపోతే ఏం కొంపమునిగింది? పక్కనవాళ్లకి బాగుండకూడదంటూ శాసిస్తావా? ఇష్టంగా భోంచేస్తూన్నవాళ్ల దగ్గిరకెళ్లి పదార్థం ఏడిసినట్టుందంటూ కక్కనోడం ఎందుకూ తినని వాడూ, లేచిపోకా?

పల్చపల్చగా ఉన్నజనంఅంతా మేంకూచున్న భాగంలోకి వచ్చి నవ్వుకున్నారు. వళ్లిద్దరూ నన్నురకాయిస్తూంటే నేను కల్లితోపాటు నీళ్లు నములుతున్నానని పక్కనవాళ్లు అభిప్రాయపడుతూన్నట్టు నాకు గోచరించింది నేను తగ్గసమాధానాలుచెప్పి వాళ్లని తెగ్గాల్చాలని నిశ్చయించుకుని, గర్జించి నకిలించి కిల్లీ యూనత్తూ ఉమ్మేశాను. దక్కమూలి ఈదురుగాలిమూలాన్ని నా ముహంనిండా చినుకులు పడ్డాయేమో, కళ్లుకూడా కలికం వేసినప్పటికిమల్లే భగ్గుమన్నాయి నాకు నిజంగా మనిషికొచ్చినంత కోపం వచ్చేసింది అగ్గైపోతూ, నేను రివిగాకూచుని, సభాకుతో-

నే — ఏమిటండీ మీరు నన్నడిగేది?

స — మాకళమీద అసంపూర్ణంగా, అసందర్భంగా, అర్థ శుసిగా, అధ్వాన్నంగా, అర్థంచేసుకోకుండా మీరు ఎందుకు రాశారని.

నే — నేనేమీ రాయలేదే!

స — ఒరితెగి రాసి అబద్ధాలుకూడా ఎందుకయ్యా! నాజూకుగా విషం కక్కుకున్నాననీ, సూక్ష్మశ్రమతో సూక్ష్మకాలంలో పేరులాగాలని యత్నించాననీ అనరాదూ తీరిపోతుందీ!

బ — పోనీ చేతగానితనంవల్ల అని ఒప్పుగోకూడదూ!

స — జనాదరణకి ఏది లక్ష్యమో దాన్ని ఛీఛీ అనేస్తే తద్వారా జనదృష్టిలో పడచ్చుననిగావును తమరిసంకల్పం!

నే — కాదు, నాసంకల్పం వేరు

స — వేరుకాదు. జనదృష్టిలో పడడానికి కాకపోతే నీ ప్రకటన లెందుకూ?

నే — నాసరదా ఉంపెట్టలేక.

స — మంచి సంగతే. సరదాలు ఊళ్లోనామరి!

ఏదో స్టేషను రావడంవల్ల రైలాగింది. నేను ఒకసోడా పుచ్చుగుని, కిల్లీ కట్టు గోడానికి యత్నిస్తూ, వాళ్లు దిగవలసింది ఆస్టేషనేమో అని కనుక్కున్నాను. నన్ను గోదావరివంటిచోట దింపండీ తమరు దిగరన్నాడు బస్తాలబ్బాయి. బాగా అన్నాడని మెచ్చుగుందాం పోనీ అంటే, నామీదే అన్నాడాయిరి! వాళ్లునన్ను వొదిలేలాగ కనపడలేదు. ఏమిరాదారీ అని నేను చూస్తూండగా, కొందరితోపాటు, సూటువేసుగున్న ఓ టోపీ ఆయన మాపెట్టెలోకి వచ్చి మాకు ఎదర అవతలకానులో కూచున్నాడు. నా ప్రతికక్షులు ఆయన్ని ఎరుగున్నట్టు దాఖలాగా ముఖాలు విప్పారు. ఆయన 'ఇదుగో, ఇంటికేనా!'

అన్నాడు. సరేనా అవునన్నాను. వాళ్లు కుశలప్రశ్నలు కానిచ్చుకుంటున్నారు నేను కిళ్లీ కసబిసా కోపంగా నమిలి పారేసి, వాళ్లకళ ఏమైఉంటుందా అని బుర్రచించుగుని వాళ్ల మొహాలమీంది కళనిబట్టి వాళ్లది టాకీకళగాని, గ్రామఫోను కళగాని అయివుంటుందేమో (అప్పట్లో రేడియోకళ లేదు గనక గావును) అనుకున్నాను. అల్లాయితే వీళ్లు నామీంద తప్పకుండా పొరపాటున్లే విరుచుకుపడ్తా రనుకున్నాను ఒక వేళ నటులేమో అంటే వాళ్లు నన్నుగాని, నేను వాళ్లనిగాని గుర్తించుగోలేని అవస్థ రాదని నాకు తెలుసు. గానమో, కవనమో వాళ్లకళ అనుకోడానికి నాకా ఆస్కారం కలిపించలేదు ఈ కాస్సేపట్లోనూ ఆటోపీ ఆయనకికూడా వాళ్లు తమ ప్రస్తుతపు పని బోధపఱిచి ఆయన్నికూడా తమలో కలుపుగుని ముమ్మురంగా తయారయారు. ఇక్కడికిముగ్గుర్నీ కూర్చొవుట్రా ప్రభో అనిపించి, నేను వాళ్లు అనుకునేవాణ్ని కాను అని చెప్పేసి బయటపడదా మనుకున్నాను కాని, వాళ్లు నన్ను కంగా కూడబలుక్కున్నట్టు, ఒకడు ఆగేసరికి రెండోవాడు, వాడు మానేసరికి మూడోవాడు, వాడుతగ్గేసరికి మళ్లీ మొదటి వాడు ఇల్లాగ్గా ఉప్పు అందిపుచ్చుగుంటూ చక్రక్రమంలో తెంపులేని ధోరణిలో పడిపోయి నన్ను దుయ్యబట్టుగుని, నోటికొచ్చినట్టు తడుముకోకుండా మాటలూ, చేతికొచ్చినట్టు స్వేచ్ఛగా ఆయుధాలూ, (మొదటివాడు కొరడా, రెండోవాడు కొంకిబెత్తమూ, మూడోవాడు గొడుగు టోపీ)

ప్రయోగిస్తూ వ్యవహరించి, నాకు ఊపిరిసలపకుండా, మెడ నిలవకుండా చేసేశారు వాళ్ళమాటల్లోని క్రమంమాత్రం వొదిలి వృత్తాంతం పోగుచేస్తే, ఇల్లాఉంది

స — చాటుకున్న చెప్పండీ! మీఉద్దేశంఏమిటి? విమర్శించడం అంటే అభిమానంకొద్దీ వీలుచేసుకుని ఎందిలాపొగడి, లేకపోతే అసూయకొద్దీ కసాయిలా నరకడమా? దూదినిలా ఏకడమా, పంచినిలాగా దడమా, శవాన్నిలా చ తెగ్గడమా? కళాకర్త మెచ్చుమాపడమా? దోషాలగురించి తంటసం పట్టించడమా? పాతసూత్ర శాస్త్రప్రమాణాలతో కళాజీవాన్ని కొలవడమా? పాతఅర్థమూ కొత్తఅర్థమూ ఏదీ తేలకుండాఉండే పారిభాషికపదాలు ప్రయోగించి మాట్లాడడమా? ఒకేఉదాహరణతో సూత్రించడమా? 'మంచి' 'చక్కని' 'అందమైన' 'సుందరమైన' 'బాగాఉండే' 'ఉచిత' వంటిపదాలు బతికున్న వాళ్లందరికీకూడా మీఒక్కరికే ఎంతఅర్థం ఇస్తాయో అంతే అర్థం ఇస్తాయనుకుని భ్రమించి వాడెయ్యడమా? ఇల్లాయితే బాగుండేది, అల్లాయితే సుందరంగా ఉండేది, జాకీదిగితే ఆటనెగ్గి ఉండేది, పోడిఆడిఉంటేబేస్తునెగ్గేది అన్నట్లు జరిగినయథార్థం జరిగినరీతిగా జరిగిఉండకూడదని వాపోవడమా? మొగపెళ్లివారితనం అభినయించడమా?

బ — అందుకనే, నన్నడిగితే, కళావిమర్శ వ్యర్థం. కళకీ ఆరగించేవాళ్లకీ మధ్య ఇరుక్కోవడం బత్తెంలేని నరకం. మధ్య నుండి యథార్థం చెప్పచ్చంటారా? మాటవరసకి ఉన్నది

ఉన్నట్టూ, ఉన్నదిలేనట్టూ, లేనిదిఉన్నట్టూ, లేనిదిలేనట్టూ 'చెకుముకిశాస్త్రి', చెప్పినట్టూ! ఉన్నకళని ఉన్నట్టుమీరు చెప్పలేరు అదేచెప్పాలిగాని మీరుచెప్పబూనడం హాస్యాస్పదం, చెప్పడం అసంభవం. కళాశరీరాన్ని ముక్కలకిందకోసి మరో రూపంలో అజ్ఞానులకి వడ్డించి ఎల్లాఉందనడం ఘోరనేరం ఉన్నది లేనట్టు చెప్పడం స్వామిద్రోహమూ, మాత్సర్యమూ గనక అది కాన్నిగాళ్ళకి తెలిసిపోయే దౌర్జన్యం. లేనిది ఉన్నట్టు బ్రహ్మాజునకు గా చెబితే, విమర్శ ఏకమొత్తంగా కుక్కముట్టుగుపోతుంది లేనిదిలేనట్టు చెప్పడం మొదలెడితే ఆయుర్దాయాలు చాలవు ఉండేసింది చెప్పడానికి విమర్శ కేవల చరిత్రకాదు, ఉండబోయేది చెప్పడానికి కేవలజ్యోతిషం కాదు ఉండవలిసింది చెప్పడానికి కేవలశాసనం కాదు, ఉండ తగ్గది చెప్పడానికి కేవలనీతిపాఠం కాదు, నాయి ... డానికి ఇంట్లోముచ్చటకాదు

టో — ఉండాలి ఉండాలి. విమర్శ అంతగా అనవసరంఅని నేను నమ్మను. దానిఉదయం కళాశరంగం పూర్తిఅయినతరవాత! కళకి భావన ఎల్లాగో విమర్శకి విచక్షణ ఎల్లాగ! కళ బాల్య సూచకం, విమర్శ వృద్ధత్వచిహ్నం. కళ జనకం అయితే విమర్శ జన్యం. దీర్ఘమననమూ, కళాకర్త హృదయావగాహన గురించి నిరంతరాలోచనా, నిదానం, సుముఖత్వం, హృదయవైశాల్యం, అహంకారరాహిత్యం, కళలోఉండగల ప్రత్యేకమహాత్మ్యాన్ని కనిపెట్టడానికి ఓపికా, మన్నించడానికి వినయమూ, సాటించ

డానికి కుతుహలమూ, చెప్పడానికి తాఖతూ, తొడగడానికి భాషాగల వ్యక్తిచేసే కళావిమర్శ కూడదనే మానవులుండరను కుంటాను. అటువంటిది వీరివల్ల కానంతమాత్రాన్ని ఆపనే కూడదని చెప్పిపారెయ్యడం సమంజసంకాదు.

ఈ సమయంలో నాకు మరి కోపం ఆగక, తారస్థాయిలో మనమూ అందుకుందాం అని లేచాను ఇంతలో మైలాగితే కూచోపడ్డాను. తక్షణం మళ్ళీ లేచి 'ఏక్ సోడా' అని కేకేసి "ఉండండి, మీమాటేమో గాని నాకు దాహం వేస్తోంది" అని పెట్టి గుమ్మందగ్గిరికి పరిగెట్టి సోడా కొట్టించి పుచ్చుకుని డబ్బులిచ్చేసి గబగబా వచ్చి కూచోడంలో మొహం మహా జోరుగా పెట్టేశాను.

నే — అయ్యా! ఒకటిరెండు మూఢులారా! ఏమిటి మీ నిర్బంధం? నన్నేం జెయ్యమని తమ సెలవు? ఏమరి దస్త్రాలు కట్టేసిపట్టేనా? ఏం జెయ్యమన్నారు?

స — ఇంకా చెయ్యమని కాదు వెనక తమరు చేసిన దాన్ని గురించే! మామీద కక్ష మీలోపలెందుకు పుట్టి పెరిగిందీ అని.

నే — నాలో కక్ష చిన్నమెత్తైనా లేదు. నే సత్యం చెప్పేస్తున్నాను. నేను మీమీంద ఏమీ రాయలేదు. మీరు నన్ను చూసి ఎవరో అనుకుంటున్నారు.

స — అదిగో మళ్ళీ! నాలికా తాటిపట్టేయ్యా? మీపేరు ఫలానాకాదూ?

నే — అవును.

స — అయితేమరి ఇహా నేం? మేం పొరపాటు ఎక్కడపడ్డామూ? సమాధానం చెప్పండి, లేకపోతే క్షమాపణేనా కోరుకోండి.

ప్రశ్నా విషయం ఏమీ నాకు స్ఫురించలేదు. వాళ్ళ పేర్లు విన్నాక, వాళ్ళకి నాకు అసహ్యం వేసింది. నేను ప్రకటించిన ఉమ్మడి అభిప్రాయం ఏదో స్వంతానికి అన్వయించుకున్న వ్యక్తులేమో వీళ్ళు అనుకున్నాను. అయినా, వాళ్ళ [illegible]ణ్యానికి క్షమాపణ కోరుకోడానికి నామనస్సు ఒప్పక నేను నచ్చగొట్టలేక ఇల్లా అన్నాను.

నే — నేను తప్పుచెయ్యలేదుగనక క్షమాపణ కోరుకోను. కావలిస్తే, వినండి. విమర్శ నాయిష్టం. మీయిష్టం మీదైతే నాయిష్టం నాది. నాపని నాకు జన్మహక్కు! మీరు ఉన్నవే చూడదలచుకొనేవాళ్ళయితే, నేను లేనివికూడా చూడగలను. కళకి చీడపడితే నేను చూస్తూ ఊరుకోలేను. అభిరుచులు పాడవుతూంటే నేను భరించలేను. నేను ముళ్ళడొంక ఛేదిస్తాను, కుళ్ళు చెత్త కడిగేస్తాను, 'అంగవ్రాతములో చికిత్సకుడు దాదుష్టాంగంబు ఖండించి' — జాగ్రత్త — నాదృష్టిలో కళాకర్త మొదటి ముద్దాయీ, వాడికళ రెండో ముద్దాయీ కాగా, వాదీ, వాది ప్లీడరూ, ప్రతివాదీ, ప్రతివాదిప్లీడరూ, సాక్షులూ, ఉత్తర సాక్షులూ, దక్షిణసాక్షుల్లూ, పంచాయతీ, జడ్జీ — ఇవన్నీ నేనే, లక్ష్మణకవే అవతలకథలో లక్ష్మణుడూ, రాముడూ, ఆంజనేయులూ అవుతూన్నట్టు! ఘోరకృతులు చేసిన కళాకర్తని నేను ఉరితీసిపారేసి ఆంధ్రజనానికి వాడివల్ల రాగల అపాయం తొలగిస్తాను. నన్నాశ్రయించడాన్ని బట్టి నేను కళాకర్తల్ని పైకితీసుకు

రాగల్ను. అవసరాన్ని బట్టి నేను తప్పుల్ని గొప్పచెయ్యగల్ను, లేకపోతే ఒప్పుల్ని కప్పెట్టగల్ను. కళాకర్తలంతా తరవాత తరవాత వారసత్వంగురించి తన్నుకుచావకుండా ప్రతీవాడికీ తలోజాగా కేటాయించి వాళ్ళకి చీటీలుకట్టేసి ఉచితస్థలాల్లోకి వాళ్ళని జేరేసి, నాఅనుజ్ఞ లేకుండా వాళ్ళు పైకి ఎగరడానికిగాని కిందికిపడడానికిగాని వీళ్ళు తగ్గిపోయేట్టు వాళ్ళని మేకుబందీ చేసి పారేస్తాను. ఎక్కడైనా బావగాని వంగతోటదగ్గిర కాదన్నట్టు కళాకర్త నాకు ఎంతదగ్గిరచుట్టం అయినాసరే, ఎంత ఎరుగున్న వాడైనా సరే కళలో పస లేనప్పుడు నిర్మొహమాటంగా వాణ్ణి తెగ విమర్శించి విమర్శించి వొదిలిపెడతానుగాని ఊరు కోను. అందుకని గుంజాలేనివాళ్ళకి నేనంటే రార్! నాకు సన్మానం జరిగినప్పుడు 'కుకృతికురాం' అనే బిరుదం నాకిస్తే నేను అభ్యంతరం చెప్పనని చాలామంది అనుకోడమూ, ఊహించుకోడమూ నాకు తెలుసు. నాతాఖతుగురించి మీరు దుఃఖించకండి. నాఅంత జ్ఞాని విమర్శపాటి చెయ్యడా? అందులోనూ కళావిమర్శ చెయ్యడానికి ఆకళ రానక్ఖర్లేదు అనికాదు నేనన్నేది, ఆ కళ వచ్చిఉండకూడదు అనికూడా నొక్కుతాను. అప్పుడుగాని ఆ కళయొక్క అసలు నిగ్గు తేలదంటాను. పారం విమర్శించడానికి పారం చెప్పని ఇనస్పెక్టరే తగునని నా అభిప్రాయం. తెలుగుగానవిమర్శకి హైందవేతరుడు చాలు, తెలుగుచిత్రవిమర్శకి ఆంగ్లయ్యో ఉండాలి, తెలుగుకవితా విమర్శకి అరవయ్యరు నిరాక్షేపణంగా ఉండచ్చు, సరి తెలుగు నాటకప్రదర్శనవిమర్శకి స్పృహలేనివాడు మరీరక్కున సరి

పోతాము. సత్తా లేకపోతే మీరు కళ మానుకుని మరోపని చూసుకోండి. మీరు చవటకళ సృష్టిచేసినన్నాళ్ళు నేను తీవ్ర విమర్శ మానను. ఎక్కేగుమ్మమూ దిగేగుమ్మమూ మోస్తారే మీరు ఎవరిదగ్గరికి ఎన్నిసార్లు వెళ్ళి ఎంతఏడుచుకున్నా నా వాతలు నేపెట్టితీరతాను. మరి నేగనకస్టేషను వచ్చేస్తోంది. జ్ఞాపకం పెట్టుకోండి.

స — చాల్లేవయ్యా! ఆకారమా నీ కాధారం? నామాలా నీకు ముఖ్యం? నీమాలా నీకు శరణ్యం? మూవాలా నీకు జీవం? ఆత్మస్తుతిగా నీ అంతర్వ్యాప్తి? వ్యక్తిదూషణా నీపరమావధి? సంకుచితత్వమా నీజ్ఞానం? నీచసాపత్యాలు తెచ్చా నువ్వు ఒకడి ఔన్నత్యం స్థాపించడం! నీమనస్సులో ఉందని నువ్వు అనుకునేదా నీకు ప్రపంచంలో సందర్శించవలసి కళ? నువ్వు కళాచార్యుడివా అల్పులకి కళోపదేశం అడక్కుండా చెయ్యడానికి!

గు — అయ్యా! కళాప్రారంభకుణ్ణి విమర్శించడం పచ్చిగ మీద బ్రహ్మాస్త్రం ప్రయోగించడం. కళాప్రవర్తకుణ్ణి విమర్శించడం చెవిటివాడికి శంఖూదడం. కళారాధకుణ్ణి విమర్శించడం కమ్మరివీధిని సూదులమ్మడం. కళాజీవిని విమర్శించడం పొట్టమీద కొట్టడం. స్థిరపడ్డ కళాకర్తని విమర్శించడం ఏటికి ఎదురీదడం. కంటూన్న కళాకర్తని విమర్శించడం చెవులోని జోరీగ అవడం. అల్పుడైన కళాకర్తని గొప్పగా విమర్శించడం వాడితో పాటు అధోలోకానికి టిక్కెట్టు కొనుక్కోవడం. ఊరుకుంటే చాలా సంగతులు సవ్యంగా పరిష్కారం కాగలవ్. ఉత్తమకళాకర్తకి విమర్శ మోకాలి బంటి. అధమకళాకర్తని

అనామకంగా విడిచి పెట్టడం ఉభయతారకం.

టో — అబ్బ! నువ్వు విమర్శ అంటే చెడు అర్థమే లాగుతున్నావయ్యా! అదేం ధర్మం! విజ్ఞానాన్ని బట్టి అన్నిటిలోనూ మాత్సర్యం తగ్గించుకోవాలి. విమర్శ అంటే, వెనకటి మల్లేనే నెత్తిమీద మొట్టికాయ కాదు, మొహంమీద చెప్పు కాదు, కంఠానికి ఉరి కాదు, గోట్లో పుంటు కాదు, వీపుమీద చరుపు కాదు. "బాహ్యస్థితిగతులవల్ల తన చిత్తవృత్తిలో కలిగిన పరివర్తనలు అన్యహృదయాలకి కలిగించాలనే సదుద్దేశంతో కళాకర్త చేసే ప్రకటనని వ్యాసంగం చేసుగోడమే" విమర్శ. కళాకర్త యొక్క భావనాశక్తికీ, విచక్షణకీ సమత సమర్థించడం విమర్శ. అంతర బాహ్యాచరిత్రల్ని పరిశీలించి, ఏదైనా కృతి జనించడానికి దేశకాలపాత్ర సందర్భాలు ఎట్లు పరిపక్వం అయినాయో, ఆ కర్త ఆ కృతి రచించడానికి పరిస్థితులు ఎట్లా అనుకూలించాయో కనిపెట్టడం విమర్శ. అనేక కృతులు రచించడపు పనిలో కళాకర్త పడిఉండేటప్పుడు వాటిని విడివిడిగా దేనిమట్టుకి దానిని సమగ్రంగా ఆస్వాదించడపురీతి చెప్పడానికి ఒక్కొక్క కర్తకి వ్యవధీ, ఒక్కొక్క కర్తకి నేర్పూ, ఒక్కొక్క కర్తకి ధైర్యమూ, ఒక్కొక్క కర్తకి నిర్మొహమాటమూ చాలవుగనక అటువంటి పని చెయ్యగలగడానికి విమర్శ అవసరం అంటాను. కళని విమర్శించేవాడు కర్తయొక్క నిజమైన అవస్థ గ్రహించడానికి కర్తవంటివాడై, తరువాత ఎంతో క్షోభ పడ్డమీదట కర్తయొక్క హృదయస్థితి వహించగలిగితే, అక్కడికి అతడికి ఇల్లలకడం

అయి, స్వంతపని యావత్తూ మరి ముందుంటుంది. ఒక సార్థకకళలోని ప్రతిభ కర్తేవచ్చి చూపించేసింటే మరొకరొచ్చి ప్రకటించినప్పుడు కూడా ప్రజల్లో కళాసక్తి, కళారాధనా హెచ్చుతాయేగాని తగ్గవు. నిశ్చయమైన తేజస్సుగల కళ తన చుట్టూగల అనేక జనాజ్ఞాన మేఘాలవల్ల మాటుమణిగి పోయినప్పుడు వాటిని పటాపంచలుచేసి ఆ కళయొక్క తేజో గాంభీర్యం ప్రపంచానికి కలగచేసే ప్రభంజనం విమర్శ. కర్తయొక్క హృదయ విహారాన్ని కర్తకంటేకూడా ఎక్కువ వివరాలతో కూడా గుర్తించగలిగాడా ఇతరులకు అనిపించగలవాడు అన్నదే విమర్శ. క్రౌర్యంలేని స్వాతంత్ర్యమూ, మెట్ట వేదాంతం లేని జ్ఞానమూ, మొట్టికాయలు వెయ్యాలనే సరదాలేని ఇంగిత జ్ఞానమూ, పటాటోపం లేని పాండిత్యమూ, చాటుచాటు శౌర్యంలేని త్రికరణశుద్ధి, స్వాతిశయం లేని దర్జా, కాకిచూపు లేని దృష్టి, మేష్టరీతనం లేని అధికారమూ, కుచోద్యంలేని హృదయమూ విమర్శకుడు కలపరుస్తాడు. నవ్యసృష్టిని పోల్చుకోగలిగి, నవ్యవిషయాల్ని స్వీకరించగలిగి గూఢంకాని హృద్యభాషలో కళ దారికేచోట్లు ఇవిగోఅని చెప్పడమేకాక, చెప్పగానే జనానికి విశ్వాసంకూడా కలిగించగలిగే నెగ్గినవాడు చెప్పిందే విమర్శ.

ఇప్పటికి నాప్రయాణం చాలావరకు అయిపోయింది. మరి తరవాత స్టేషన్లో నేను దిగిపోడమే. నాకు ధైర్యంవచ్చింది. టోపీ ఆయన ఏదో శ్రమపడి ఏకరువుపెట్టాడుగాని, అదంతా నాకూ తెలుసు. అదంతా పుస్తకాల్లోదే, ఎటొచ్చీ వదిఎక్కడిదో అతడు

చెప్పలేదు, టైంఇస్తే నేను చెప్పేస్తాను. చివరముక్కలు నేనే అనేసి ఆ రైల్వే సారస్వతగోష్ఠి ముగించెయ్యాలని నాకు అనిపించింది.

నే — (టోపీ ఆయనతో) స్వామీ, తమ పేరు?

టో — దాసు.

నే — నమస్కారం. మీతో నేను ఏకీభవించను. దేశాభిరుచి పాడైపోయింది. కొన్నికొన్ని మంచికృతులున్నా నేలాకోళపు రకం ఎక్కువైనాయి. వాటికి గౌరవం రాకుండా చెయ్యడం పని నామీద, నాభుజస్కంధాలమీద పడ్డది. ఒక్కొక్క కృతిలో లక్షదోషాలున్నా, మరి ఏమీ లేకపోవడమున్నా. పాడుకృతులకి తెగప్రచారం. వాటిల్లో నియమాలు బొత్తిగా లేకపోడం. అయినాసరే, జనం అల్లాంటి అధమకళల్ని పాటించి గౌరవించడం నాకు పరమాసహ్యాం వేసి, జనంయెడల జాలికొద్దీ ఈపాడుపనికి దిగాను. కలేజాఉండి మొగతనం ఉంటే సమాధానం చెప్పండి.

టో - మీరుచెప్పారుగా! మేమూ నిమిషంలో చెప్పచ్చు గాని, ఒక్కొక్క సమాధానంవల్ల అల్పవిమర్శకి అనవసరపు గొప్పతనం వస్తుందేమో అనేభయంవల్ల మాట్లాడక ఊరుకోడం జరుగుతూంటుంది.

ఇంతలో మావూరు స్టేషన్ తాలూకు 'కులీ, కులీ, కులీ!' వినబడింది. రైలాగింది. నేనుదిగేసి దాసుగారితో,

నే — సెలవండి. తమకి సోడాకావాలా?

టో — చిత్తం. అక్కర్లేదు.

నే — (కడమ ఇద్దరితో) మీరు సోడాపుచ్చుగుంటారండీ?

స — ఎంతమాత్రంవద్దు. మీ సమాధానరసంతో మాకు కోహూరి తృష్ణ పోయింది.

నే — (వాళ్లకి నమస్కరించి) అయ్యా! మళ్లీమనం ఎప్పుడు కలుస్తామో! కొంచం నిదానించిచెబుతారా, ఒక సంగతి అడుగుతాను.

స — అడగండి.

నే — మీమీద నే రాసింది మీరెక్కడ చూశారూ?

స — మెద్రాసు ఫలానా పత్రిక ఫలానా సంచికలో!

నే — ఉందా ఇక్కడ?

స — లేదండీ!

నే — నేను ఏరచనా పంపించలేదండీ, ఎల్లా అచ్చుడింవోగాని అచ్చుపడ్డరచనా? మీరు టాకీవారా?

స — అవునండీ. మా పేర్లతో ఉంటేనే! స్పష్టంగా మీ ఇంటిపేరు ఉంటేనే!

నే — నాపేరుందా?

స — లేనట్టుందండోయ్! (బస్తాతో) ఏరా?

బ — లేదు.

నే — పేరులేకుండా ఫక్తుఇంటిపేరా! అల్లాచెప్పండి మరీ! ఆవ్యక్తి మరొకరు అయిఉండాలి.

స — మీకు దగ్గరవాడా?

నే — ఏమో! ఏ తూర్పు — పడమర సంబంధమో!

స — నిజంగానేనాండీ?

నే — నిశ్చయంగా.

బ — అల్లాయితే మీరుమమ్మల్ని క్షమించాలి. ఇందాక

ణ్ణించీ జరిగిందాని కంతకీ బొజ్జుతున్నాలూ! మరి మన్ముల్ని విమర్శించింది మీరే అయినట్టు సమాధానం మొదలెట్టారే!

నే — ఎంజెయ్యనూ! మీరంతా అటకాయించేసరికి చేతా వాతా అయినంతమట్టుకి తంటాలుపడ్డాను. కాని, ఈ ప్రమాదంవల్లనైతేం మీపరిచయభాగ్యం నాకుకలిగింది. కృతజ్ఞుణ్ణి. ముఖ్యంగా దాసుగారికి.

బ — అయితే, ఆయనెవరో అల్లా ఇంటిపేరెట్టుగోడం ఎందుకండీ!

నే — ఇందుకే! లాభం ఏమన్నా ఉంటే జమకట్టుగోడానికిన్నీ, నష్టంవస్తే ఖర్చురాసెయ్యడానికిన్నీ ఏమో! లేక, అహంకారం చంపుగున్నా మమకారంవదల్లేక గావును

బ — ఐతే చిక్కేనండీ. చాలా రచనలున్నాయే అల్లాంటివి! వాటిల్లో అభిప్రాయాలన్నీ మీ నిశ్చితాభిప్రాయాలనుకుంటున్నాం!

నే — మరి అనుకోకండి. అటువంటి విమర్శనాశక్తి నాకు లేదు. మరి రైలుకదుల్తుంది. సరె, ఈ యినపదారివిమర్శ చాలుగానండి, ఇప్పుడికి హృదయాలు కుదటబడ్డాయిగనక సోడా పుచ్చుగోరూ?

ముగ్గురూ — అవశ్యం.

అనగా, వాళ్లకి సోడాలిప్పించి కిళ్లీలుకూడా ఇప్పించి నేను నమస్కరిస్తూండగా రైలు కదిలిపోయింది.

సంపూర్ణం